

แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม
การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

นางสาวปนัดดา สัพโส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2559

**Guidelines for Imparting Local Wisdom Knowledge to Promote Careers
of Local Communities in Chaiyaphum Province**

Miss Panutda Suppaso

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Nonformal and Informal Educational Administration

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2016

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ชื่อและนามสกุล นางสาวปนัดดา สัพโส

แขนงวิชา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

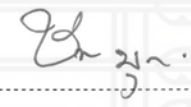
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

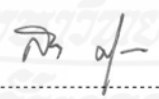
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ์ สุภวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2560

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ุ์ สุภวรรณ)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมจู้ย)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ
ของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัย นางสาวปนัดดา สัพโส รหัสนักศึกษา 2572900013

ปริญญา ศีษศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล

(2) รองศาสตราจารย์ ดร.สารีพันธ์ สุภวรรณ **ปีการศึกษา** 2559

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ตรวจสอบสภาพปัญหาและความต้องการการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ (2) สร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ (3) ประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วย (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 12 คน และ (2) ประชาชนจำนวน 361 คนจากชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และแบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) เกี่ยวกับสภาพปัญหาของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน ทำไร่และมีเวลาว่างน้อย ขาดความร่วมมือในชุมชน ขาดงบประมาณ สถานที่ถ่ายทอดความรู้ ยังไม่เหมาะสม ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีเวทีแสดงผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนด้านการตลาดและพื้นที่สาธารณะจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ต้องการให้มีการถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างจริงจัง ต้องการให้บรรจุความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาและนำไปปฏิบัติจริง ให้ภาครัฐและเอกชนสนับสนุนการตลาด (2) แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย องค์ประกอบเหล่านี้ คือ วิธีการถ่ายทอดความรู้ บุคคล สื่อและการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการความรู้ สถานที่ และงบประมาณ (3) การประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ วิธีการถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ควรสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้าน สื่อและประชาสัมพันธ์ต้องต่อเนื่อง หน่วยงานรัฐควรส่งเสริม ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชนร่วมกันบริหารจัดการความรู้ ควรใช้พื้นที่สาธารณะถ่ายทอดความรู้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณ

คำสำคัญ การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

Thesis title: Guidelines for Imparting Local Wisdom Knowledge to Promote Careers of Local Communities in Chaiyaphum Province

Researcher: Miss Panutda Suppaso; **ID:** 2572900013;

Degree: Master of Education (Non-Formal and Informal Education);

Thesis advisors: (1) Dr. Chanoknart Boonwatthanakul, Assistant Professor;

(2) Dr. Sareepan Supawan, Associate Professor; **Academic year:** 2016

Abstract

The objectives of this research were (1) to investigate the conditions of problems and the needs for imparting local wisdom knowledge to promote careers of local communities in Chaiyaphum province; (2) to create guidelines for imparting local wisdom knowledge to promote careers of local communities in Chaiyaphum province; and (3) to evaluate the guidelines for imparting local wisdom to promote careers of local communities in Chaiyaphum province.

The sample consisted of (1) 12 local wisdom persons, and (2) 361 people from local communities in Chaiyaphum province. Research tools included an interview form, a survey form, a form for creating guidelines for imparting local wisdom to promote careers of local communities in Chaiyaphum province, and an evaluation and certifying form for guidelines for imparting local wisdom knowledge to promote careers of local communities in Chaiyaphum province. Data were analyzed using the frequency, percentage, and content analysis.

The results showed that: (1) regarding the problems of imparting local wisdom knowledge, it was found that the majority of people in local communities occupied themselves in their main occupations of farming, gardening and dry farming; as a result, they did not have much free time; there were also the lack of cooperation from people in the community, lack of budget, inappropriateness of the place for imparting knowledge, lack of public relations, lack of places for demonstration of products based on local wisdom, and lack of supports for marketing and public area for selling products based on local wisdom; the needs for imparting local wisdom to promote careers of local communities were the following: the need for imparting knowledge to seriously create occupations and incomes for people in local communities; the need for including local wisdom knowledge in the school-based curriculum that results in enabling the students to practice the knowledge in their daily life; and the need for receiving marketing supports from both the state and private sectors; (2) the guidelines for imparting local wisdom knowledge consisted of the following elements: the method of imparting knowledge, the personnel, the media and public relations, the knowledge management, the place for imparting knowledge, and the budget; (3) evaluation results of the guidelines for imparting local wisdom knowledge to promote careers of local communities in Chaiyaphum province lead to the following suggestions: the method of imparting knowledge should be appropriate to the condition of local people; all local wisdom people should receive moral support to enhance their morale and will power; public relations and the use of media should be on a continuous basis; the state agencies should encourage local wisdom people and people in the community to cooperate in knowledge management; public places should be allowed to be used as the place for imparting local wisdom knowledge; and the concerned agencies should provide the budget support for the activity.

Keywords: Imparting knowledge, Local wisdom, Chaiyaphum province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและคำปรึกษาอย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนกนารถ บุญวัฒน์ะกุล แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ และการศึกษิตตามอัธยาศัย สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร. สารีพันธ์ สุภวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ อาจารย์สอนประจำมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ดร. เกษม ทาขามป้อม ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองชัยภูมิ นางยุพา ปาลพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต้อน นางสาวพันทิพย์ภานาวิเศษ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านศาลาสამัคคี นางขวัญพนม สติตชัย นักบริหารงานการศึกษาเทศบาลตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ที่ได้ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์รวมทั้งได้รับความกรุณาจากท่านอาจารย์ ดร. กัมปนาท บริบูรณ์ ได้กรุณาเป็นประธานการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่งและขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร. สมพงษ์ ยอดวงศ์ นายกเทศมนตรีตำบลทุ่งทอง ที่ท่านได้ให้โอกาสหาความรู้เพิ่มเติมโดยใช้เวลาศึกษานอเวลาราชการ และขอขอบคุณ รินทร์ลภัส เบญจปรีชาสิทธิ์ และครอบครัวที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมงานวิจัยในครั้งนี้

คุณประโยชน์แห่งวิทยานิพนธ์นี้ ขอมอบให้กับพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ตลอดมา

ปนัดดา สัพโส

มิถุนายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	10
ขอบเขตการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	13
ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	14
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	31
นโยบายรัฐบาลและกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	33
สภาพทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ.....	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประชาชน.....	70
ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ ส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ.....	83
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	90
สรุปการวิจัย.....	92
อภิปรายผล.....	101
ข้อเสนอแนะ.....	112
บรรณานุกรม.....	114
ภาคผนวก.....	119
ก ราชานามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	120
ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ.....	123
ค แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	130
ง แบบสำรวจเพื่อการวิจัย.....	134
จ แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ.....	137
ฉ แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ.....	140
ประวัติผู้วิจัย.....	140

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ.....	40
ตารางที่ 2.2 ระดับการศึกษาของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ.....	42
ตารางที่ 2.3 จำนวนประชากรในจังหวัดชัยภูมิที่อาศัยอยู่จริงเขตชนบทและเขตเมือง.....	44
ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	55
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์.....	63
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ.....	70
ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา.....	72
ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน.....	73
ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละด้านอาหารและผักพื้นบ้าน.....	74
ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละด้านด้านประติมากรรม.....	75
ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนและร้อยละด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน.....	76
ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนและร้อยละปัญหาและความด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ.....	77
ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนและร้อยละการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน.....	78
ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการด้านสถานที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	79
ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการด้านการบริหารจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	80
ตารางที่ 4.12 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการด้านค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	81
ตารางที่ 4.13 สรุปแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ.....	85

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
ภาพที่ 2.1 ตราประจำจังหวัดชัยภูมิ.....	38
ภาพที่ 2.2 แผนที่จังหวัดชัยภูมิ.....	39
ภาพที่ 5.1 สรุปแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ.....	99

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาพการณ์ของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองการปกครอง ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น การบริหารราชการของแผ่นดินต้องมีการกระจายอำนาจในการบริหารงาน และการจัดการบริการสาธารณะสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเร็ว เพื่อให้การบริหารงานและการให้บริการสาธารณะเป็นไปด้วยความคล่องตัวมีประสิทธิภาพและสามารถสนองตอบปัญหาของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ตามมาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง (6) การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ (9) การจัดการศึกษา (11) การบำรุง รักษาศิลปประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่น และเป็นภารกิจและหน้าที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดำเนินการ (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542) จากการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นการได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศไทย โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา วิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลด

ความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อน การเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม หลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปี ที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564) ประเทศไทยได้มีการปกครองแบ่งเป็น 77 จังหวัด ประกอบด้วย 5 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดชัยภูมิตั้งอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานตอนล่าง มีเขตการปกครองทั้งหมด 16 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว อำเภอกอนสาร อำเภอหนองบัวแดง อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจัตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอภักดีชุมพล อำเภอเนินสง่า อำเภอบ้านแท่นและอำเภอซับใหญ่ มีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 12,778.287 ตารางกิโลเมตร มีตำบลจำนวน 124 ตำบล มีหมู่บ้านจำนวน 1,617 หมู่บ้าน มีประชากรที่อาศัยอยู่จริงจำนวน 866,285 คน แยกเป็นเขตชนบท 763,887 คน คิดเป็นร้อยละ 88 และอยู่เขตเมือง 102,398 คน คิดเป็นร้อยละ 12 ส่วนการประกอบอาชีพเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักของชาวชัยภูมิ จะเห็นได้ว่า ประชาชนประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ ได้แก่ การเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ และทำสวนไม้ผล ไม้ยืนต้น มีประชาชนประกอบอาชีพอื่นๆ ประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ (ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2558 จังหวัดชัยภูมิ สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

ในอดีตประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยอาศัยแรงงานจากสัตว์ ได้แก่ ควายช่วยในการเตรียมดิน มีการทำนาคานาหว่านเป็นส่วนใหญ่ ตอนบนของพื้นที่จังหวัดชัยภูมินิยมปลูกข้าวเหนียวเป็นส่วนมาก ส่วนพื้นที่ทางตอนล่างของจังหวัดตามลุ่มแม่น้ำชีจะนิยมปลูกข้าวเจ้า ส่วนพืชไร่ที่นิยมปลูกรองจากข้าว ได้แก่ ปอ มันสำปะหลัง ข้าวโพด พริก ถั่วต่างๆ และต่อมาได้มีการปลูกอ้อยมากขึ้น ส่วนการปลูกพืชสวนนั้นมีการปลูกพืชผักและไม้ผล สำหรับไม้ดอกไม้ประดับมีบ้างแต่ไม่มาก จังหวัดได้ให้การส่งเสริมการปลูกไม้ดอกไม้ประดับที่อำเภอภักดีชุมพล หนองบัวแดงและอำเภอกอนสาร สำหรับไม้ผลมักจะปลูกผลไม้ชนิดที่เจริญเติบโตได้ตามสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ ได้แก่ หนามเคี้ยวที่อำเภอกอนสาร มะขามหวานที่อำเภอภักดีชุมพล อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอกอนสาร มะม่วงแก้วปลูกในอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจัตุรัส อำเภอเทพสถิตและกิ่งอำเภอซับใหญ่ ส้มโอบูปลูกในอำเภอเกษตรสมบูรณ์และอำเภอบ้านแท่น นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพการทำไม้คัด ต้นไม้ที่นิยมนำมาทำเป็นไม้คัดเป็นไม้ยืนต้นพื้นเมืองขนาดกลางที่พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณทั่วๆ ไป เช่น ตะโก ข่อยและโมก อาชีพที่แสดงถึงวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตของบรรพบุรุษและสภาพแวดล้อมของคนในท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ มีงานหัตถกรรมหลายประเภทที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันคือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

การทอผ้าไหม และการทอผ้ามัดหมี่ ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะการทำผ้าพื้นเมืองชนิดหนึ่ง มีทั้งผ้าไหม และผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ เครื่องใช้ในครัวเรือนจากการจักสานไม้ไผ่ การทอเสื่ออก การปลูกพืช ปลอดภัยพืช เป็นต้น ปัจจุบันคุณภาพชีวิตได้รับการกำหนดให้เป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนา ประเทศ เป้าหมายทุกด้านไม่ว่าจะในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ล้วนมุ่งเน้นไปสู่ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ของคนในสังคม สรุปปัญหาและความต้องการที่สำคัญของประชาชนใน จังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้

ปัญหาและความต้องการด้านแหล่งน้ำเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในเขตพื้นที่จังหวัด ชัยภูมิ เพราะในทุกอำเภอและทุกพื้นที่มีปัญหาด้านแหล่งน้ำเป็นปัญหาหลักของพื้นที่ ซึ่งเป็นต้นทุน การผลิต จากสภาพข้อเท็จจริง จะเห็นว่าจังหวัดมีต้นทุนแหล่งน้ำที่สำคัญคือลำน้ำชีที่เป็นต้นกำเนิด ของแม่น้ำสายหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสายหนึ่ง แต่ไม่สามารถผันน้ำจากลำน้ำชีมาใช้ ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง เพราะไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำที่สามารถเก็บน้ำในช่วงฤดูฝนสำหรับใช้ใน การเกษตร และอุปโภคบริโภค ประกอบกับในช่วงฤดูแล้งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรกรรมขาด แคลน ความต้องการอยากจะทำให้มีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้มีแหล่งน้ำเพียงพอ กับความต้องการของ พี่น้องประชาชน จากข้อเสนอความต้องการในภาพรวมของทุกพื้นที่ ที่ ต้องการขอรับการสนับสนุนในเรื่องของการขุดลอกแหล่งน้ำที่ตื้นเขินในแต่ละพื้นที่ การสร้างฝาย เพื่อเก็บกักน้ำ การสร้างแก้มลิง การสร้างสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า เพื่อการผันน้ำเข้าสู่พื้นที่การ ก่อสร้างระบบประปา การก่อสร้างประตูน้ำเปิด-ปิดลำน้ำชี คลองส่งน้ำ ปรับปรุงอ่างเก็บน้ำ การ ขุดสระน้ำ และลำห้วย

ปัญหาและความต้องการด้าน โครงสร้างพื้นฐาน จากการสำรวจข้อมูลเวทีประชาคม พบว่า ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญมากที่สุด คือเส้นทางคมนาคม (ถนน) เป็นปัญหาที่สำคัญ รองลงมาจากปัญหาและความต้องการด้านแหล่งน้ำเพราะในเกือบทุกพื้นที่ที่มีความต้องการเส้นทาง คมนาคม ที่ต้องการให้เกิดการเชื่อมโยงกับถนนสายหลัก และสายรองและการเชื่อมโยงกับถนน ในชุมชนตำบลและหมู่บ้าน ประกอบกับบางเส้นทางมีสภาพชำรุดทรุดโทรม มีฝุ่นละอองและมี ลักษณะเป็นลูกรัง ทำให้การเดินทางระหว่างพื้นที่และขนส่งสินค้าและบริการไม่สะดวก ซึ่งมี ปัญหามาโดยตลอดและ ในบางพื้นที่มีถนนเข้าไปถึงพื้นที่เกษตรกรรมแต่ไม่มีไฟฟ้าใช้ในการ ประกอบอาชีพ

ปัญหาและความต้องการด้านสังคม เป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในพื้นที่ที่เกิดขึ้น จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม การรับอารยธรรมใหม่ๆ มาจากสังคมตะวันตก และนานา อารยประเทศที่มีการแข่งขันกันอย่างเสรี ทำให้เกิดการซึมซับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการศึกษา ศาสนาและจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด การจัดสวัสดิการสังคม

การขาดโอกาสทางการศึกษา คุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษา ปัญหาขาดแคลนแรงงาน ปัญหาด้านศาสนาที่ขาดพระประจำวัด ปัญหาเด็กและเยาวชนมั่วสุม และทะเลาะวิวาท ปัญหาความเสื่อมของวัฒนธรรมประเพณี

ปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะในเรื่องของรายได้และการส่งเสริมอาชีพ การขาดแคลนฝีมือแรงงาน การพัฒนาด้านหัตถกรรม การตลาด ความยากจน ตลาดนัดเอกชน และเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้จังหวัดให้การสนับสนุน เพื่อให้เศรษฐกิจ ของจังหวัดชัยภูมิได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น

ปัญหาและความต้องการด้านเกษตรกรรม เป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในพื้นที่ เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของประชากรจังหวัดชัยภูมิ สภาพปัญหาที่พบมีมากมาย เช่น ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ การใช้ปุ๋ยเคมี ขาดตลาดกลางจำหน่าย ขาดเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต ขาดแหล่งเงินทุน เป็นต้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาบังเกิดผล จึงต้องการมีการพัฒนา การเกษตรสมัยเก่าเป็นเกษตรสมัยใหม่ลงทุนน้อยแต่ได้ผลผลิตมาก เน้นความเป็นธรรมชาติเป็นหลัก

ปัญหาและความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาที่พบเป็นปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้ การบุกรุกทำลายป่า ไฟไหม้ป่าส่งผลต่ออุณหภูมิในโลกร้อน การขาดกฏกติกาในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมการขาดจิตสำนึกดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขาดประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย และน้ำเน่าเสีย จึงมีความต้องการในแก้ไขปัญหาและความต้องการของสิ่งแวดล้อมในด้านการสำรวจ ก่อสร้างโรงกำจัดขยะที่ทิ้งขยะและบ่อบำบัดน้ำเสีย การออกกฏและกติกาในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน การสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนและเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ปัญหาและความต้องการด้านที่ดินและการถือครองที่ดิน สภาพปัจจุบัน ที่ดินทำกินและการถือครองที่ดินประชาชนไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินและเอกสารที่มีเป็น ภ.บ.ท. 5 (ภาษีบำรุงท้องที่) รวมทั้งพื้นที่ที่มีความลาดชันขาดความสมบูรณ์ และขาดความชัดเจนในการออกเอกสารสิทธิ์ จึงต้องการให้มีการออกเอกสารสิทธิ์ในรูปโฉนดหรือ น.ส. 3 เพื่อให้ประชาชนได้สามารถนำไปแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุนในการประกอบอาชีพได้ จะส่งผลในการแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจน

ปัญหาและความต้องการด้านการท่องเที่ยว สภาพปัจจุบันในแต่ละพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีมีมากมาย แต่ยังคงขาดการวิเคราะห์ศักยภาพและการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มี

ประสิทธิภาพ รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้แหล่งท่องเที่ยวบางพื้นที่ได้รับความนิยม และบางพื้นที่ไม่มีคนรู้จัก จึงต้องการให้มีการดำเนินการสำรวจเส้นทางเพิ่มเติม เช่น ท่าแพ ล่องแก่ง หินโยก กู่แดง การฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมสินค้าของที่ระลึกและของฝากในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ (ที่มา: กลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2558) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประชาชนเกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาความยากจนและปัญหาสังคมตามมา ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิที่มีที่อยู่อาศัยตามพื้นที่ต่างๆ ทั้งพื้นที่สูงที่เป็นภูเขาและพื้นที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำ ซึ่งในแต่ละชุมชนมีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ แต่ยังขาดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) หมายถึง การได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อบุคคลที่เหมาะสม ณ เวลาที่ถูกต้องและช่วยให้บุคคลได้แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศร่วมกันในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งเน้นที่ปรับปรุงการดำเนินการขององค์กร Davenport and Prusak (1998) กล่าวว่า การได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องนั้น ต้องนำมาจัดการอย่างเป็นระบบพร้อมนำมาใช้ ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงาน หลักการที่สำคัญในการในการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลให้ปรากฏชัดเจน และกระบวนการจัดการความรู้ (KM Process) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในการจัดองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้มีระเบียบแบบแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้น เป็นการนำเอากระบวนการจัดการความรู้เข้ามาเป็นแนวทางในการจัดการความรู้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ความคิดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น และเป็นองค์ความรู้ที่ 3 ผังลึกอยู่ในแต่ละคน ซึ่งความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน มีการถ่ายทอดให้แก่กันและกัน ในลักษณะของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งแต่ยังขาดการจัดการจัดเก็บ การถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องจักสานจะมีผู้คิดและประดิษฐ์ไว้ โดยพอจะมีบ้างที่เป็นความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการ แต่ภูมิปัญญาดังกล่าวยังขาดการจัดการที่เป็นระบบ และไม่สามารถนำข้อมูลมาเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้ของคนทั่วไปได้

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พุทธศักราช 2559 เห็นได้ว่า มีบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของภาครัฐและการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและชุมชนด้วย มาตรา 3 คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติหรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออก ผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคลกลุ่มคนหรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและมีการสืบต่อกันมาจาก

คนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง มีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน “ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มคนคนเดียว หรือหลายกลุ่มที่มีความรู้ มีการประพุดติ การปฏิบัติ สืบทอดหรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น มาตรา 4 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ต้องมีลักษณะ คือ วรรณกรรม พื้นบ้านและภาษา ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว มาตรา 16 ให้คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ (5) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (6) ส่งเสริมให้รู้คุณค่าและมีการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมา ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน จึงต้องการค้นหาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้สนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาได้รับรู้ ปัจจุบันนโยบายของภาครัฐได้มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา ระดับท้องถิ่นหรือชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโดยการ จัดตั้งกลุ่มหรือองค์การชุมชนในการพัฒนาอาชีพให้ประชาชน สามารถประกอบอาชีพได้อย่าง หลากหลายสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มในแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยกระบวนการของชุมชนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเอง ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิด “วิสาหกิจชุมชน” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบการผลิตของ คนไทยในชนบทตั้งแต่เดิมที่มีการผลิตเพื่อยังชีพหรือเพื่อกินเพื่อใช้เอง และเพื่อแลกเปลี่ยนระหว่าง สมาชิกในสังคมและเมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคของคนในชุมชนก็จะขายเพื่อให้ได้เงินเข้าสู่ ครอบครัวยุคใหม่และชุมชน รูปแบบการผลิตแบบนี้ทำให้ครอบครัว และชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดย ไม่ต้อง พึ่งภายนอกมากนักและมุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ รวมทั้งหวังผลทางด้าน สังคม คือการยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้เกิดวัฒนธรรม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม รับผิดชอบ แบ่งทุกข์ แบ่งสุข ซึ่งกันและกันโดยการใช้จ่ายเงินทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ ภูมิ ปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการสั่งสมสืบทอดมาจาก ประสบการณ์และความสามารถของชาวบ้านสอดคล้องกับบริบททางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่ม และโครงสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน รวมทั้งทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการนำมาแปรรูป ให้เป็นผลผลิต ทางภูมิปัญญา เพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้ที่จะนำมาซึ่งการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

และสังคมของครอบครัว ชุมชน ตลอดจนภาพรวมของประเทศในอนาคต การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นยังขาดการจัดการความรู้ โดยใช้เด็ก เยาวชน และคนในชุมชนเป็นจุดยืน

หากมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนของประชาชน โดยให้โอกาสภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น ได้มีการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับชุมชนก็จะสามารถลดปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นได้ เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้มีความชำนาญเฉพาะด้าน เห็นได้จากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด มีการสืบทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ เป็นบุคคลที่ประชาชนในชุมชนยอมรับและยกย่องในความรู้ความสามารถ เห็นควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเองก็เป็นคนที่อยู่ในชุมชนย่อมทราบปัญหาและความต้องการภายในชุมชนและเข้าใจถึงความต้องการของประชาชนที่แท้จริงสำหรับการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ผู้ที่เข้าใจดีและควรเป็นคนแก้ไขปัญหาคือดีที่สุดคือชุมชนเอง ซึ่งการหาแนวทาง การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับตนเองและคนในครอบครัว ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ก็สามารถแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และนำผลการวิจัยเสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบผลการวิจัย เพื่อประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อน ของคนในชุมชนและเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

2. ปัญหาการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนประสบกับปัญหามากมายหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านแหล่งน้ำ ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านเกษตรกรรม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านที่ดินและการถือครองที่ดิน และปัญหาด้านการท่องเที่ยว จึงส่งผลให้ประชาชนเกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาความยากจนและปัญหาสังคมตามมา ประชาชนในแต่ละชุมชนมีรายได้น้อยไม่เพียงพอในการดำรงชีวิตประจำวันของตนเอง ครอบครัว และคนชุมชนให้อยู่ดีกินดีมีความสุขได้ จึงจำเป็นต้องอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหารายได้เพิ่ม ทั้งนี้ ในแต่ละชุมชนมีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่สั่งสมประสบการณ์มายาวนานและสืบทอดความรู้มาเรื่อยๆ จนเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ถ้าหากมีแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบ

อาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ก็สามารถทำให้คนในชุมชนมีอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการกระตุ้นให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีจิตใญ่รักถิ่นฐานบ้านเกิด ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สมานสามัคคีสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในการวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งตอบปัญหาของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความต้องการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนอย่างไร
3. สภาพปัญหาของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเป็นอย่างไร
4. ประชาชนในชุมชนมีความต้องการประกอบอาชีพอะไรบ้าง
5. แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร
6. แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ

ของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิที่เหมาะสมเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

3.2 เพื่อสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

3.3 เพื่อประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

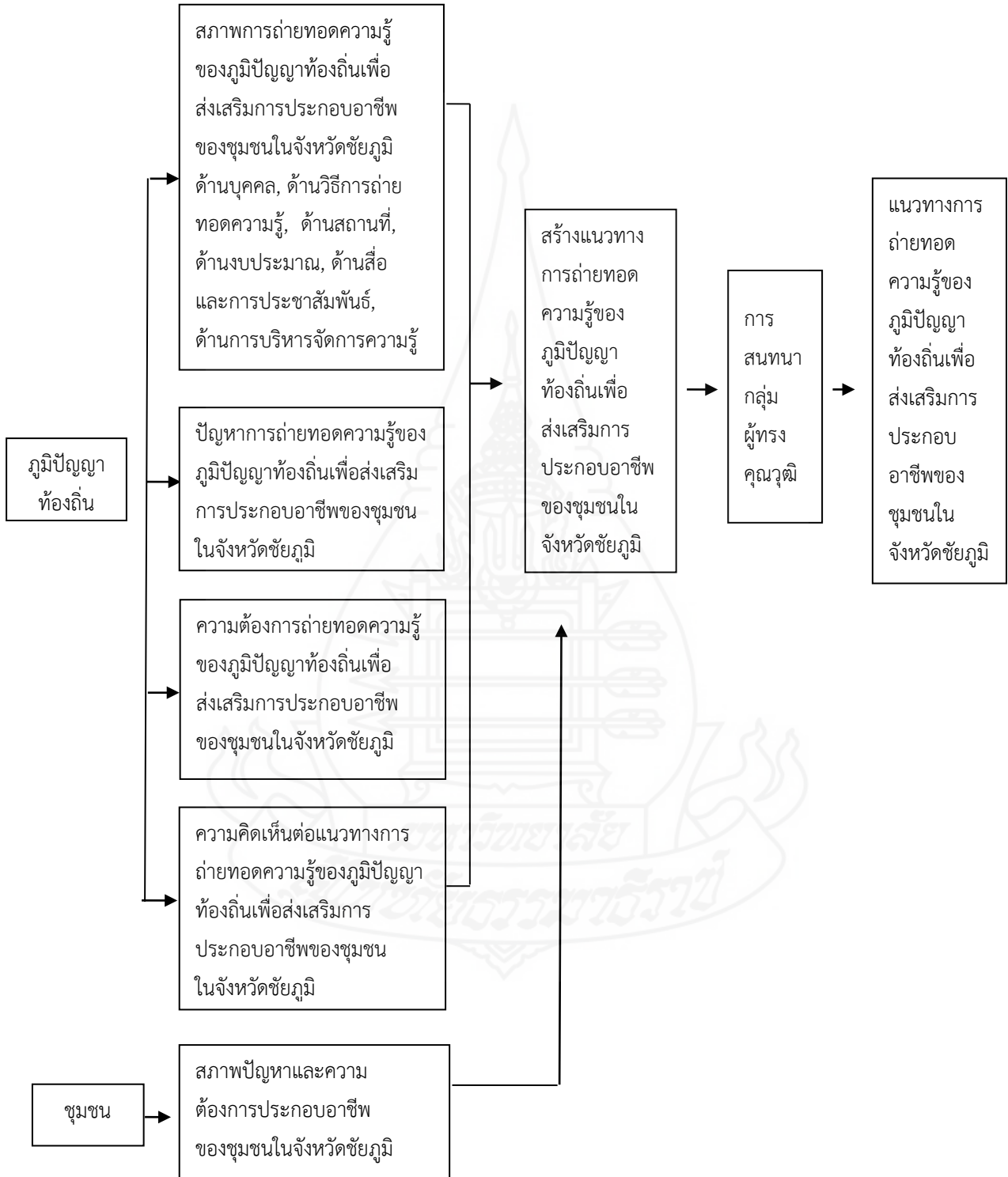
ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น นโยบายรัฐบาล พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พุทธศักราช 2559 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสำคัญของการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงสภาพทั่วไปของจังหวัด

ชัยภูมิ ได้แก่ ประวัติ และความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิ ที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดชัยภูมิ ลักษณะภูมิประเทศจังหวัดชัยภูมิ การปกครองของจังหวัดชัยภูมิ เศรษฐกิจจังหวัดชัยภูมิ การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนใน จังหวัดชัยภูมิ สามารถเขียนเป็นแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาด้านพื้นที่ ด้านประชากร ด้านเนื้อหา ในการวิจัย ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา มีทั้งหมด 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอแก้งคร้อ อำเภอบ้านแท่น อำเภอภูเขียว อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจัตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอภักดีชุมพล อำเภอเนินสง่า อำเภอกอนสาร และอำเภอซับใหญ่

5.2 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน และประชาชนที่อาศัยในชุมชนภายในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 361 คน

5.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาแนวทางการถ่ายทอดความรู้และการเสนอแนวทางการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 แนวทาง หมายถึง วิธีปฏิบัติที่ยึดถือ หรือวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์เพื่อใช้เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

6.2 การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การแบ่งปันความรู้ให้กับผู้อื่น เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานและความคิดใหม่ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

6.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านจนเรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเกิดจากการสังสมประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษและความเฉลียวฉลาดและได้สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดได้มีการปรับปรุงพัฒนาจนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องประกอบไปด้วย คุณธรรม จริยธรรม สอดคล้อง

กับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน เช่น การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติทางศาสนา พิธีกรรมและประเพณี เป็นคุณธรรมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

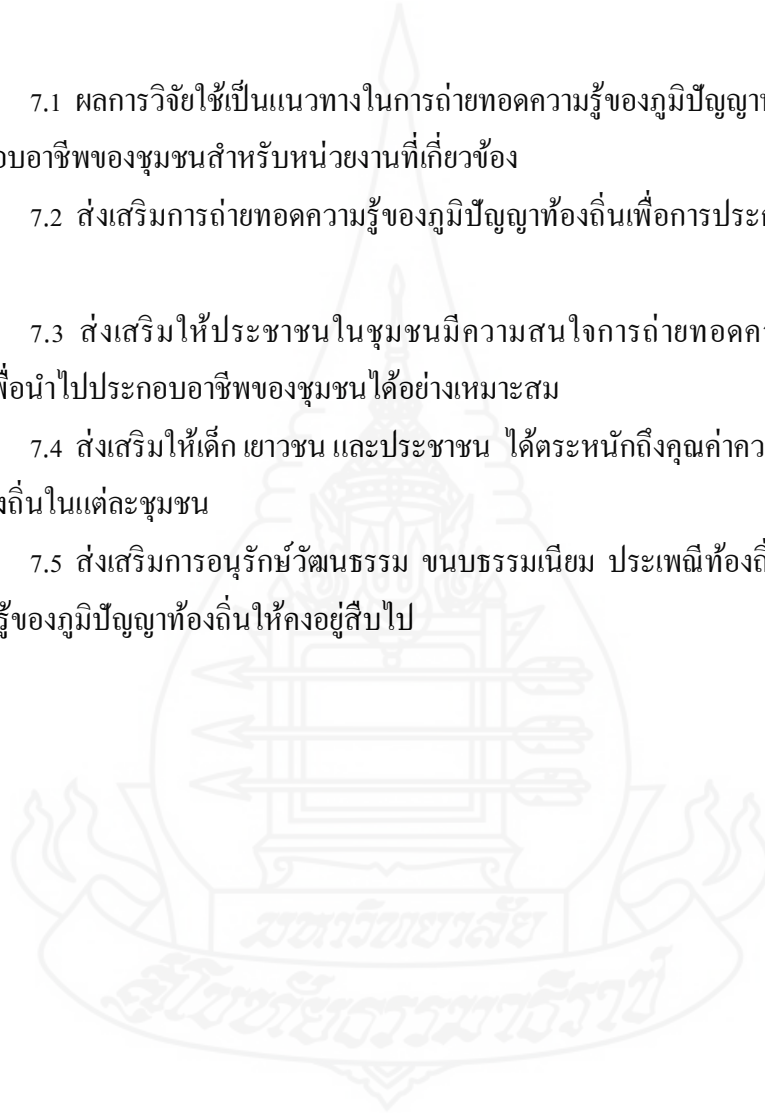
7.1 ผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7.2 ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชน

7.3 ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความสนใจการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบอาชีพของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

7.4 ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชน

7.5 ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นอันดีงาม และสืบต่อความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษา เรื่อง แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.3 ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.1 ความสำคัญของการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.2 แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.1 นโยบายรัฐบาล
 - 3.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พุทธศักราช 2559
 - 3.3 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542
4. สภาพทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ
 - 4.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดชัยภูมิ
 - 4.2 ที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดชัยภูมิ
 - 4.3 ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ
 - 4.4 การปกครองของจังหวัดชัยภูมิ
 - 4.5 เศรษฐกิจจังหวัดชัยภูมิ
 - 4.6 การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราที่ผ่านมา กระบวนการศึกษา สังเกต คิด วิเคราะห์ จนเกิดปัญหาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง โดยไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชา จึงจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ๆ ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัวในการดำเนินชีวิต (กรมวิชาการ, 2538)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์ จะเห็นได้ว่าวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การปรับตัว และการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตจนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคมที่อาศัยอยู่ (อภิชาติ ไจอารีย์, 2555)

นอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติ และดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนได้ ซึ่งภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรโลงชีวิต และวิถีชุมชน ให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนอีกด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2553)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ความสามารถสั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในวิถีตั้งเดิมนั้น ชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วนๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กัน การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรม และประเพณีความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่ดีมีความสมดุลที่เคารพกันและกัน

ไม่ทำร้ายทำลายกัน ทำให้ทุกฝ่ายทุกส่วนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ชุมชนดั้งเดิมจึงมีกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน มีคนเฒ่าคนแก่เป็นผู้นำคอยให้คำแนะนำ ตักเตือน ตัดสิน และลงโทษ หากมีการละเมิด ชาวบ้านเคารพธรรมชาติรอบตัว ดิน น้ำ ป่า เขา ข้าว แคน ลม ฝน โลก และจักรวาล ชาวบ้านเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว (ที่มา: <http://www.tkc.go.th> สืบค้นข้อมูลวันที่ 10 ตุลาคม 2559)

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากปู่ ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดมาให้เรามีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน ได้แก่ (1) การอนุรักษ์ การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามไว้ ประเพณีต่างๆ หัตถกรรมและคุณค่าหรือการปฏิบัติตน เพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม (2) การฟื้นฟู การรื้อฟื้นสิ่งที่ดีงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิกให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่น การรื้อฟื้นดนตรีไทย (3) การประยุกต์ เช่น การปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกันให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ ได้แก่ การใช้ยาสมุนไพร ในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวงสรวงต้นไม้ เพื่อให้เกิดสำนึก การอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าวเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน (4) การสร้างใหม่ เช่น การค้นคิดใหม่ที่สัมพันธ์ กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเอื้ออาทรที่ชาวบ้านเคยมีต่อกันมาหารูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน และเยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกันอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เป็นคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้น ชีวิตของชาวบ้าน ไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันทำมาหากิน การร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี ความรู้เป็นคุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทางหลักเกณฑ์วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้วกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกับธรรมชาติ (ที่มา: สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับที่ 23 เรื่องที่ 1)

ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นเกิดจากการสะสมความรู้ และประสบการณ์อันยาวนาน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่างๆ แล้วเลือกสรรนำมาประพฤติปฏิบัติ ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเองและคนในสังคม แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

เอกวิทย์ ฌ กลาง (2540) และสุมาลี สังข์ศรี (2550) ได้กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่นิยมใช้กันอยู่ทุกภูมิภาค ได้แก่ 1) การบอกเล่า บรรยายด้วยวาจา 2) การสาธิต 3) การปฏิบัติจริง 4) วิธีการถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง 5) วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้ 6) วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ และ 7) วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์

จากความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เฉพาะด้านที่ยาวนาน มีองค์ความรู้ในตัวโดยการปฏิบัติสืบทอดต่อมาเรื่อยๆ จากบรรพบุรุษหรือเครือญาติด้วยกันเองด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน อย่างเป็นระบบ จากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเกิดความชำนาญ เพื่อเป็นการช่วยเหลือตนเอง และคนในชุมชนด้วยกันจนเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และมีการพัฒนาความรู้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้นให้เข้ากับสถานการณ์แต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ ปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้นๆ จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชำนาญด้านต่างๆ เช่น ความเชื่อพิธีกรรมทางศาสนา สมุนไพรรักษาโรค การจักสาน การทอผ้า การปลูกพืชปลอดสารพิษ เป็นต้น

1.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น เป็นการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ถ้ามีการส่งเสริมสนับสนุนก็สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

อเนก นาคะบุตร (2536, น. 82-83) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้และภูมิปัญญาที่เอื้ออำนวยชี้นำ และเป็นทางเลือกที่เหมาะสม ต่อสภาวะท้องถิ่นและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ากระทบ
2. ความรู้ภูมิปัญญาและระบบคุณค่าต่างๆ ได้รับการประยุกต์การสืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้หลายรูปลักษณะ ผ่านประเพณี พิธีกรรม ตัวบุคคลและการปฏิบัติซ้ำ มีการเลือกสรรและผสมผสานกับความรู้ที่เข้ามาจากภายนอก
3. ผู้นำ ปัญญาชนชาวบ้าน นักเทคนิคพื้นบ้าน เครือข่ายของกลุ่มบุคคลและองค์กรชุมชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีบทบาทการพัฒนาการพิทักษ์ปกป้องชุมชนและขยายแนวร่วมในการพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่ความรู้เฉพาะเรื่อง แต่เป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม ซึ่งรวบรวมความรู้ต่างๆ ให้มาสัมพันธ์กันจนทำให้เกิดมิติรอบด้านหรือเห็นวิถีชุมชนนั่นเอง กล่าวคือ ภูมิ

ปัญญาจะสะท้อนความคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝัน ซึ่งจะเห็นได้จากกฎเกณฑ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชนท้องถิ่น และจารีตประเพณีต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหา หรือจรรโลงชีวิตของเขาไม่ว่าจะเป็น ความรู้ที่มีการสั่งสม มีการประยุกต์ใช้มายาวนาน หรือความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นรับมาจากภายนอก ล้วนแต่เป็นความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่าเข้ากันได้กับวิถีด้านอื่นๆ ของชุมชนท้องถิ่น เป็น ประโยชน์ในการเลี้ยงชีพหรือประโยชน์ด้านอื่นๆ ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและปัจเจก ชน (ชวน เพชรแก้ว, 2547)

การนำวิธีการจัดการความรู้มาใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งกระจัดกระจายในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้ เป็นระบบโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาคลังความรู้ในการรวบรวม จัดเก็บ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ร่วมทั้งปฏิบัติงานได้อย่าง มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพและมีวิถีชีวิตที่ดีงาม สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ประเภท คือ ความรู้ที่มี อยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลเกิดจากประสบการณ์ เป็นผลมาจากการเรียนรู้ จาก ประสบการณ์ที่ยาวนานและสั่งสม ทดลองใช้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งมีความสอดคล้อง กับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็น ความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดออกมาจากตัวบุคคลโดยผ่านวิธีการต่างๆ ความรู้ประเภทนี้ ต้องผ่านกระบวนการศึกษาและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ที่ต่อการศึกษาสามารถนำมาใช้ ประโยชน์ได้ทันที ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการจัดการความรู้เข้าไปดำเนินการ (สุมาลี สังข์ศรี, 2550)

ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย คุณค่าของภูมิปัญญาไทย ได้แก่ ประโยชน์และ ความ สำคัญของภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ ปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิดความรัก และความภาคภูมิใจที่จะร่วมแรงร่วมใจสืบสานต่อไปใน อนาคต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ประเพณีไทย การมีน้ำใจ ศักยภาพใน การประสานผลประโยชน์ เป็นต้น ภูมิปัญญาไทยจึงมีคุณค่าและความสำคัญ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น

พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่น ให้แก่ประเทศชาติมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงปกครอง ประชาชนด้วยพระเมตตา แบบพ่อปกครองลูก ผู้ใดประสบความเดือดร้อน ก็สามารถดิ้นรนแสดง ความเดือดร้อน เพื่อขอรับพระราชทานความช่วยเหลือ ทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อ

พระองค์ ต่อประเทศชาติร่วมกันสร้างบ้านเรือนจนเจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญากระทำยุทธหัตถี จนชนะข้าศึกศัตรู และทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทย คืนมาได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเหล่าพสกนิกรมากมายเหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้ง พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน แม้แต่ด้านการเกษตร พระองค์ได้พระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่พสกนิกร ทั้งด้านการเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน พื้นฟูสภาพแวดล้อม นำความสงบร่มเย็น ของประชาชนให้กลับคืนมา แนวพระราชดำริ **"ทฤษฎีใหม่"** แบ่งออกเป็น 3 ขั้น โดยเริ่มจาก **ขั้นตอนแรก** ให้เกษตรกรรายย่อย **"มีพอยู่พอกิน"** เป็นขั้นพื้นฐาน โดยการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นา ซึ่งเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ มูลนิธิ และหน่วยงานเอกชนร่วมใจกันพัฒนาสังคมไทยใน**ขั้นที่สอง**เกษตรกรต้องมีความเข้าใจในการจัดการในไร่นาของตน และมีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ เพื่อสร้างประสิทธิภาพทางการผลิต และการตลาด การลดรายจ่ายด้านความเป็นอยู่ โดยทรงตระหนักถึงบทบาทขององค์กรเอกชน เมื่อกลุ่มเกษตรกรวิวัฒน์มาขั้นที่ 2 แล้ว ก็จะมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่**ขั้นที่สาม**ซึ่งจะมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์กับสถาบันการเงินคือ ธนาคารและองค์กรที่เป็นเจ้าของแหล่งพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลิต โดยมีการแปรรูปผลิตผล เช่น โรงสี เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผล และขณะเดียวกันมีการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม จะเห็นได้ว่ามิได้ทรงทอดทิ้งหลักของความสามัคคีในสังคม และการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่งทรงสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรสร้างอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจ จึงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงจัดได้ว่าเป็นสังคมเกษตรที่พัฒนาแล้ว สมดังพระราชประสงค์ที่ทรงอุทิศพระวรกายและพระสติปัญญาในการพัฒนาการเกษตรไทยตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์ของพระองค์

2. สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรี เกียรติภูมิแก่คนไทย

คนไทยในอดีตที่มีความสามารถปรากฏในประวัติศาสตร์มีมาก เป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ เช่น นายขนมต้มเป็นนักมวยไทยที่มีฝีมือเก่งในการใช้อาวุธทุกส่วนทุกท่า ของแม่ไม้มวยไทย สามารถชกมวยไทยจนชนะพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน แม้ในปัจจุบัน มวยไทยก็ยังถือว่าเป็นศิลปะชั้นเยี่ยม เป็นที่นิยมฝึกและแข่งขันในหมู่คนไทยและชาวต่างประเทศ ปัจจุบันมีค่ายมวยไทยทั่วโลกไม่ต่ำกว่า 30,000 แห่ง ชาวต่างประเทศที่ได้ฝึกมวยไทย จะรู้สึกยินดีและภาคภูมิใจในการที่จะใช้ศักดิ์ของมวยไทย เช่น การไหว้ครูมวยไทย การออกคำสั่งในการชกเป็นภาษาไทยทุกคำ เช่น คำว่า **"ชก"** **"นับหนึ่งถึงสิบ"** เป็นต้น ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ ภูมิปัญญาไทยที่โดดเด่นยังมีอีกมากมาย เช่น มรดกภูมิปัญญา

ทางภาษาและวรรณกรรม โดยที่มีอักษรไทยเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและ วัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมไทยถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีความไพเราะ ได้อรชรส ครบทุกด้าน วรรณกรรมหลายเรื่องได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา ด้านอาหาร อาหารไทย เป็นอาหารที่ปรุงง่าย พืชที่ใช้ประกอบอาหารส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพรที่หาได้ง่ายใน ท้องถิ่นและราคาถูก มีคุณค่าทางโภชนาการและยังป้องกันโรคได้หลายโรค เพราะส่วนประกอบ ส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ จิง ข่า กระชาย ใบมะกรูด ใบโหระพา ใบกะเพรา เป็นต้น

3. สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้เหมาะสม

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนา มา ปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนไทยเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอม รักสงบ ใจเย็น มีความอดทน ให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด ดำรงวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ปกติสุข ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ แม้จะอดอยากเพราะแห้งแล้งแต่ไม่มีใครอดตายเพราะ พึ่งพาอาศัยกัน แบ่งปันกันแบบ "พริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้" เป็นต้น ทั้งหมดนี้สืบเนื่องมาจาก หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นการใช้ภูมิปัญญา ในการนำเอาหลักของ พระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันและดำเนินกุศโลบาย ด้านต่างประเทศจนทำให้ ชาวพุทธทั่วโลก ยกย่องให้ประเทศไทยเป็นผู้นำทางพุทธศาสนา และเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) โดยมีคนไทย (ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ องคมนตรี) ดำรงตำแหน่งประธาน พสล. ต่อจาก ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล

4. สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในเรื่องของการยอมรับนับถือ และให้ความสำคัญ แก่คน สังคมและธรรมชาติอย่างยิ่ง มีเรื่องซึ่งที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากมาย เช่น ประเพณี ไทย 12 เดือนตลอดทั้งปี ล้วนเคารพคุณค่าของธรรมชาติ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณี ลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ทำในฤดูร้อนซึ่งมีอากาศร้อนทำให้ต้องการความเย็น จึงมีการรดน้ำดำหัวทำความสะอาดบ้านเรือน และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีการแห่นางสงกรานต์ การทำนายฝนว่าจะตกมากหรือน้อยในแต่ละปี ส่วนประเพณีลอยกระทงคุณค่าอยู่ที่การบูชาระลึก ถึงบุญคุณของน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคน พืชและสัตว์ ใช้ทั้งบริโภคและอุปโภคในวันลอยกระทง คนจึงทำความสะอาดแม่น้ำลำธาร บูชาแม่น้ำ จากตัวอย่างข้างต้น ล้วนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคน กับสังคมและธรรมชาติทั้งสิ้นในการรักษาป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ได้ประยุกต์ให้มีประเพณีการบูชาป่า ให้คนเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมยังความอุดมสมบูรณ์แก่ต้นน้ำลำธารให้ พื้นสภาพกลับคืนมาได้มาก อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนไทยที่คำนึงถึงความสมดุล ทำ

แต่น้อยพอยู่พอกินแบบ "เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน" ของพ่อทองดี นั่นแหละ เมื่อเหลือกินก็แจกญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน บ้านใกล้เคียงและยังนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่นที่ตนไม่มีเมื่อเหลือใช้จริงๆ จึงจะนำไปขาย อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเกษตรแบบ "กิน-แจก-แลก-ขาย" ทำให้คนในสังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกัน เคารพรักษานับถือเป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความสัมพันธ์กัน จึงถือเป็นภูมิปัญญาที่สร้างความสมดุลระหว่างคน สังคมและธรรมชาติ

5. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยเช่น การรู้จักนำเครื่องยนต์มาติดตั้งกับเรือไต้ไบพัด เป็นหางเสือ ทำให้เรือสามารถแล่นได้เร็วขึ้น เรียกว่า เรือหางยาว การรู้จักทำการเกษตรแบบผสม ผสาน สามารถพลิกฟื้นคืนธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์แทนสภาพเดิมที่ถูกทำลายไป การรู้จักออมเงิน สะสมทุนให้สมาชิกกู้ยืม ปลูกหน้ดิน และการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกจนชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ที่วัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นการจัดในรูปแบบของกองทุนหมุนเวียน ของชุมชนจนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อป่าถูกทำลายเพราะถูกตัดโค่นเพื่อปลูกพืชแบบเดี่ยว ตามภูมิปัญญาสมัยใหม่ที่หวังรายได้ในที่สุดก็ขาดทุนและมีหนี้สิน สภาพแวดล้อมสูญเสียจึงเกิดความแห้งแล้ง คนไทยจึงคิดหาวิธีปลูกป่าที่กินได้ พืชสวน พืชป่าไม้ผล พืชสมุนไพร ซึ่งสามารถ มีกินตลอดชีวิตเรียกว่า "วนเกษตร" บางพื้นที่ เมื่อป่าชุมชนถูกทำลายคนในชุมชนก็รวมตัวกัน เป็นกลุ่มรักษาป่า ร่วมกันสร้างระเบียบกฎเกณฑ์กันเองให้ทุกคนถือปฏิบัติได้ สามารถรักษาป่าได้อย่างสมบูรณ์ดังเดิม เมื่อปะการังธรรมชาติถูกทำลายปลาไม่มีที่อยู่อาศัย ประชาชนสามารถสร้าง "อุหยม" ขึ้นเป็นปะการังเทียมให้ปลาอาศัยวางไข่และแพร่พันธุ์ ให้เจริญเติบโตมีจำนวนมากดังเดิมถือเป็นการใช้ภูมิปัญญาปรับปรุงประยุกต์ใช้ได้ตามยุคสมัยจาก ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ที่มา: สารานุกรมไทยฉบับเยาวชนฯ เล่มที่ 23 เรื่องที่ 1 ภูมิปัญญาไทย)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัวและชุมชนแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง ก็ย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่สภาพแวดล้อมนั้นๆ ดังนั้น คนที่อยู่ในชุมชนเองย่อมรู้ดีว่าจะต้องทำอะไร เพื่อจะทำให้ตนเอง ครอบครัว และคนในชุมชนรอดพ้นจากสภาพปัญหาความเดือดร้อนที่เผชิญอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เกิดจากประสบการณ์มายาวนาน เป็นผู้มีความตั้งใจเมตตาต่อผู้อื่น คนในชุมชนยอมรับ สามารถเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ คอยช่วยเหลือคนในครอบครัวและชุมชนให้รอดพ้นจากภัยพิบัติต่างๆ เพื่อให้มีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น เช่น มีความรู้ในการรักษาโรคจากสมุนไพร การจักสานเครื่องใช้จับสัตว์

หาอาหาร การทอผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมใช้เอง และแปรรูปอาหารท้องถิ่นตามฤดูกาล หากมีการผลิตได้มากก็สามารถจำหน่ายเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ และมีรายได้เลี้ยงตนเอง ครอบครัว เป็นการสร้างความภาคภูมิใจกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อเวลาผ่านไปก็ต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยใหม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติ ดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนได้ เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรจรโลงชีวิต เป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป

1.3 ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายประเภทหลายสาขา ขึ้นอยู่กับพื้นที่อาศัยและสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและความต้องการเพื่อความอยู่รอดของคนในชุมชน มีการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นมาเรื่อยๆ เพื่อการดำรงชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ มีผู้ศึกษาค้นคว้าได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, น.8-9) ได้กำหนดภูมิปัญญาไทยด้านต่างๆไว้ 9 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ไขปัญหาการเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชน สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. ด้านการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถด้านการสะสมและบริหารกองทุน และสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการการรักษาพยาบาลของชุมชน การจัดระบบสวัสดิการ การบริการชุมชน

6. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ กวีศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และการสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาวรรณกรรมท้องถิ่น และการจัดทำสารานุกรมภาษาท้องถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถในการประยุกต์และการปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีต่างๆ

9. ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ ปรุงแต่งอาหารและยาให้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมาเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์หรือเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นวิธีการปฏิบัติของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์แนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่องแต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีเงื่อนไขปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไป นำมาใช้แก้ปัญหาโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่โดยชาวบ้านคิดเอง เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้าง การผลิต หรือเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่ง

ของมรดกทางวัฒนธรรมเป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้มีพลังและสำคัญยิ่ง ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอด สร้างสรรค์ การผลิตและช่วยในด้านการงาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการมีเหตุ มีผลในตัวเอง เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคน ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดว่า วิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายๆ เรื่อง จัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาจัดการและการปรับตัว ในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวผู้รู้เอง จึงควรมีการสืบค้นรวบรวมศึกษา ถ่ายทอด พัฒนา และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถทักษะของคนไทยที่เกิดจากการส่งเสริมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการการเลือกสรร เรียนรู้ ประยุกต์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัยขององค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้แบบองค์รวมที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้หรือกิจกรรมทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต มีปัญญาจากนามธรรมสู่รูปธรรม วิธีแก้ปัญหาเป็นกระบวนการคิดจับต้องไม่ได้ เครื่องมือเป็นสิ่งประดิษฐ์จับต้องได้ ปัญหาอากาศร้อนฝนตกมากวิธีแก้: หลังคาบ้านลาดเอียงวัสดุหลังคาไม่เก็บความร้อนมาให้ไม่ร้อนทับกันสนิทแน่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเรียกได้หลายคำ เช่น ภูมิความรู้ชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาไทย เป็นความสามารถทางวิชาการของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอด การสืบทอด การสั่งสมมาจากบรรพบุรุษชั่วลูกชั่วหลาน นำความรู้มาประยุกต์ใช้ตามโดยพัฒนาตามสังคมที่เปลี่ยนไป โดยการสืบทอดทางตรงและทางอ้อม ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมากมายหลายแขนงแต่มักจะถูกมองว่าล้าหลังคนบางกลุ่ม จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญและสืบสานกันมากนัก ส่วนใหญ่แล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นมักสืบทอดบอกกล่าวกันเป็นการภายใน เช่น สูตรทำอาหารหรือตำรับตำรายาต่างๆ ทำให้ไม่เป็นที่รับรู้กัน โดยทั่วไปอาจจำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ดังนี้

1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา มีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานทางความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกัน สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้น ได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อของบุคคลดั้งเดิมสืบทอดกันมาหลายยุคหลายสมัยจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เนื่องจากประเพณีและพิธีกรรม เป็นสิ่งที่ดั่งงามที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา เป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจคนในสังคม ชุมชนภูมิปัญญาประเภทนี้ จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแทบทั้งสิ้น เช่น ประเพณีสงกรานต์มีกิจกรรมรดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุ บุญบั้งไฟมีกิจกรรมจุดบั้งไฟเพื่อขอฝนบุญกฐินเป็นกิจกรรมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ลอยกระทงเพื่อขอขมาแม่น้ำ ที่เราใช้ประโยชน์เพื่ออุปโภคบริโภค เป็นต้น

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะต่าง ๆ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหลังจากนั้นได้สืบทอดโดยการพัฒนาอย่างไม่ขาดสาย กลายเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ เช่น การเป่าแคน หมอลำ หนังตะลุง ลิเก เป็นต้น

4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหารและที่พักพื้นบ้าน การถนอมอาหารเพื่อเก็บไว้บริโภคเพื่อการอยู่รอดแล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังนำเทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหารมาใช้ เพื่อให้อาหารที่มีจำนวนมากเกินความต้องการสามารถเก็บไว้บริโภคได้เป็นเวลานาน ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต เช่น ปลาาร้า ปลาาร้าส้ม หน่อไม้ดอง หน่อไม้ปิ้ง เป็นต้น

5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นถือว่าเป็นการผ่อนคลาย การพักผ่อนภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่จะใช้วัสดุอุปกรณ์ในการละเล่นที่ประดิษฐ์มาจากธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ และการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างกลมกลืน เช่น มอญซ่อนผ้า ม้าก้านกล้วย เป็นต้น

6) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาค เราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏ กระจายอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเทคนิค ความคิด ความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นอย่างดี

7) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้ส่วนมากแสดงออกถึงความร่าเริงสนุกสนาน และยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนในสังคม ซึ่งมีส่วนแตกต่างกันออกไปตามโลกทัศน์ของคนในภาคต่างๆ เช่น เพลงน้อย เพลงหมอลำ เพลงอีแซว เป็นต้น

8) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาประเภทนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในอดีตและมีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นปัจจัยสี่ ในอดีตประชาชนห่างไกลโรงพยาบาลหมอรักษาโรค

มีน้อยมาก จึงมีความจำเป็นต้องช่วยเหลือตนเองโดยการหาสมุนไพรในป่าและในชุมชนมาปรุง หรือสกัดเป็นยารักษาโรค เช่น ว่านหางจระเข้รักษาไฟไหม้น้ำร้อนลวกใช้แบบสดๆ ขมิ้นแก้ ท้องอืด หญ้าแห้วหมูตากแดดคั้นกินแก้ปัสสาวะขัด เปลือกต้นป๊อบแช่น้ำกินแก้ไอ เป็นต้น

9) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับประดิษฐ์กรรม เครื่องใช้ต่างๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญา ของคนไทยในแต่ละชุมชนนั้น ถือว่าเป็นประดิษฐ์กรรมและหัตถกรรมที่มีคุณค่า เช่น เครื่องจัก สานจากไม้ไผ่ ไม้ไผ่แก้มวก ไซดักปลา กระด้ง ฯลฯ เครื่องจักสานจากหวาย ไม้ไผ่ เปลนอน โต้ะ แก้ว ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันได้รับความสนใจในการพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาเฉพาะกลุ่มที่ชอบ ทำนั้น หากมีการเรียนรู้และสืบทอดความคิดเกี่ยวกับการประดิษฐ์กรรมและหัตถกรรมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนจะเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นอาชีพได้

10) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากคนไทยมีอาชีพหลักเกี่ยวกับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการทำนา ทำไร่ ทำ สวน ในอดีตไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดกับต่างประเทศในการส่งออกผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น จึงทำให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตตาม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อแก้ปัญหาในการเพาะปลูกและเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตร (<http://social-simetwit.weebly.com> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559)

นอกจากนี้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ที่ชุมชน พัฒนาต่อเนื่องสืบทอดมายาวนาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (ชนากร สังเขป. 2552, น. 551) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญ ผ่านกระบวนการขัดเกลาและมีการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน กลายเป็นรากฐาน ของวิถีชีวิตของคนในสังคมแต่ละท้องถิ่น ความหมายของภูมิปัญญาที่มีผู้รู้ให้ความหมายของภูมิ ปัญญาไว้มากมาย เช่น ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ และภูมิปัญญายังเป็น เรื่องที่สั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นเวลานาน ความรู้ที่เกิดขึ้นจะเชื่อมโยงกันไปตาม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า ภูมิ ปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสั่งสม ประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทาง วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางความคิดที่ชาวบ้านหรือ กลุ่มชน คิดขึ้นมาเพื่อการแก้ไขปัญหา เป็นความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสมกันมานาน นอกจากนี้ ยังอาจหมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า ผ่านการ พัฒนาให้เหมาะสมกับกาลเวลา ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากทักษะความ

เชื่อ และพฤติกรรม ประสบการณ์จริงในการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละท้องถิ่นผ่านกระบวนการสังเกต ติดตาม ลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูก วิเคราะห์ แก้ไข จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อปรับใช้กับชีวิตและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ประเภทของภูมิปัญญามี 6 ด้าน คือ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านปรัชญา ความเชื่อ ศิลปะ ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านโภชนาการและสิ่งแวดล้อม ด้านการป้องกันและรักษาโรค ด้านการเมืองและการจัดการ

สำนักพัฒนาเกษตรกรรมส่งเสริมการเกษตร (2555) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาไทย มีหลายรูปแบบและที่สอดคล้องกับชุมชนบ้านคลองประสงค์ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคน ผ่านกระบวนการศึกษา การสังเกต คิดวิเคราะห์ห้จนเกิดปัญญาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่องจัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวผู้รู้ จึงควรมีการสืบค้น รวบรวม ศึกษา ถ่ายทอด พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

มณีนีภา ชุตินุตร (2538, น.21) และนิคม ชมพูลง (2542, น. 131) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการ เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่ถ่ายทอดกันมา
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมา
3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. แนวคิดหลักปฏิบัติแลเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพล ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากการศึกษาประเภทของภูมิปัญญา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลากหลายประเภท ซึ่งจะเห็นได้ว่าท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันตามลักษณะพื้นที่อาศัย รวมถึงความต้องการของคนในท้องถิ่นก็ย่อมมีความต่างกัน ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเกิดจากการสะสมประสบการณ์ที่ยาวนานและมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้ทันสมัย สามารถแยกประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา
2. ด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน
3. ด้านอาหารและผักพื้นบ้าน
4. ด้านประดิษฐ์กรรม

5. ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน
6. ด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.4 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถสรุปลักษณะ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ดังนี้

กรมวิชาการ กองวิจัยทางการศึกษา (2539) ได้แบ่งลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะดังนี้

1. ประสบการณ์ของชาวบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านค้นพบ และนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ คติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เช่น คำสอนทางศาสนา ความเชื่อเรื่องยาสมุนไพร การไหว้ครู การบวงสรวง เป็นต้น
2. ความรู้ความคิดในการสร้างสรรค์ แบบแผนของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้และความคิดลงไปในวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ภาษิต การละเล่นต่างๆ นิทานพื้นบ้านตลอดจนศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมต่างๆ และโบราณอูบาย เป็นต้น
3. การประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพ โดยอาศัยหลักธรรมชาติ การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น
4. การประกอบอาชีพที่เกิดจากผสมผสานความรู้เดิมกับแนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ หมายถึง การนำความรู้ของชาวบ้านมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ใช้ในการแก้ปัญหาในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น เทคโนโลยีการหล่อโลหะทองเหลือง การนวดข้าว การก่อสร้าง เป็นต้น
5. นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536, น.3-4) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ

- 1) ความรู้และระบบความรู้ ซึ่งภูมิปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นชั่วขณะมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาคว่าชาวบ้านรู้อะไรอย่างเดียวนั้นไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เหล่านั้นอย่างไร

2) การสั่งสมความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและการกระจายความรู้ ซึ่งไม่ได้ลอยอยู่เฉยๆ แต่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคนๆ หนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร และหมอหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร เป็นต้น

3) การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันในการถ่ายทอดความรู้โดยตรง แต่กลับมีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ซึ่งถ้าเราต้องการความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วย

4) การสร้างสรรค์การปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้าน ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง ซึ่งเรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

สามารถ จันทรสุรย์ (2536) ได้มีการจำแนกวิธีการถ่ายทอดความรู้ไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก ซึ่งเด็กมีความสนใจในช่วงระยะเวลาที่สั้นสนใจในสิ่งใกล้ตัวแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมที่ถ่ายทอดต้องง่าย ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำตามตัวอย่าง เป็นต้น วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งควรทำและไม่ควรทำ

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงานวิธีการถ่ายทอดความรู้ทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีการบอกเล่าโดยตรง หรือการบอกเล่าผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ นอกจากนี้ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจะออกมาในรูปของการบันเทิงที่สอดแทรกในกระบวนการและเนื้อหาหรือคำร้องบันเทิง

สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2543, น.3-4) ได้กล่าวถึงการสืบทอดและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาว่าการสอนคนของภูมิปัญญาว่ามีองค์ประกอบ 4 ประการคือ (1) เกิดจากความรู้จริงๆ ในเรื่องนั้นๆ (2) มีประสบการณ์ตรง (3) มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและกว้างไกล (4) ต้องรู้คาถา(อุบาย) เช่น ในการตัดกล้วยเถื่อนจะต้องตัดจากส่วนยอดก่อนกล้วยจะไม่ขม จะเป็นภูมิปัญญาได้จะต้องใช้ทั้งความรู้และประสบการณ์ มีเวลาบ่มเพาะทดลองในชุมชนนานพอสมควร ปราชญ์ชาวบ้านเป็นปราชญ์จริง ภูมิปัญญาชาวบ้านจะตายไปกับผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญของภูมิปัญญาแสดงออก 2 ส่วน คือ สิ่งที่เป็นแนวคิด (อุบาย) และการแสดงออกในลักษณะสืบทอดกันมาโดยมีการสืบ

ทอดกันอยู่ใน 4 กลุ่ม คือ (1) ปราชญ์ชาวบ้าน (2) วรรณกรรมท้องถิ่น (3) คำบอกเล่ามุขปาฐะ (4) วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, น.46-48) ได้ศึกษาวิเคราะห์และประมวลผลเอกลักษณ์ของการเรียนรู้ของชาวบ้านที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดการพัฒนาภูมิปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ ตามธรรมชาติของมนุษย์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ การลองผิดลองถูก การลงมือกระทำจริง การถ่ายทอดความรู้แก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการ การสื่อสารปากเปล่าและการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การเรียนรู้ โดยพิธีกรรม การยึดศาสนาเป็นหลัก การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและครูพักลักจำ

ปฐม นิคมานนท์ (2538, น.279-281) ได้สรุปไว้ดังนี้ (1) การสืบทอดภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ ทำนา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลีคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ภายใต้สภาพการดำรงชีวิต (2) การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะกล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ความรู้เหล่านี้ จะถ่ายทอดภายในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหนและเป็นความลับในสายตระกูล (3) การฝึกจากผู้รู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการผู้รู้อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติหรืออาจเป็นคนนอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโบสถ์ ช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น (4) การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้นด้วยคิดค้นคิดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักหิน เป็นต้น (5) ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับเป็นความรู้ที่เกิดขึ้น โดยตนเองไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญานหรืออำนาจลึกลับเข้าสิงมาบอกทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

สามารถ จันทร์สุรย์ (2534, น.50-51) ได้จำแนกการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้ (1) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวัยที่เรียนรู้โลกรอบๆตัวเองกิจกรรมการถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องราวง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การทดลองทำหรือการเข้าร่วมปรากฏการณ์ ตลอดจนการเล่นปริศนาคำทาย (2) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มานานพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีการบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมทางธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีแต่งงานของท้องถิ่นต่างๆ จะมีขั้นตอนผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาว วิธีการถ่ายทอดใน

รูปการบันเทิง เช่น การสอดแทรกในคำร้องของบันเทิง ถ้าจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ๆ อาจแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอดีตได้จารึกหรือเขียนไว้ในใบลานหรือสมุดข่อย ที่ชาวบ้านเรียกว่า บุคคำ บุคขาว ส่วนในปัจจุบันมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่นๆ

จากการศึกษาลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เกิดจากประสบการณ์เฉพาะด้าน และมีการปฏิบัติ มายาวนานหลายช่วงอายุ และมีพัฒนาความรู้จนเกิดความชำนาญและได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นหรือมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจแบ่งได้หลายด้านตามลักษณะภูมิศาสตร์หรือพื้นที่อยู่อาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง เช่น ที่ราบสูงหรือที่มีภูเขามาก พื้นที่ราบลุ่มใกล้แม่น้ำลำคลอง ซึ่งการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่นก็ย่อมมีความแตกต่างกัน ส่วนมากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอดของคนในครอบครัว เพื่อการแก้ไขปัญหา ของคนภายในชุมชนเดียวกันและชุมชนใกล้เคียง มีการถ่ายทอดความรู้ผ่านลูกหลานญาติสนิทหรือคนในครอบครัวตนเองหรือผู้ที่สนใจ การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายวิธี เช่น การบอกเล่าให้กันฟัง การสาธิต การทดลองปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับมาทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่ให้ทันตามยุคตามสมัย การรักษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คงอยู่ท้องถิ่นควรได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ส่วนการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจยังไม่เป็นระบบ หรือยังไม่มีการจัดบันทึกที่ชัดเจน ผู้วิจัยสามารถจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญออกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความเชื่อ ศาสนา และพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เช่น พิธีบวงชาน พิธีสะเดาะเคราะห์ เป่าคาถารักษาโรคสุวัดหรือไฟลามทุ่ง ด้านศิลปวัฒนธรรมและการละเล่นพื้นบ้าน เช่น เป่าแคน ฟ้อนรำ หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำซิ่ง ด้านอาหารและผักพื้นบ้าน เช่น เลี้ยงสัตว์พื้นบ้านเพื่อเป็นอาหาร การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ การแปรรูปอาหารพื้นบ้าน ด้านสมุนไพรและตำรับยาพื้นบ้าน ด้านประดิษฐ์กรรม เช่น จักสานกระติบข้าวจากไม้ไผ่ ทอผ้าฝ้ายและทอผ้าไหมแบบโบราณ ด้านการดำเนินชีวิตตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ทำนา ทำไร่ โดยไม่ใช้เครื่องจักรกล และการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้แบบปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยพืชสด เป็นต้น

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำรงชีวิตอยู่ของคนในชุมชนแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกัน ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คนในสังคมเดียวกันและกับสังคมอื่นๆ แต่ความสมดุลยังคงอยู่มีการถ่ายทอดความรู้และสืบทอดกันมาเรื่อยๆ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาตามสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางประเภทอาจตกหล่นสูญหายไปบ้างตามกาลเวลา เนื่องจากขาดผู้สืบทอดความรู้หรือมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาแทนที่ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

2.1 ความสำคัญของการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง คนในครอบครัว และชุมชนเป็นอย่างมาก กว่าจะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ต้องใช้เวลาเพื่อสั่งสมประสบการณ์มายาวนานหลายชั่วอายุคนเป็นการพึ่งพาอาศัยตนเองและช่วยเหลือคนในชุมชนตนเอง หากไม่มีการสืบทอดหรือละเลยก็อาจสูญสิ้นและสูญหายไปในที่สุด มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537, น.25-26) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านว่าเป็นวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคม เป็นสิ่งที่มีจุดหมาย เป็นสิ่งสำคัญมีความหมายและคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อมทำให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอกและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการกำหนดท่าทีในการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้าน

ประกอบ ใจมั่น (2539, น.84) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านคือช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ช่วยสร้างความสมดุลคนกับธรรมชาติแวดล้อม ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ อันเกิดจากสังคมภายนอก เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อที่จะได้กำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

นันทสาร สีสลับ (2542, น.25) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ดังนี้

- (1) ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น (2) สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์เกียรติภูมิแก่คนไทย (3) สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม (4)

สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนเปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

รุ่ง แก้วคง (2543, น.205) กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยว่า ภูมิปัญญาไทยได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นสร้างสรรค์ศิริมและเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนานแม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะสูญหายไป แต่ยังมีบางส่วนคงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด

จากความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกที่มีการสั่งสมมาจากบรรพบุรุษจนเกิดประสบการณ์ที่ชำนาญ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรอนุรักษ์และได้รับการ สืบทอดอย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชนทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนและยังช่วยเหลือสังคมส่วนรวมได้ด้วย

2.2 แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณค่าแห่งพื้นฐานของการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นต้องหาแนวทางการจัดการความรู้ที่ภูมิปัญญาที่มีอยู่นำไปใช้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ขึ้นอยู่กับว่าเป็นภูมิปัญญาประเภทใด และมีความซับซ้อนมากน้อยเพียงใด นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

นอกจากการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมท้องถิ่นและการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แล้ว ควรมีการวิพากษ์ข้อมูล ซึ่งเป็นการประเมินคุณค่าให้คนอื่นติดต่อถึงจุดอ่อนจุดแข็ง เป็นกระบวนการวิจัย นำข้อมูลมาวิพากษ์ มีทฤษฎีและระบบ การทำวิจัยมากจะทำให้การศึกษาเจริญมากขึ้น คนเรียนรู้จะรู้วิธีคิด มีวิธีการมองอย่างมีระบบ วิธีการเข้าไปสู่คำถาม คำตอบอย่างมีระบบ 3 ส่วน จะมีการย้อนกลับไปกลับมาจะเป็นหน่วยให้ความรู้ที่เคลื่อนไหวให้เห็นพลวัตรภูมิปัญญาเห็นวิธีแล้วจึงเห็นพลังแล้วทำให้ย้อนกลับไปหาชุมชน วิธีและพลังเชื่อมต่อโดยไม่มีพรมแดนแล้วแต่จะนำไปใช้ในสถานการณ์ใดภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เหมือนชีวิตจริงของมนุษย์ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญานั้น คือ มีเกิดกับปรับเปลี่ยนเรียนรู้และงอกงามอยู่เสมอ เมื่อเป็นเช่นนั้นการจัดการเพื่อนำเอาภูมิปัญญาที่คนในสังคมรู้และเข้าใจมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด จึงต้องมียุทธศาสตร์และอุปายหลายอย่างในความคิดและการกระทำที่แตกต่างจากความรู้ทั่วไป บางทีเราอาจพบกลุ่มว่าในการจัดการเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องให้เกียรติชาวบ้านเป็นคนคิดเองทำเอง ประยุกต์คัดแปลงสิ่งที่อยู่ในสำนึกหรืออยู่เบื้องลึกความเคยชินของเขามาปรับใช้มากกว่าการจัดตั้งองค์ความรู้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นอย่างเป็นทางการแล้วเรียนรู้ในทำนองเดียวกับการเรียนรู้ภาควิชาการ (เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ, 2546, น.8)

จากการศึกษาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการส่งทอดความรู้ความเข้าใจจากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปยังคนในครอบครัว ญาติสนิท และบุคคลที่สนใจหรือต้องการเรียนรู้ การถ่ายทอดอาจเป็นลายลักษณ์อักษรหรือมีการรวบรวมโดยการจดบันทึกไว้ชัดเจน ส่วนการถ่ายทอดที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรอาจเป็นการบอกเล่า การฝึกทดลองปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ รูปแบบการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่ผู้ต้องการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความต้องการ ความรู้ ความสามารถของผู้รับ เช่น เด็ก เยาวชน ประชาชนวัยกลางคน ผู้สูงอายุ ส่วนภูมิปัญญาบางอย่างอาจคนในครอบครัวหรือญาติอาจหวงแหนไว้เป็นมรดกของตระกูล จึงมีการถ่ายทอดความรู้ให้เฉพาะญาติสนิทเท่านั้น ไม่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นประเภทใดก็ตามควรมีการสืบทอดความรู้นั้นไว้อย่างต่อเนื่อง การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเปรียบเสมือนมีคลังปัญญาไว้เพื่อพัฒนาชุมชน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สังคมเกิดความสามัคคีส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองและยังสามารถช่วยเหลือสังคมส่วนรวมได้ด้วย

3. นโยบายรัฐบาลและกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 นโยบายรัฐบาล

ตามนโยบายรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) แดงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 ได้กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาของประเทศมีอำนาจหน้าที่และภารกิจ ข้อที่ 4. การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งรัฐบาลจะนำการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทยมาใช้สร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กัน ดังนี้ 4.1 จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาทางเลือกร่วมกันเพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพ ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้โดยมีความใฝ่รู้และทักษะที่เหมาะสมเป็นคนดีมีคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพการเรียนรู้โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างสัมมาชีพในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนากำลังคนให้เป็นที่ต้องการเหมาะสมกับพื้นที่ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ 4.4 พัฒนาค้นทุกช่วงวัยโดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถมีความรู้และทักษะใหม่ที่สามารถประกอบอาชีพได้หลากหลาย ตามแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต ปรับกระบวนการเรียนรู้และ

หลักสูตรให้เชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกันเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ การใฝ่เรียนรู้ การแก้ปัญหา การรับฟังความเห็นผู้อื่น การมีคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองดี โดยเน้นความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน 4.7 ทะนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ สนับสนุนในห้องkraftทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามความพร้อม 4.8 อนุรักษ์ ฟื้นฟูและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการเรียนรู้ สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับประชาชนระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทย 4.9 สนับสนุนการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านและวัฒนธรรมสากล และการสร้างสรรค์งานศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นสากล เพื่อเตรียมเข้าสู่เสาหลักวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนและเพื่อการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก 4.10 ปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ตีรวมทั้งสนับสนุนการผลิตสื่อคุณภาพ เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (http://www.mof.go.th/home/Press_release/News2014/history_61.pdf สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ คณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2559)

3.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พุทธศักราช

2559

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พุทธศักราช 2559 จะเห็นได้ว่ามีบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของภาครัฐและการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและชุมชนด้วย ดังต่อไปนี้

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติหรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือหรือวัตถุ ซึ่งบุคคลกลุ่มคนหรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน “ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มคนคนเดียวหรือหลายกลุ่มที่มีความรู้ มีการประเพณีการปฏิบัติสืบทอดหรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น

มาตรา 4 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ (1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

(2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

มาตรา 16 ให้คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรุงเทพมหานครและคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรุงเทพมหานครหรือจังหวัดแล้วแต่กรณี และอาจอาจเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศต่อคณะกรรมการ

(2) ดำเนินการร่วมกับชุมชนเพื่อจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(3) พิจารณาและคัดเลือกรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อเสนอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อคณะกรรมการ

(4) ประสานงานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน รวมทั้งระดมทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อคณะกรรมการ

(5) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(6) ส่งเสริมให้รู้คุณค่าและมีการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 19 ก 1 มีนาคม 2559)

3.3 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542

ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดคำว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ตามมาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง (6) การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ (9) การจัดการศึกษา (11) การบำรุง รักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และเป็นภารกิจและหน้าที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องดำเนินการ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 120 ก/หน้า 1/29 พุทธศักราช 2542)

จากการศึกษาเปรียบเทียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า นโยบายของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พุทธศักราช 2559 ซึ่งได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ภารกิจที่สำคัญ ที่ให้หน่วยงานราชการทำการ ส่งเสริม พัฒนา อนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การบำรุงรักษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีท้องถิ่นอันดีงาม รวมถึงการส่งเสริมให้ชุมชนได้ แสดงการรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายรายได้โดยชุมชนเอง เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ประกอบกับบทบัญญัติหลายประการที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ การจัดการ และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและ ยั่งยืน รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่าง เกร่งกรี้ด้วย ประกอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หน่วยงาน ราชการเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ดังนั้น ผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่นที่มา จากการเลือกตั้งโดยตรงจากคนในชุมชน ย่อมทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนเอง เช่น ถนนเพื่อการสัญจรเกิดชำรุดทำให้การเดินทางไม่สะดวกและอาจเกิดอันตราย ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ หมู่บ้านที่ห่างไกล ขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภค รวมถึงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เช่น อยากให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือมีการพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นส่งเสริมสนับสนุนหรือจัดกิจกรรมด้านการศึกษา เช่น จัดการศึกษาให้ครอบคลุมและ ทั่วถึงครบทุกช่วงวัยอย่างมีคุณภาพ มีแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนที่สามารถบริการประชาชนอย่าง เป็นระบบ ด้านศาสนา วัฒนธรรมและการอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นอันดีงาม เช่น งานประเพณี สงกรานต์ งานลอยกระทง งานบุญเข้าพรรษา งานบุญออกพรรษา งานบุญบั้งไฟ งานฉลองเจ้า เมืองประจำอำเภอหรือเจ้าเมืองประจำจังหวัด โดยเชิญผู้นำชุมชน เด็ก เยาวชนและประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้ลูกหลานได้รู้ว่าชุมชนของ ตนเองมีสิ่งที่สมควรสืบทอดไว้เป็นต้น

4. สภาพทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ

4.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิ

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองชัยภูมิปรากฏในทำเนียบแผ่นดินของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ว่าเป็นเมืองขึ้นกับเมืองนครราชสีมาแต่ต่อมาผู้คนได้อพยพออกไป ตั้งหลักแหล่งทำมาหากินที่อื่นและ พ.ศ. 2360 "นายแล" ข้าราชการสำนักเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ได้อพยพครอบครัวและบริวารเดินทางข้ามลำน้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองน้ำขุ่น (หนองอีจาน) ซึ่งอยู่ในบริเวณท้องที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2362 เมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่มากนายแลก็ได้ย้ายชุมชนมาตั้งใหม่ที่บ้านโนนน้ำอ้อม บ้านชีลอง ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิ 6 กิโลเมตร นายแลได้เก็บส่วยผ้าขาวส่งไปบรรณาการเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์จนได้รับบำเหน็จความชอบแต่งตั้งเป็น "ขุนภักดีชุมพล" ในปี พ.ศ. 2365 นายแลได้ย้ายชุมชนอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากที่เดิมกันดารน้ำมาตั้งใหม่ที่บริเวณบ้านหลวง ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างหนองปลาเต่ากับหนองหลอด เขตอำเภอเมืองชัยภูมิปัจจุบัน และได้หันมาขึ้นตรงต่อเมืองนครราชสีมาและส่งส่วยทองคำถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ยอมขึ้นต่อเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์อีกต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯยกบ้านหลวงเป็นเมืองชัยภูมิและแต่งตั้งขุนภักดีชุมพล (แล) เป็น "พระยาภักดีชุมพล" เจ้าเมืองคนแรก ต่อมาเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ได้ก่อการกบฏยกทัพเข้ามาหมายจะตีกรุงเทพมหานคร โดยหลอกหัวเมืองต่างๆ ที่เดินทัพมาว่าจะมาช่วยกรุงเทพฯ รบกับอังกฤษ จนกระทั่งเจ้าอนุวงศ์สามารถยึดเมืองนครราชสีมาได้เมื่อปี พ.ศ. 2369 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นต่อมาเมื่อความแตกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ได้กวาดต้อนชาวเมืองนครราชสีมาเพื่อนำไปยังเมืองเวียงจันทน์ เมื่อไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์หญิงชายชาวเมืองที่ถูกจับโดยการนำของคุณหญิงโมภรรยาเจ้าเมืองนครราชสีมาได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้ พระยาภักดีชุมพลเจ้าเมืองชัยภูมิพร้อมด้วยเจ้าเมืองใกล้เคียงได้ยกทัพออกไปสมทบกับคุณหญิงโม ตีกระหนาบทัพเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์จนแตกพ่ายไป ฝ่ายกองทัพลาวส่วนหนึ่งล่าถอยจากเมืองนครราชสีมาเข้ายึดเมืองชัยภูมิไว้และเกลี้ยกล่อมให้พระยาภักดีชุมพล (แล) เข้าร่วมเป็นกบฏด้วย แต่พระยาภักดีชุมพลไม่ยอม เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์จึงเกิดความแค้น จึงจับตัวพระยาภักดีชุมพลมาประหารชีวิตที่บริเวณ ใต้ต้นมะขามใหญ่ริมหนองปลาเต่า ซึ่งต่อมาชาวชัยภูมิได้ระลึกถึงคุณความดีที่ท่านมีความซื่อสัตย์และเสียสละต่อแผ่นดิน จึงได้พร้อมใจกันสร้างศาลขึ้นบริเวณนั้น ปัจจุบันทางราชการได้สร้างศาลขึ้นใหม่เป็นศาลาทรงไทย ชื่อว่า "ศาลาพระยาภักดีชุมพล (แล)" มีรูปหล่อของท่านอยู่ภายในเป็นที่เคารพกราบไว้ และถือเป็นปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของจังหวัด ตั้งอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดชัยภูมิประมาณ 3 กิโลเมตร

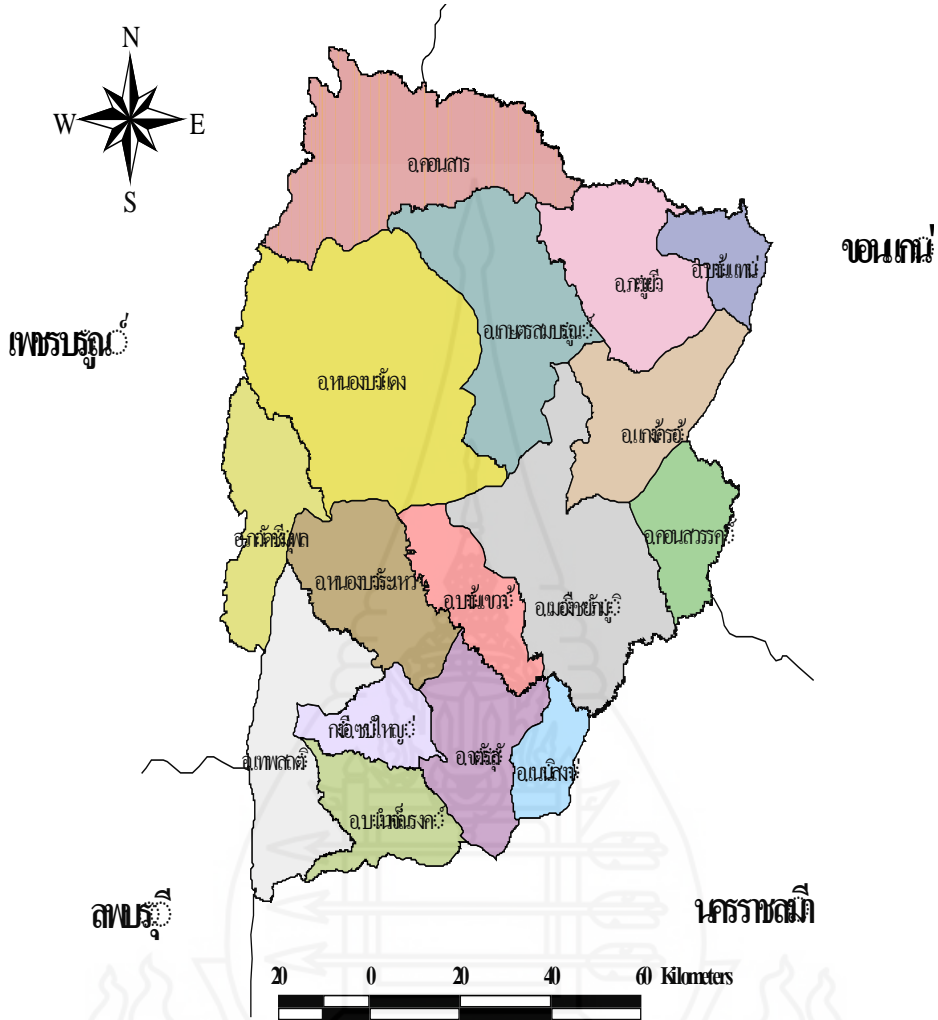
เดิมจังหวัดชัยภูมิประกอบด้วย 3 เมืองใหญ่ ได้แก่ เมืองชัยภูมิเมืองภูเขียว เมืองสีมูม (จัตุรัส) ในปีพุทธศักราช 2476 ได้ยกเลิกเขตปกครอง “เมือง” ทั่วราชอาณาจักรแล้วตั้งขึ้นเป็น “จังหวัด” คือจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเมืองชัยภูมิเป็นศูนย์กลางของการติดต่อราชการต่อมาอำเภอเมืองชัยภูมิยุบแยกออกเป็นอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอคอนสวรรค์และอำเภอบ้านเขว้า เมืองภูเขียวยุบแยกเป็นอำเภอภูเขียว อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอคอนสาร อำเภอแก้งคร้อ อำเภอบ้านแท่น อำเภอหนองบัวแดงและอำเภอภักดีชุมพล ส่วนเมืองสีมูมได้ยุบแยกมาตั้งเป็นอำเภอจัตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเนินสง่า และอำเภอซับใหญ่ มีต้นไม้ชื่อจี่เหล็กบ้านเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ดอกกระเจียว เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดชัยภูมิ และธงสัญลักษณ์เป็นรูปธงสามชาย ซึ่งเป็นธงนำกระบวนทัพในสมัยโบราณ หมายถึง ธงแห่งชัยชนะสงคราม เดิมผู้ครองนครได้เลือกภูมิประเทศเพื่อตั้งเป็นเมือง พบว่าตรงจังหวัดนี้มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทำเลเหมาะแก่การสู้รบป้องกันตัวจึงตั้งเมืองขึ้นและให้สัญลักษณ์เป็นรูปธงชัย 3 แฉก (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ, 2558)

ตราประจำจังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ 2.1 ตราประจำจังหวัดชัยภูมิ

4.2 ที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ 2.2 แผนที่จังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมามีเขตพื้นที่ติดกับจังหวัดเพื่อนบ้านหลายจังหวัด ได้แก่ ทิศเหนือมีเขตพื้นที่ติดกับจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดขอนแก่น ทิศตะวันออกมีเขตพื้นที่ติดกับจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันตกมีเขตพื้นที่ติดกับจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดลพบุรี และทิศใต้มีเขตพื้นที่ติดกับจังหวัดนครราชสีมา มีคำขวัญประจำจังหวัดชัยภูมิ คือ “ชัยภูมิ เมืองผู้กล้า พญาแล” คำขวัญเพื่อการท่องเที่ยว คือ “ทิวทัศน์สวย รวยป่าใหญ่ มีช้างหลายคอกไม้้งาม ลือนามวีรบุรุษ สูดยอดผ้าไหม พระใหญ่ทวารวดี” มีพื้นที่โดยประมาณ 12,778.287

ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ใหญ่ลำดับที่ 3 ของภาคอีสาน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ. 2558)

4.3 ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ตอนกลางเป็นที่ราบสูง พื้นที่ครึ่งหนึ่งเป็นป่าไม้และภูเขา ประกอบด้วยเทือกเขาสำคัญ ได้แก่ เทือกเขาภูแล่นคา เทือกเขาภูเขียว และเทือกเขาพังเหย ตามแนวเทือกเขาจะมีอากาศเย็น โดยเฉพาะแนวเทือกเขา คงพญาเย็น อำเภอหนองบัวแดงของจังหวัดชัยภูมิเป็นแหล่งต้นน้ำชี พื้นที่ราบที่ติดลำน้ำชีจะเกิดภัยน้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้เกษตรกรที่ทำนาติดลำน้ำชีเกิดปัญหาน้ำท่วมหลายอำเภอ ภูมิประเทศจังหวัดชัยภูมิเป็น 3 ลักษณะ คือ **พื้นที่ราบในฝั่งแม่น้ำ** มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 0 – 300 เมตร ได้แก่ บริเวณพื้นที่ราบเรียบ ความลาดเอียงของพื้นที่อยู่ระหว่างร้อยละ 0 – 2 มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 13 พื้นที่ลุ่มแม่น้ำชี ประกอบด้วย อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจัตุรัส อำเภอเนินสง่า ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้ น้ำท่วมถึงในฤดูฝน

4.3.1 พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น อยู่ตอนกลางของพื้นที่จังหวัดเป็นแนวยาวตาม ทิศเหนือ-ใต้ ตามแนวเทือกเขาคงพญาเย็นมีความสูงประมาณ 300 – 500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอบ้านเขว้า อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์และอำเภอบ้านแท่น

4.3.2 พื้นที่สูงและภูเขา สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนลึกและภูเขาในเขตเทือกเขาคงพญาเย็น มีความสูงตั้งแต่ 500 – มากกว่า 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอกอนสาร อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอภูเขียว อำเภอแก้งคร้อ อำเภอภักดีชุมพล อำเภอซับใหญ่ และพื้นที่ทางตอนเหนือของอำเภอเมืองชัยภูมิ

ตารางที่ 2.1 ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชัยภูมิ

ที่	ลักษณะภูมิประเทศ	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1.	ภูเขาและป่าไม้	4,026,616	50.42
2.	ที่ราบลุ่ม	3,603,994	45.13
3.	ที่ราบสูงนอกเขตป่าไม้	252,413	3.16
4.	พื้นน้ำ	63,431	0.79
5.	เนื้อที่ดินดาน ดินเลนใช้ประโยชน์ไม่ได้	39,975	0.50
รวมเนื้อที่ทั้งหมด		7,986,429	100.00

4.4 สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดชัยภูมิ

4.4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP)

จังหวัดชัยภูมิมียอดค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ในปี 2559 มีมูลค่า 67,279 ล้านบาท มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัว (Per capital GPP) 70,155 บาท สาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัด คือ 1) การเกษตร 2) อุตสาหกรรม 3) การค้าส่งค้าปลีก 4) อสังหาริมทรัพย์ และ 5) การเกษตรอื่นๆ ส่วนด้านรายได้ของประชาชนที่มีอายุ 15 – 60 ปี ของจังหวัดชัยภูมิมีการประกอบอาชีพและมีรายได้คิดเป็นร้อยละ 1 ไม่มีอาชีพและไม่มียาได้ร้อยละ 7 และผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการประกอบอาชีพและมีรายได้คิดเป็นร้อยละ 3 ไม่มีอาชีพและไม่มียาได้ร้อยละ 30 (รายงานคุณภาพชีวิตคนชัยภูมิ 2559 ข้อมูล จปฐ. เขตชนบทและเขตเมือง)

4.4.2 การประกอบอาชีพ

อาชีพของชาวจังหวัดชัยภูมิเป็นการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 60 อาชีพที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ และทำสวนผลไม้ มีการปลูกพืชผักผลไม้สวนครัวและไม่ประดับอยู่บ้าง และมีการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 40

4.4.3 พืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดชัยภูมิได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง อ้อย โรงงานมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พริก และการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น

4.4.4 การอุตสาหกรรม

จากข้อมูลปี พ.ศ. 2559 จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 634 โรงงาน จำนวนคนงาน 17,384 คน มีเงินลงทุนรวม 32,414,481,521.07 บาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559)

4.5 ด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและประเพณี

4.5.1 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 44 แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 26 แห่ง เช่น น้ำตก ภูเขา ป่าไม้ และถ้ำต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ จำนวน 12 แห่ง เช่น ปราสาทภูพระ ภูแฝด และพระพุทธรูปสมัยทวารวดี เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางประเพณีและวัฒนธรรม 6 แห่ง เช่น งานประเพณี บุญกระฐูปอกพรथा ที่อำเภอหนองบัวแดง งานฉลองอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล

และงานกาชาดจังหวัดชัยภูมิ งานประเพณีตีกลีไฟที่อำเภอเมืองชัยภูมิ งานประเพณีบุญเดือน 4 ประเพณีไทคอนสารและงานเทศกาลหนานนี้ที่คอนสาร งานประเพณีบุญเดือนหก “แห่นาคโหด” ที่อำเภอภูเขียว เป็นต้น

4.5.2 สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม (ทุ่งดอกกระเจียว) ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิตมอหินขาว ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ อุทยานแห่งชาติตาโคต (น้ำตกตาโคต) ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว (ทุ่งกะมัง) เขื่อนจุฬาภรณ์ สวนรุกชาติ น้ำพุตกพลาวัน อำเภอคอนสาร (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ, 2559)

4.6 ด้านสังคม

4.6.1 การศึกษา จังหวัดชัยภูมิจัดการศึกษาทั้งสองรูปแบบคือการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบ โรงเรียนตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา จากข้อมูลปี พ.ศ. 2559 จังหวัดชัยภูมิมีสถานศึกษาตั้งอยู่ในจังหวัดทุกสังกัด จำนวน 795 แห่ง มีครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 10,104 คน มีนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งสิ้น จำนวน 217,207 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ, 2559) ข้อมูลด้านการศึกษา มีดังนี้

ตารางที่ 2.2 ระดับการศึกษาของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

อำเภอ	เขตชนบท (คน)		เขตเมือง (คน)		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
ไม่เคยศึกษา	9,142	10,079	1,176	1,432	21,829
อนุบาล/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	12,390	11,889	1,676	1,529	27,484
ต่ำกว่าประถมศึกษา	17,767	18,730	1,618	1,793	39,908
ประถมศึกษา ป.4,ป.7,ป.6	200,183	209,124	20,110	24,401	453,818
มัธยมตอนต้น	64,561	56,819	7,709	6,963	136,052
มัธยมตอนปลาย	49,066	48,834	8,582	8,467	114,949
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	8,903	7,739	1,912	1,503	20,057
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	14,491	22,137	5,373	7,067	49,068
สูงกว่าปริญญาตรี	974	1,058	522	565	3,119
รวม	377,477	386,409	48,678	53,720	866,284

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ มิถุนายน 2559

4.6.2 การศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีวัดทั้งหมด 969 วัด มหานิกาย 887 วัด ธรรมยุต 82 วัด ส่วนศาสนาอื่นมีบ้างเล็กน้อยจำนวน ไม่มากนัก สำหรับความเชื่อถือประเพณีสมัยก่อนยังคงมีอยู่ตามชนบทและมีอิทธิพลทางจิตใจของประชาชนในแถบนั้น ๆ เช่น การแห่ขบวนแห่ของฝน บุญพระเวส บุญบั้งไฟ บุญข้าวจี เป็นต้น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ, 2559)

4.6.3 การสาธารณสุข

จังหวัดชัยภูมิมีโรงพยาบาลศูนย์ จำนวน 1 แห่ง และโรงพยาบาลชุมชน จำนวน 15 แห่ง นอกจากนั้นยังมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หมู่บ้าน สถานพยาบาลของเอกชนและร้านขายยา การให้บริการสาธารณสุขยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ป่วยภายในจังหวัด โดยเฉพาะท้องถิ่นชนบททั่วไปในปี พ.ศ. 2558 มีแพทย์ จำนวน 154 คน พยาบาล 1,529 คน สัดส่วนแพทย์ต่อประชากร 1 : 7,365 และสัดส่วนพยาบาลต่อประชากรเท่ากับ 1 : 741 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ, 2559)

4.7 การปกครองของจังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดชัยภูมิมีประชากรทั้งหมด 1,138,252 คน แยกเป็นเพศชาย 565,687 คน คิดเป็นร้อยละ 50 เพศหญิง 572,565 คน คิดเป็นร้อยละ 50 (ที่มา: ระบบสถิติทางการทะเบียน, 2559 สำนักบริการทะเบียน กรมการปกครอง) จากผลการสำรวจข้อมูลของรายงานคุณภาพชีวิตคนชัยภูมิ มีประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และเป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงานมีร้อยละ 65 และไม่อยู่ในวัยแรงงานมีร้อยละ 35 ซึ่งประชากรส่วนมากมีช่วงอายุระหว่าง 26-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 37 รองลงมา มีช่วงอายุระหว่าง 50-60 ปีเต็ม คิดเป็นร้อยละ 17 และมีช่วงอายุมากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17 (ข้อมูลจากรายงานคุณภาพชีวิตของคนชัยภูมิปี 2559) ปัจจุบันมีประชากรที่อาศัยอยู่จริงจำนวนทั้งสิ้น 866,285 คน แยกเป็นเพศชาย 426,156 คน และเพศหญิง 440,129 คน อาศัยอยู่ในเขตชนบทจำนวน 763,887 คน ประชากรที่อยู่ในเขตเมือง จำนวน 102,398 บาท สามารถแยกเป็นรายอำเภอประกอบด้วย 16 อำเภอ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.3 จำนวนประชากรในจังหวัดชัยภูมิที่อาศัยอยู่จริงเขตชนบทและเขตเมือง
แยกเป็นรายอำเภอ

อำเภอ	เขตชนบท (คน)		เขตเมือง (คน)		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
เมืองชัยภูมิ	49,515	52,698	10,965	12,517	125,695
บ้านเขว้า	15,453	16,144	3,136	34,38	38,171
คอนสวรรค์	21,974	22,561	1,934	2,151	48,620
เกษตรสมบูรณ์	40,639	41,074	3,992	4,374	90,079
หนองบัวแดง	32,428	32,515	2,987	3,279	71,209
จัตุรัส	27,333	28,669	2,230	2,442	60,674
บ้านหันฉัตร	17,079	17,459	4,969	5,409	44,916
หนองบัวระเหว	12,043	11,915	1,998	2,016	27,972
เทพสถิต	23,986	23,336	1,056	1,106	49,484
ภูเขียว	44,543	45,951	4,532	5,097	100,123
บ้านแท่น	16,183	16,916	1,173	1,219	35,491
แก้งคร้อ	25,433	26,219	8,045	8,743	68,440
คอนสาร	24,787	26,661	1,661	1,879	52,988
ภักดีชุมพล	99,18	9,848	0	0	19,766
เนินสง่า	103,62	10,706	0	0	21,068
ซับใหญ่	5,852	5,737	0	0	11,589
รวมทั้งหมด	377,478	386,409	48,678	53,720	866,285

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ มิถุนายน 2559

การปกครองและการบริหารราชการภายในจังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ

ดังนี้

1. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ หน่วยงานที่กระทรวง กรมต่าง ๆ ส่ง
มาปฏิบัติราชการประจำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ดังนี้

1.1 หน่วยงานระดับจังหวัด ประกอบด้วย หน่วยงานทั้งสิ้น 34 หน่วยงาน
เช่น ที่ทำการปกครองจังหวัด สำนักงานสรรพากรจังหวัด สำนักงานป่าไม้จังหวัด เป็นต้น

1.2 หน่วยงานระดับอำเภอ ประกอบด้วย 16 อำเภอ 124 ตำบล หมู่บ้าน 1,617 หมู่บ้าน และครัวเรือน 374,814 ครัวเรือน

2. การบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นตรงต่อการบริหารราชการส่วนกลางที่ประจำในจังหวัดมีทั้งสิ้น 46 หน่วยงาน เป็นหน่วยงานและเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจจำนวน 15 หน่วยงาน

3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ เทศบาลเมือง 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองชัยภูมิ เทศบาลตำบล 35 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 107 แห่ง (สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ, 2559)

4.8 การคมนาคมขนส่ง

4.8.1 การขนส่งทางรถไฟ จังหวัดชัยภูมิมีเส้นทางรถไฟผ่านพื้นที่ทางตอนใต้ของจังหวัด ซึ่งเป็นเส้นทางระหว่างอำเภอแก่งคอยจังหวัดสระบุรี – อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา – อำเภอเทพสถิต – บ้านหินเจดรงค์ – จัตุรัสจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีสถานีรถไฟรวม 6 สถานี มีขบวนรถไฟผ่านสถานีรถไฟอำเภอบ้านหินเจดรงค์ และอำเภอจัตุรัส ขึ้นต่อวันละ 10 ขบวน เนื่องจากการคมนาคมทางรถไฟ ไม่ผ่านเส้นทางสำคัญของจังหวัด และตัวจังหวัดชัยภูมิ ทำให้การเดินทางโดยรถไฟไม่เป็นที่นิยมสำหรับประชาชนเพราะไม่สะดวกเท่าทางรถยนต์

4.8.2 การขนส่งทางรถยนต์ การคมนาคมขนส่งทางบกของจังหวัดชัยภูมิ มีสถานีขนส่ง จำนวน 2 แห่ง และมีสถานีบริการขนส่งของบริษัทเอกชน 4 แห่ง ได้แก่ แอร์ชัยภูมิ นครชัยแอร์ เทียนไฮแอร์ และซันบัส ซึ่งมีความสะดวกสบายและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในปัจจุบัน (สำนักงานขนส่งจังหวัดชัยภูมิ, 2559)

จากข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า จังหวัดชัยภูมิประกอบด้วย 16 อำเภอ มีประชากรที่อาศัยอยู่จริง 866,285 คน มีประชากรที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป และเป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงานมีร้อยละ 65 ไม่อยู่ในวัยแรงงานร้อยละ 35 ประชาชนส่วนใหญ่มีกการศึกษาประถมศึกษาร้อยละ 52 มีกาศึกษาระดับมัธยมตอนต้นและตอนปลายร้อยละ 30 ระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาร้อยละ 10 และมีระดับการศึกษานอกระบบขึ้นไปร้อยละ 8 อาชีพของประชาชนที่ทำในปัจจุบัน คือ ภาคเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 60 ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ และอาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 40 (รายงานคุณภาพชีวิตคนชัยภูมิ, 2558 ข้อมูล จปฐ. เขตชนบทและเขตเมือง) ประชากรส่วนใหญ่อาศัยในเขตชนบทร้อยละ 88 ประชากรอาศัยในเมืองร้อยละ 12 จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และภูเขา ประชาชนจึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ถือเป็นอาชีพหลักของคนจังหวัดชัยภูมิและสร้างรายได้

ให้กับจังหวัดชัยภูมิมากที่สุด สำหรับภาคอุตสาหกรรมเป็นการรับซื้อวัตถุดิบ หรือผลผลิต ของเกษตรกรมาแปรรูปในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด และมีการค้าปลีก เล็กน้อย ส่วนการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับลักษณะ พื้นที่ที่อยู่อาศัยของแต่ละท้องถิ่น คือ พื้นที่ราบสูงส่วนมากปลูกพืชไร่ พืชสวนที่ใช้ใช้น้ำน้อย ส่วนพื้นที่ราบส่วนมากทำนา ทำสวน และปลูกพืชผักสวนครัว ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หลายแห่งที่ประชาชนต่างถิ่นสนใจและเป็นที่ยึดใจของคนทั่วไป เช่น มอหินขาวที่อำเภอเมืองชัยภูมิ ทุ่งดอกกระเจียวที่อำเภอเทพสถิตเปิดฤดูกาลของทุกปี และยังคงขาดการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นมาของจังหวัด ชัยภูมิ นโยบายรัฐบาล(คสช.) และกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งนำมาเป็น ขอบข่ายใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงนำเสนอผลงานวิจัยของนักวิชาการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

นันทวุฒิ ป้องจันทร์ (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหม ย้อมสีธรรมชาติ อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ จากการศึกษาพบว่า การจัดการองค์ความรู้ได้ รับมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นไปสู่รุ่นเป็นความรู้จากประสบการณ์ ความชำนาญ การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ภายในวิถีชีวิตประจำวันผ่านการลงมือทดลองและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม มีการ ขยายผลยกระดับความรู้ใหม่ๆ จากหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนมาปฏิบัติ ส่งผลให้กระบวนการ ผลิตมีคุณภาพมากขึ้น การจัดการความรู้ดังกล่าวยังไม่มีฉบับที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด

ประไพศรี รูปดี (2556) ผู้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรมการทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีบ้านม่วง หมู่ที่ 2 ตำบลพรสวรรค์ อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาภูมิปัญญาการผลิต ผ้า ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติและแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสตรีบ้านม่วง พบว่า ปัจจุบันการรวมกลุ่มของสมาชิกทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติยังไม่มีความเข้มแข็ง การถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นในเรื่องการจัดการองค์ความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การ เผยแพร่ความรู้และการใช้ความรู้ ส่วนแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เน้น การส่งเสริมกิจกรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ส่วนราชการอำเภอให้การสนับสนุน งบประมาณและด้านการตลาด

จินตนา จันเรือน ปณตนนท์ เกียรประภากุล และยุทธนา เกียรประภากุล (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสมาชิกเครื่องปั้นดินเผามี 3 แนวทาง ได้แก่

1. การพัฒนาส่งเสริมอาชีพการปั้นเครื่องปั้นดินเผาให้แก่สมาชิกในกลุ่ม โดยผู้พัฒนาต้องเข้าใจบริบทของกลุ่ม ปัจจัยพื้นฐานของกลุ่ม เพื่อเข้าใจปัญหาและความต้องการอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ เพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของกลุ่มให้มากที่สุด
2. การพัฒนาการตลาดเพื่อพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งด้านการตลาดมากยิ่งขึ้น
3. การพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานของกระทรวงอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมของสมาชิก ควรส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมของกลุ่ม รวมถึงการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำวิถีชีวิตของชุมชนอาชีพของชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว เพื่อสืบสานวิถีชีวิตและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน โดยพัฒนาจิตสำนึกให้เยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาธุรกิจชุมชน นำไปสู่การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

ศุภกัญญา ดวงอุปมา และภัทรพร ภาระนาค, (2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกก เป็นการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ชาวบ้านคำไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกกในอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านกระบวนการทอเสื่อกก ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการอนุรักษ์ลดลดยาการทอเสื่อกก ควรให้มีการส่งเสริมให้ความรู้และพัฒนาทักษะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมความรู้และพัฒนาทักษะให้มีคุณภาพและมาตรฐานสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน สังคม ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี ตลอดจนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอเสื่อกกให้มีการสืบทอดต่อไป ผลการศึกษา พบว่า

1. การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการทอเสื่อกก ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อายุ 36-40 ปี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณประโยชน์การเข้ารับการถ่ายทอด องค์ความรู้ สามารถถ่ายทอดความรู้ นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. การส่งเสริมให้ความรู้และพัฒนาทักษะในการทอเสื่อ เมื่อได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับความรู้และทักษะในการทอเสื่อกกรวมถึงแนวทางการพัฒนาการทอเสื่อกก การรวมกลุ่มทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในการพัฒนาความรู้และทักษะการทอเสื่อกก

3. การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นการทอเพื่อใช้ในครัวเรือนหรือเป็นของฝากงานบุญประเพณีของชุมชน เป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนรักสามัคคีและช่วยเหลือกันมากยิ่งขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น

จันทร์ทิวา เกียรติชัย (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การผดุงครรภ์และการใช้สมุนไพรของหมอยาพื้นบ้าน: กรณีศึกษาหมอยาพื้นบ้านรอบเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจหมอยาพื้นบ้านรอบเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร เก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาวิจัยพบว่า มีการจำแนกหมอประเภทต่างๆ ได้แก่ หมอทรง หมอสูตร (พรหมณ์) หมอเป่าหรือหมอจอด หมอตำแย หมอจ้่า หมอสัก หมอยาฮากไม้ หมอสมุนไพร ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา ที่มาของสมุนไพรได้จากอุทยานแห่งชาติภูพานมากกว่าพื้นที่บนเขื่อน วิธีการรักษาด้วยสมุนไพร ได้แก่ การต้ม การฝนทา การอม ซึ่งมีสมุนไพรที่ค้นพบ จำนวน 108 ชนิด ในพื้นที่รอบเขื่อนน้ำพุง

อภิชาติ ใจอารีย์ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ใน 3 องค์ประกอบ คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้และปัจจัยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการจัดการความรู้ของชุมชนบ้านพุเตย ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชน คือ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ความรู้ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐสะท้อนให้เห็นความรู้ความสามารถของชุมชน และความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่นจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร การเรียนรู้ และการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่สืบทอดต่อกันมา ส่วนการแสวงหาความรู้ที่มีภายในชุมชนและการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก การจัดเก็บความรู้เป็นการจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการเรียนรู้ในครัวเรือน

กนกพร นิยมพลี (2555) ผู้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้ และเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการความรู้ ผลจากการศึกษา พบว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่บรรพบุรุษ

ได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่น ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ่านการคิดและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่มและยังนำไปสู่การแสวงหาความรู้ และความยึดกุมความรู้ที่มาจากภายในกลุ่มและภายนอก เพื่อให้เกิดความรู้เฉพาะของกลุ่มและนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้สมาชิกมีความรู้และทักษะในการผลิตมากขึ้น การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จเกิดจากเงื่อนไขที่สำคัญคือ ความรู้ด้านการจัดการความรู้ วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำ โครงสร้างพื้นฐาน ข้อค้นพบที่สำคัญของงานวิจัยคือ “การพึ่งตนเอง” ของวิสาหกิจชุมชนมีการพึ่งพากันเองภายในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคี การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และการมีใจรักในด้านการจักสาน

ประภัสสร แสนไชย (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือของชุมชนบ้านคอนหลวง จังหวัดลำพูน จากการศึกษา พบว่า เดิมเป็นการถ่ายทอดการเรียนรู้จากเด็กผ่านการเป็นลูกมือ การสังเกตการทดลองทำด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ภายในครอบครัว ทั้งทางตรงและทางอ้อมในลักษณะการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และได้มีการพัฒนาผลิตเพื่อการค้า จึงเกิดการรวมกลุ่มการทอผ้าภายในชุมชน มีการถ่ายทอดระหว่างสมาชิกในกลุ่มปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านหัตถกรรม ผ้าฝ้ายทอมือ เป็นทุนทางสังคมเดิมทอเพื่อใช้งาน ปัจจุบันทอเพื่อการจำหน่ายหารายได้เสริม โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการตลาด และการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ สามารถเป็นที่นิยมของตลาดได้อีก

เพชร มัทขุนทด (2554) การจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ:บ้านชะบะวัง อำเภอบรบือ จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า ศึกษาลักษณะการจัดการความรู้ ศึกษาอุปสรรคการจัดการความรู้ และแนวทางการส่งเสริมการนำเสนอการจัดการความรู้ของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ บ้านชะบะวัง ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ กลุ่มสามารถกำหนดความรู้หลักที่เป็นทุนทางปัญญาได้เป็นอย่างดี การสร้างและการถ่ายโอนความรู้ สามารถถ่ายโอนให้กับเครือข่าย เด็กนักเรียนหรือผู้ต้องการเรียนรู้ตลอดเวลาวิถีการลงมือปฏิบัติได้จริง การแสวงหาและการจัดเก็บความรู้สามารถทำได้ตลอดเวลา ทุกโอกาส เป็นการพัฒนาฝีมือเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าให้กับกลุ่ม การจัดเก็บความรู้ไว้ในสมองและ จดบันทึกบางเรื่องที่สำคัญกันลืม การแบ่งปันความรู้โดยการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันแก่สมาชิก การใช้ความรู้กลุ่มใช้ความรู้ตลอดเวลา สามารถสร้างงานที่ประสิทธิภาพและเกิดคุณภาพ

การกำหนด องค์ความรู้ที่เป็นความรู้หลักของกลุ่ม ไม่มีปัญหา ปัญหาเส้นด้ายขาดตลาดเนื่องจากกลุ่มไม่ผลิตเส้นด้ายเองและซื้อเส้นด้ายเพียงร้านเดียวในจังหวัดสระบุรี สมาชิกไม่ทอผ้ามีปัญหาแรงงานทอ สมาชิกหันไปประกอบอาชีพอื่น การถ่ายโอนความรู้ไม่เกิดปัญหา การจัดเก็บความรู้ ขาดการจัดการที่เป็นระบบกลุ่มสามารถนำความรู้ไปใช้ได้เป็นอย่างดี แนวทางการส่งเสริมและการจัดการความรู้ กลุ่มจะเป็นกลุ่มที่มีความรู้หลักเป็นทุนทางปัญญาของกลุ่มอย่างดี ส่วนการจัดเก็บความรู้มีการรวบรวมอย่างเป็นระบบจำเป็นต้องหาผู้จัดการเข้ามาให้ความช่วยเหลือ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพ็ญ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอครบุรี เพื่อให้การจัดการความรู้เกิดผลสัมฤทธิ์

ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นของช่างพื้นเมืองเชียงใหม่ในการทำตุ้งล้านนาด้วยวิธีการฉลุลายกระดาษ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นเมืองเชียงใหม่ ในการทำตุ้งล้านนาด้วยวิธีการฉลุลายกระดาษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกสัมภาษณ์จากช่างพื้นเมืองที่มีความรู้ในการทำตุ้งโดยตรง 7 คน สังเกตขั้นตอนกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น และกลุ่มศิษย์ในแต่ละบุคคลมาวิเคราะห์ตีความและนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาความ พบว่า สาเหตุของการถ่ายทอดเกิดจากการได้คลุกคลีในสิ่งแวดล้อมทางศิลปปะจนคุ้นเคย เกิดการซึมซับสามารถฝึกฝนค้นคว้าได้ด้วยตนเอง เกิดความรักและห่วงหาอาทรเกิดความต้องการสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาการทำตุ้งกระดาษให้กับผู้สนใจที่จะรับการถ่ายทอด กระบวนการถ่ายทอดมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้โดยตรงด้วยการสอนแบบปฏิบัติ ความพร้อมของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด วัสดุอุปกรณ์ เนื้อหาสาระ คติความเชื่อของช่าง พื้นฐานจิตใจของช่าง และพบว่ามีเตรียมพิธีกรรมของกลุ่มช่างผู้ทำงานศิลปปะพื้นบ้าน เพื่อเป็นการบูชาครูผู้ถ่ายทอดความรู้และยังมีการสอดแทรกจริยธรรมไปพร้อมๆ กัน

สิริพันธ์ รุ่งวิชานีวัฒน์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง สารสนเทศที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านทางการแพทย์แผนไทย: กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างเป็นหมอชาวบ้านจำนวน 71 คน ผลการศึกษาพบว่า หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 71 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีอาชีพเสริม คือ การทำนา ทำสวน องค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านที่ส่วนใหญ่ได้จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษ โรคที่รักษา ส่วนใหญ่เป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินปัสสาวะโรคผิวหนัง และโรคอื่นๆ หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเป็นหมอที่รักษาโรเจ็บป่วยธรรมดาทั่วไป เช่น อาการปวดเมื่อยเคล็ดขัดยอก โรคริมและงูสวัด ระยะเวลาที่รักษาประมาณ 5-7 วัน ค่ารักษาเป็นค่ายาสมุนไพรและค่า

สมนาคุณเมื่อหายจากโรคนั้นๆ สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ในการรักษาโรคมะเร็ง 106 ชนิด ลักษณะที่รักษามีหลายรูปแบบ เช่น ยาผง ยาลูกกลอน น้ำมันสกัด ยาพอก ยาหม้อ ยาต้มและการประคบ ประภากร แก้ววรรณ พฤษมงคล จุลพล นาวา วงษ์พรหม และชไมพร ชัยวินิตย์, (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นปลาร้าข้ามปี บ้านหนองบัวน้อย ตำบล สระปลา จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้การทำปลาร้าข้ามปี ของชุมชน เริ่มจากครอบครัวผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม เมื่อเกิดความชำนาญจะเป็นผู้สอนในรุ่นต่อไป การเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาร้าข้ามปีมีการเรียนรู้หลายรูปแบบ โดยใช้วิธีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาความรู้เดิมสู่องค์ความรู้ใหม่ การถ่ายทอดความรู้ผ่านสถาบันครอบครัวค่อยเป็นค่อยไป จากบุคคลต่อบุคคลจากบุคคลสู่กลุ่มโดยใช้วิธีการบรรยาย สาธิต และลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

วาริ ถาวรรุ่งกิจ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท ผลการวิจัย พบว่า เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่ผ่านเครือข่ายสังคมภายในชุมชน และภายนอกชุมชน เป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ทักษะอาชีพและประสบการณ์ การประกอบอาชีพ ที่เกษตรกรสนใจและเลือกทำ เครือข่ายที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้แก่ เครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพและผู้นำชุมชน เครือข่ายภายนอกได้แก่ กลุ่มบุคคล องค์กร สถาบันหรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีบทบาทการถ่ายทอดความรู้ ทักษะการประกอบอาชีพ

ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาหัตถกรรมในครัวเรือนชนบทสู่ระบบการค้าเชิงพาณิชย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาที่สำคัญคือ ด้านผลิต ด้านการตลาด และรายได้ของครัวเรือนชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า อาชีพหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริมรองจากเกษตรกรรมใช้เงินทุนมากกว่า 10,000 บาทต่อปี แรงงานจากครอบครัว การออกแบบสินค้าจากบรรพบุรุษ และตามพ่อค้าสั่ง การขายสินค้าเป็นการนำสินค้าไปส่งตามที่พ่อค้าในพื้นที่สั่ง สินค้ามีคุณภาพดี สม่าเสมอตรงตามแบบที่สั่ง ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิมความต้องการซื้อมีตลอดทั้งปี การตลาดต่างประเทศมีอยู่น้อย พ่อค้าเป็นผู้กำหนดสินค้าไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตและการตลาด ควรมีแหล่งเงินทุน เพื่อการผลิต ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มในการจำหน่ายสินค้า จัดตั้งศูนย์กลางการตลาดตั้งคณะกรรมการตัวแทนขายโดยมีภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุน

กมลนัทธ์ ศรีจ้อย (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอบ้านเนินขามสู่การเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการทอผ้า ของชุมชนบ้านเนินขามสืบเชื้อสายมาจากลาวเวียงจันทร์ มีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ผ้าที่ทอคือ มัดหมี่ ผ้าจิด ผ้าจอก ผ้าขาวม้า กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทอผ้าของชุมชนบ้านเนินขาม เป็นการถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก ญาติพี่น้อง จากเพื่อนบ้านใกล้เคียง ลักษณะการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัวในระดับชุมชน การถ่ายทอดจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สำหรับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นผ้าทอบ้านเนินขาม เพื่ออนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาควรเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 จนถึงชั้นปีที่ 6

Stowe Dong (2006) ศึกษาวิจัยเรื่อง The wisdom of the hands ภูมิปัญญาจากงานที่ทำด้วยมือ ทดลองในโรงเรียนเคิลียร์สปริงในแมริแลนด์ วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อหาหลักฐานและข้อยืนยันที่มารองรับถึงคุณค่าและประสบการณ์ในงานไม้ ใช้เทคนิคแบบดั้งเดิมเข้ากับกิจกรรมในชั้นเรียน โดยช่างท้องถิ่น เด็กที่ร่วมในชั้นเรียนงานไม้และยังเกิดการคิดค้นในทางด้านความคิดสร้างสรรค์ พบว่า กรอบทางสังคม ประเพณี แสดงออกในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในชุมชน การรักษาวัฒนธรรมและความเป็นท้องถิ่นในงานศิลปะพื้นบ้าน รวมทั้งการจัดการศึกษาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

Jie Sam Foek, Herman (2003) ได้ศึกษาเรื่อง งานศิลปะของกลุ่มนิโกร ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนในหมู่บ้านและงานศิลปะที่สืบต่อกันมา ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นกระบวนการทางสังคมและมีคุณลักษณะที่ต่อเนื่องกัน ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การศึกษาเอกสาร และการศึกษาผลงานศิลปะของกลุ่มนิโกร พบว่า กรอบทางสังคม ประเพณี จะแสดงออกในงานศิลปะรวมถึงวัฒนธรรมอื่น โครงสร้างทางสังคมที่มีความมั่นคงส่งผลในการทำงานศิลปะ การมุ่งเน้นการรักษาวัฒนธรรมและความเป็นท้องถิ่นในงานศิลปะ การจัดการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก

De barcza, Gladys Mary Arice (1989) ศึกษาเรื่อง Art heritage in contemporary Fijian culture ศิลปะพื้นเมืองของชาวฟีจีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวฟีจี ได้แก่ เพลง เต้นรำละคร วรรณคดีที่เล่าด้วยปากเปล่า พบว่า วิธีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหลายวิธีและได้รับการสืบทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน การสร้างงานศิลปะพื้นเมืองของชุมชนนำไปแลกเปลี่ยนให้เป็นรายได้ของชุมชน เช่น การร้องเพลง การเต้นรำ การแสดงละคร การบรรยายวรรณคดี ส่วนงานศิลปะพื้นเมืองด้านหัตถกรรม มีการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาผลผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีในการทำงานจนกลายเป็นสังคมการผลิต ดำรงศิลปะพื้นเมืองเป็นอุตสาหกรรม

หมู่บ้านและมีการสืบทอดเพื่อเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นเมือง สภาพปัญหาที่พบคือ ขาดครูผู้ให้
ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและขาดงบประมาณเพื่อดำเนินการถ่ายทอดความรู้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากร มี 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

- 1.1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 คน
- 1.1.2 ประชาชนในเขตจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 361 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม คือ

- 1.2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 คน
- 1.2.2 ประชาชนในเขตจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 361 คน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

จำนวน 373 คน

การกำหนดขนาดและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้เกณฑ์

- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน
- 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสร้างผลงานอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน
- 3) คัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถและมี

ผลงานเป็นที่ประจักษ์ได้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกประชาชนในเขตจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

- 1) เลือกแจกเฉพาะประชาชนที่เป็นวัยทำงานและมีอายุ 25 ปี ขึ้นไป มีภูมิลำเนาอาศัย

ในเขตชุมชนของจังหวัดชัยภูมิ

- 2) มีประชาชนที่อาศัยอยู่จริงทั้งหมด จำนวน 886,285 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจาก

ตารางจี้และมอร์แกนได้ จำนวน 361 คน แจกแบบสอบถามแบบบังเอิญ

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำแนกได้ ดังนี้

จังหวัดชัยภูมิ	กลุ่มตัวอย่าง	
	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประชาชน
อำเภอเมืองชัยภูมิ	2	61
อำเภอเกษตรสมบูรณ์	2	60
อำเภอหนองบัวระเหว	2	60
อำเภอบ้านเขว้า	2	60
อำเภอแก้งคร้อ	1	30
อำเภอจัตุรัส	1	30
อำเภอคอนสวรรค์	1	30
อำเภอเนินสง่า	1	30
รวม	12	361

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยออกเป็น 4 ชุด ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ สำหรับใช้สัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 ผลงานเด่นที่ปรากฏ สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.2 แบบสำรวจ ใช้สำรวจประชาชนในเขตจังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชน

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.3 แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ นำผลการศึกษาข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านประชาชน โดยตั้งเป็นข้อคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 จำนวน 8 ท่าน ประกอบด้วย ครูประจำศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2 ท่าน นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 1 ท่าน ผู้นำชุมชน 2 ท่าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ท่าน

2.4 แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยนำแนวทางที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น 1 ท่าน ผู้นำชุมชน 1 ท่าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 ท่าน ซึ่งแต่ละแนวทางต้องได้รับการประเมินและรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ขึ้นไป จึงจะถือว่าผ่านการรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 4 ชุด ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และแบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีการจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็นหลายด้าน และมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับท้องถิ่นนั้นๆ
2. ศึกษาเอกสารเพื่อหาตัวอย่างในการสร้างเครื่องมือ จากผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพของชุมชน
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และแบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นเครื่องมือวิจัย
4. นำเครื่องมือทั้ง 4 ชุด เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นระยะเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องข้อคำถาม กรอบการวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย
5. นำเครื่องมือเพื่อการวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน

2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตำแหน่ง นักบริหารงานการศึกษา จำนวน 1 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาด้วยการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยทำการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทั้ง 4 ชุด นำไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ให้ค่าความเที่ยงตรงรายข้อ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แบบละ 20 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนบาค (Cronbachs Alpha) คือ

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทดลองใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

2. แบบสำรวจสำหรับประชาชน ทดลองใช้กับประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ได้ทำการหาค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับเท่ากับ 1.00 แปลว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณาการหาค่าดัชนี ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ เป็นวิธีการที่ประยุกต์จากแฮมเบลตันและคณะ (บุญใจ ศิริสถิตย์ นรากุล. 2547, น.224-225)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการเดินทางไปแนะนำตัวพร้อมหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ข้อมูลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน และสำรวจประชาชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 361 คน เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ครอบคลุมจำนวนที่กำหนดไว้ แยกหมวดหมู่เอกสารและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

3.2 นำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสำรวจสรุปผลเพื่อตั้งเป็นข้อคำถามตามแบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิเสนอผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1

3.3 นำแนวทางที่ได้เสนอผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 เพื่อพิจารณาตามแบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมจัดลำดับความสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธี ทางสถิติโดยการแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ และทำการวิเคราะห์เนื้อหา แปลผลการวิจัย ด้วยวิธีวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยการให้คะแนนสภาพปัญหาและความ ต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน และความต้องการมีอาชีพของประชาชนจากการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทต่างๆ แยกตาม เครื่องมือเพื่อการวิจัยได้ดังนี้

4.1 แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 แบบสำรวจ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ (\bar{x}) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการตอบแบบสำรวจ กำหนดค่าออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด. 2554, น.103)

สภาพปัญหา		ความต้องการมีอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่น		
1	หมายถึง มีปัญหา	5	หมายถึง	ต้องการมากที่สุด
0	หมายถึง ไม่มีปัญหา	4	หมายถึง	ต้องการมาก
		3	หมายถึง	ต้องการปานกลาง
		2	หมายถึง	ต้องการน้อย
		1	หมายถึง	ต้องการน้อยที่สุด

หลังจากนั้นทำการกำหนดคณูเกณฑ์การให้คะแนน เงื่อนไขการกำหนดคะแนน ประจำแต่ละระดับร่วมกับหลักการปิดทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็ม ซึ่งช่วงของคะแนนมากที่สุดกับน้อยที่สุดจะน้อยกว่าระดับอื่นจะมีครึ่งคะแนน (0.50) ระดับอื่นมี 1 คะแนน ตามเกณฑ์แบบนี้ ค่าเฉลี่ย 4.25 แปลความหมายว่าอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย 1.80 แปลความหมายว่าอยู่ในระดับน้อย เบสท์ (John. Best. 1970, น.190)

จากเกณฑ์การให้คะแนนสามารถแปลความหมายได้ดังนี้

1.00-1.49	หมายถึง	ความต้องการน้อยที่สุด
1.50-2.49	หมายถึง	ความต้องการน้อย
2.50-3.49	หมายถึง	ความต้องการปานกลาง
3.50-4.49	หมายถึง	ความต้องการมาก
4.50-5.00	หมายถึง	ความต้องการมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสำรวจประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

4.3 แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 จำนวน 8 ท่าน

4.4 แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการประเมินและรับรองแนวทางที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 ท่าน

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ได้แก่

การหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ เป็นวิธีการที่ประยุกต์จากแฮมเบลตันและคณะ (บุญใจ ศิริสถิตย์นรากุล. 2547, น.224-225) ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจพร้อมเนื้อหาสาระ/โครงสร้างที่ต้องการวัด ไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาสาระ/โครงสร้างที่กำหนดเกณฑ์เพื่อแสดงความคิดเห็น ดังนี้

- ให้ 1 เมื่อพิจารณาว่า ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ/โครงสร้าง
 2 เมื่อพิจารณาว่า ข้อคำถามจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างมาก
 3 เมื่อพิจารณาว่า ข้อคำถามจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขเล็กน้อย
 4 เมื่อพิจารณาว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ/โครงสร้าง
- ขั้นที่ 2 รวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาแจกแจงเป็นตาราง
 ขั้นที่ 3 รวมจำนวนข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญทุกคนที่ให้ความคิดเห็นในระดับ 3 และ 4
 ขั้นที่ 4 หาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากสูตรคำนวณ

สูตรคำนวณ

$$CVI = \frac{\sum R_{3,4}}{N}$$

เมื่อ CVI เป็นดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

$\sum R_{3,4}$ เป็นจำนวนข้อที่ผู้เชี่ยวชาญทุกคนให้ระดับ 3 และ 4

N เป็นจำนวนข้อสอบทั้งหมด

โดยมีเกณฑ์การพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ ตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป (Davis 1992:104) และควรนำข้อคำถามที่ได้จากข้อที่ 1 และ 2 ไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีความครอบคลุมตัวแปรที่ต้องการศึกษา

5.2 สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตรของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547, น.55-56)

$$\bar{x} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{x} แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวม

$\sum X$ แทน ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด

N แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้นำเสนอการเก็บข้อมูลเป็น 4 แบบ ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน (2) แบบสำรวจใช้กับประชาชนที่มีอายุ 25 ปี ขึ้นไป จำนวน 361 คน (3) แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน (4) แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยผ่านการรับรองแนวทางจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ปัญญาท้องถิ่น

1.1 เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพปัจจุบันและรายได้ต่อปีของภูมิ

1.2 ประวัติส่วนตัว ที่อยู่ปัจจุบันที่สามารถติดต่อได้ สถานที่ทำงานกลุ่ม

1.3 ประวัติครอบครัว

1.4 ผลงานและผลงานเด่นที่ปรากฏของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
การพัฒนา การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนใน
จังหวัดชัยภูมิ

2.1 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.2 การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการ
ประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ สถานที่เพื่อดำเนินการถ่ายทอดความรู้ของภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการ
ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เป็นข้อเสนอแนะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่านได้แสดงความคิดเห็นต่างๆ ในภาพรวมเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละด้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2. แบบสำรวจใช้กับประชาชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสำรวจ

แบบสำรวจเพื่อการวิจัยใช้กับประชาชนที่มีอายุ 25 ปี ขึ้นไป มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพปัจจุบันและรายได้ต่อปีของประชาชน

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย (1) ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในปัจจุบันและความต้องการความรู้เพื่อการประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคต (2) การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน (3) สถานที่ดำเนิน การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) การบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (5) ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

เป็นข้อเสนอแนะที่ประชาชนแต่ละท่านได้แสดงความคิดเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

3. แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 จำนวน 8 คน จะทำการสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณาผลการศึกษาข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลการศึกษาข้อมูลของประชาชน เพื่อนำผลที่ได้มาสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

4. แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน จะทำการประเมินและพิจารณารับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมจัดลำดับความสำคัญให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถนำแนวทางที่ได้ไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) จำนวน 12 คน

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	11	91.67
หญิง	1	8.33
รวม	12	100.00
อายุ		
51-60 ปี	1	8.33
61 ปีขึ้นไป	11	91.67
รวม	12	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	6	50.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	25.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	3	25.00
รวม	12	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
อาชีพ		
ทำนา/ทำสวน/ทำไร่	6	50.00
ว่างงาน	3	25.00
รับจ้างทั่วไป	2	16.67
อาชีพอิสระ	1	8.33
รวม	12	100.00
รายได้ต่อปี		
น้อยกว่า 10,000 บาท	6	50.00
10,001-20,000 บาท	4	33.33
50,001 บาทขึ้นไป	2	16.67
รวม	2	16.67
รวม	12	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเพศชายร้อยละ 91.67 เพศหญิง ร้อยละ 8.33 ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 91.67 อายุระหว่าง 51 - 60 ปี ร้อยละ 8.33 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 50 ระดับการศึกษามัธยมตอนต้นร้อยละ 25 และระดับการศึกษามัธยมตอนปลายร้อยละ 25 อาชีพที่ทำในปัจจุบันทำนา/ทำสวน/ทำไร่ร้อยละ 50 ว่างงานร้อยละ 25 รับจ้างทั่วไปร้อยละ 16.67 ประกอบอาชีพอิสระร้อยละ 8.33 รายได้ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 50 มีรายได้ 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 33.33 และมีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไปร้อยละ 16.67 จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากเป็นเพศชายเป็นผู้สูงวัยมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีรายได้น้อยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเท่านั้น

1.2 ผลงาน/ผลงานเด่นที่ปรากฏ

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 12 คน โดยแยกประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะด้านของแต่ละท่าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1.2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 3 คน พบว่า คนที่ 1 นายแพง พลเสนา อายุ 88 ปี บ้านเลขที่ 138 หมู่ที่ 14 บ้านห้วยหว้า ตำบลห้วยบง อำเภอเมืองชัยภูมิ ผลงานคือ สะกดวิญญาณผีตายโหง ทำพิธีเสียดเคราะห์ ทำพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ ได้รับการถ่ายทอดความรู้โดยการสืบทอดมาจากบิดาเริ่มจากเป็นลูกมือเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำพิธีกรรม เป็นความเชื่อส่วนบุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสืบทอดพิธีกรรมต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน สภาพปัญหาที่พบ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอายุมาก ขาดผู้สืบทอดความรู้ เพราะต้องอายุ 60 ปี ขึ้นไป จึงสามารถเรียนรู้วิชาได้และมีข้อจำกัดต้องการถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว คนที่ 2 นายพินิจ ศูนย์พวงส์ อายุ 63 ปี บ้านเลขที่ 161 หมู่ที่ 7 บ้านห้วยยางคำ ตำบลหนองข่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ ผลงานคือ เป่ารักษาโรคงูสวัด โรคไฟลามทุ่งตามร่างกาย เด็กร้องไม่มีสาเหตุ (ผีเล่นด้วย) ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบิดาและช่วยเหลือชาวบ้านที่ป่วยเป็นโรคงูสวัด โรคไฟลามทุ่ง เด็กร้องไห้ตอนกลางคืนโดยไม่ทราบสาเหตุ รู้จักโดยบอกเล่าปากต่อปาก การสืบทอดความรู้และใช้ความรู้เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านจนถึงปัจจุบัน สภาพปัญหาที่พบคือ มีเวลาว่างน้อย ต้องการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเองแบบตัวต่อตัว โดยใช้บ้านพักอาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง และคนที่ 3 นายคำแพง ธนกิจ อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 97 หมู่ที่ 6 บ้านนาสมบูรณ์ ตำบลหนองข่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ ผลงานคือ เป่ารักษาโรคงูสวัด เป่ารักษาโรคคางทูม (คางบวม) เป่ารักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบิดา มาตั้งแต่เด็กจากบิดาในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม สภาพปัญหาที่พบคือ มีเวลาว่างน้อย ต้องการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้สนใจมาเรียนรู้ด้วยตนเองแบบตัวต่อตัว โดยใช้บ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

1.2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 คน คือ นายเลิศ ลีวไชสง หมู่ที่ 9 บ้านหนองบัวบาน อำเภอจัตุรัส โทรศัพท์ 080-7297996 ผลงานคือ เป่าแคนหลายต่างๆ เช่น ลายเดี่ยวน้อย ลายเดี่ยวใหญ่ ลายสุดสะแนน ได้รับเชิญให้เป่าแคนถวายเจ้าพ่อพญาแลในงานฉลองอนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแลประจำปี(เจ้าพ่อพญาแล คือ เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรก) ได้รับรางวัลชนะเลิศลำดับที่ 2 การแข่งขันเป่าแคนระดับอำเภอจัตุรัส เป็นอาจารย์พิเศษสอนเป่าแคนในโรงเรียน สพฐ. ในเขตอำเภอจัตุรัส คิดค้นเพลงประกอบการเป่าแคนของตนเอง ได้รับการถ่ายทอดความรู้การเป่าแคนมาจากบิดาตั้งแต่เป็นเด็ก พัฒนาปรับเปลี่ยนลายแคน ประกอบลีลาท่าทาง ถ่ายทอดความรู้ผ่านการเป่าแคนงานประเพณีประจำของท้องถิ่น สภาพปัญหาที่พบคือ มีเวลาว่างน้อยเนื่องจากมีอาชีพทำนา ทำสวน เพื่อทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว ต้องการ

ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบตัวต่อตัวและเป็นกลุ่ม โดยใช้สถานที่บ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

1.2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและผักพื้นบ้าน

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 คน พบว่า คนที่ 1 นายกาญจน์ สวงโท อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 14 บ้านหนองผักชี ตำบลหนองจิม อำเภอเนินสง่า ผลงานคือ ทำปุ๋ยอินทรีย์ ปลุกพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้รับการถ่ายทอดความรู้ จากญาติและคนในครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก และเข้ารับฝึกอบรมจากสถานที่ต่างๆ ทำการถ่ายทอดความรู้ให้กับหน่วยงานราชการในเขตพื้นที่ เช่น ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) หน่วยงานราชการอื่นๆ และนักเรียนในพื้นที่อำเภอเนินสง่าและเขตพื้นที่ใกล้เคียง สภาพปัญหาที่พบคือ ขาดความรู้ด้านการตลาด เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอและประสบกับปัญหาความแห้งแล้ง ต้องการถ่ายทอดความรู้จากแปลงสาธิต และทดลองปฏิบัติจริง คนที่ 2 นายถาวร วงษ์ธรรม อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 231 หมู่ที่ 1 บ้านโนนสะอาด ตำบลบ้านแก่ง อำเภอแก้งคร้อ ผลงานคือ ปลุกผักสวนครัวพื้นบ้านปลอดสารพิษ ทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด จำหน่าย ณ แปลงสาธิตการปลุกพืชผักสวนครัวตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับรางวัลผู้นำชุมชนดีเด่น (กำนันแห่นบทอง) รับการฝึกอบรมจากศูนย์มีชัยอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีการพัฒนาวิธีการปลุกพืชและถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนและหน่วยงานราชการภาครัฐ สภาพปัญหาที่พบคือ ภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ ความต้องการถ่ายทอดความรู้ ผู้สนใจเข้าศึกษาเรียนรู้ การสาธิต การทดลองปฏิบัติ สามารถติดต่อผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก่อนเข้าศึกษาเรียนรู้จากแปลงสาธิตของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประดิษฐ์กรรม

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 คน พบว่า คนที่ 1 นายทองย้อม แจ่มชัยภูมิ บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 8 บ้านศรีสำราญ ตำบลศรีสำราญ อำเภอเมืองชัยภูมิ ผลงานคือ จักสานกระติบข้าวลวดลายต่างๆ ทำลวดลายด้วยการเผาซังข้าวโพด เป็นพิธีกรรมมงคล งานอัปมงคล และเป็นอาจารย์พิเศษสอนในโรงเรียนใกล้บ้าน ได้รับการสืบทอดมา จากบรรพบุรุษมาหลายช่วงอายุคน การพัฒนาผลงานโดยการคิดค้นลวดลายเพื่อจักสานกระติบข้าวจากการเผาซังข้าวโพดเพื่อสร้างลวดลายเป็นลายลิขสิทธิ์ของตนเอง นำเครื่องมือที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการจักสาน มีการถ่ายทอดความรู้ผ่านเด็กเยาวชน ผู้นำชุมชน สถานศึกษาในเขตอำเภอและพื้นที่ใกล้เคียง สภาพปัญหาที่พบคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอายุอายุมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้ถ่ายทอดความรู้ไม่ค่อยสะดวก ต้องการให้ผู้สนใจมาเรียนรู้ด้วยตนเอง สถานที่บ้านพัก

อาชีพของภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากสามารถทดลองปฏิบัติได้เต็มที่เพราะมีเครื่องมือในการเรียนรู้ครบ คนที่ 2 คือ นางทองจันทร์ จำนงบุญ อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 37/1 หมู่ที่ 6 บ้านด่อน ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า เบอร์โทรศัพท์ 081-5654751 ผลงานคือ ทอผ้าไหมโบราณแบบครบวงจร เช่น ลายxonารี ลายนกยูง สตรีดีเด่นระดับจังหวัด เกษตรกรดีเด่นระดับประเทศ คิดค้นลายผ้าไหมและส่งผลงานเข้าประกวดได้รับเชิญให้ไปจัดแสดงสินค้าผ้าไหมไทย รับผิดชอบงานในศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงไหมบ้านด่อนตามโครงการแหล่งท่องเที่ยวอีสานตอนใต้ “เส้นทางสายไหมนครชัยบุรินทร์” ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษ มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กเยาวชน ประชาชน และสารคดีทางโทรทัศน์ สภาพปัญหาที่พบคือ มีเวลาว่างน้อยเพราะมีอาชีพทำนาควบคู่กันไปด้วย ต้องการงบประมาณและบุคลากรมาช่วยดูแลกิจการของชุมชน เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ผู้ที่สนใจฝึกทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ณ ศูนย์ส่งเสริมการเลี้ยงไหมบ้านด่อน เพื่อเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดความรู้นี้ให้คงอยู่สืบไป

1.2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 คน พบว่า คนที่ 1 นายเงิน จิหา อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 116 หมู่ที่ 9 บ้านหนองบัวระเหว ตำบลหนองบัวระเหว อำเภอหนองบัวระเหว คนที่ 2 นายเพชร จันทราคำ อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 240 หมู่ที่ 7 บ้านหนองลุมพุก ตำบลกุดชุมแสง อำเภอหนองบัวแดง ผลงานคือ จัดตั้งชมรมยาสมุนไพรพื้นบ้าน ตั้งร้านจำหน่ายยาสมุนไพรพื้นบ้าน การสกัดสมุนไพรเป็นยารักษาโรค รับปรึกษาเรื่องยาสมุนไพร ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและญาติสนิทมาหลายชั่วอายุคน และศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง สภาพปัญหาที่พบคือ พืชสมุนไพรหายากกว่าในอดีต ป่าชุมชนถูกทำลาย ต้องสั่งซื้อยาที่ตากแห้งจากพ่อค้าคนกลาง เพราะยาบางชนิดหายากมาก ควรส่งเสริมให้ปลูกสมุนไพรไว้ใช้เอง ยังไม่มีการจัดบันทึกสูตรยารักษาโรคเป็นลายลักษณ์อักษรภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องการให้ผู้สนใจมาเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้านพักอาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถ่ายทอดแบบต่อตัว และให้หน่วยงานราชการส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้การปลูกพืชสมุนไพรเพื่อใช้เอง

1.2.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ผลจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 คน พบว่า คนที่ 1 นายทวี จารนัย อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 15 บ้านหนองอุดม ตำบลบ้านเขว้า อำเภอบ้านเขว้า ผลงานคือ การปลูกพืชปลอดสารพิษ ทำไร่นาสวนผสม และทำน้ำหมักชีวภาพใช้เอง เป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นระดับอำเภอ ศึกษาเอกสาร ตำรา เข้ารับการอบรม และคิดค้นวิธีการปลูกพืชปลอดสารพิษจนเกิดความชำนาญ

จน เปิดสวนให้บริการกับเด็ก เยาวชนและประชาชนที่สนใจ รวมถึงหน่วยงานราชการ สภาพปัญหาที่พบคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอายุมากขึ้นดูแลสวนไม่ทั่วถึง และไม่มีคนสืบทอดความรู้ ต้องการให้หน่วยงานรัฐหรือเอกชนเข้ามาส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและประชาชนเข้ามาเรียนรู้จากสถานที่จริง คนที่ 2 นายสมบัติ จำรัสโชค อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 2/3 หมู่ที่ 10 บ้านหนองหญ้ารังกา ตำบลโพหนอง อำเภอเมืองชัยภูมิ ผลงานคือ เพาะเห็ดฟาง ทำหัวเชื้อเห็ดจำหน่าย เป็นวิทยากรรับเชิญให้ความรู้การเพาะเห็ดฟาง ศึกษาจากหนังสือปราชญ์ชาวบ้าน หนังสือการเกษตร การศึกษาดูงาน สภาพปัญหาที่พบคือ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการผลิต ขาดการส่งเสริมการตลาด และภัยแล้ง มีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนด้านการส่งเสริมการขาย การจัดฝึกอบรมการแปรรูปอาหารเพื่อเพิ่มราคาให้กับผลผลิต การขยายความรู้ให้กับคนในพื้นที่ การบริหารจัดการความรู้ที่เป็นระบบให้ผู้สนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ง่าย

1.2 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2.1 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละด้านมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนั้นๆ ว่ามีวิถีชีวิตและการสะสมประสบการณ์มายาวนานเท่าใด สรุปได้ดังนี้

1) สภาพปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

(1) ขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากคนในชุมชนเกิดความเกรงใจภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงดูเหมือนถูกมองข้ามความสำคัญไป

(2) ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานรัฐบาล เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(3) สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่เหมาะสม สถานที่สาธารณะและตัวอาคารชำรุดทรุดโทรม และบ้านพักของภูมิปัญญาเองยังไม่พร้อมให้เข้าเยี่ยมชม

(4) ขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

(5) ยังไม่มีเวทีที่เปิดโอกาสแสดงความสามารถเฉพาะทางให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจนเท่าที่ควร

(6) ขาดการสนับสนุนการตลาด และพื้นที่สาธารณะในการจำหน่ายสินค้า จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนอย่างจริงจัง กล่าวคือ หากถ่ายทอดความรู้แล้ว ก็อยากให้นำไปปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดประโยชน์นั่นเอง
- (2) ต้องการให้มีการบรรจุความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจนและสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนที่ปฏิบัติได้จริง เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็กและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนตนเอง
- (3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความต้องการให้องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนด้านการตลาด เพื่อแสดงและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการแสดงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้ลูกหลานได้สืบทอดอย่างต่อเนื่อง และนำความรู้ไปต่อยอดเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชน เพื่อส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้

1.2 การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

จากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากมีความพร้อมในการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว และต้องการถ่ายทอดที่บ้านของภูมิปัญญาเอง เพราะมีความสะดวกมากกว่าใช้พื้นที่สาธารณะ หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนและเป็นผู้ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล ซึ่งเป็นหน่วยงาน ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงทราบสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในเรื่องต่างๆ ควรมีการจัดหาและส่งเสริมการตลาด ควรมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประจำท้องถิ่น ส่งเสริมให้ที่เวทีแสดงผลงานและสาธิตผลิตภัณฑ์โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประชาชน

2.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	111	30.75
หญิง	249	69.5
รวม	361	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	56	15.51
30 - 39 ปี	97	26.87
40 - 49 ปี	71	19.68
60 ปีขึ้นไป	137	37.95
รวม	361	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	117	32.41
มัธยมศึกษาตอนต้น	115	31.86
มัธยมศึกษาตอนปลาย	61	16.90
อนุปริญญา/ปวส./ปวท.	29	8.03
ปริญญาตรี	20	5.54
ปริญญาโทขึ้นไป	19	5.26
รวม	361	100.00
อาชีพ		
ว่างงาน	52	14.40
ทำนา/ทำสวน/ทำไร่	137	37.95
ราชการ รัฐวิสาหกิจ	26	7.20
บริษัทเอกชน	9	2.49
รับจ้างทั่วไป	57	15.80
อาชีพอิสระ	80	22.16
รวม	361	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
รายได้ต่อปี		
น้อยกว่า 10,000 บาท	175	49.21
10,001-20,000 บาท	112	31.10
20,001-30,000 บาท	38	10.53
30,001-40,000 บาท	16	4.43
40,001-50,000 บาท	9	1.67
50,001 บาทขึ้นไป	7	1.95
ไม่ระบุ	4	1.11
รวม	361	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ประชาชนเป็นเพศหญิงร้อยละ 69.25 เพศชายร้อยละ 30.75 มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 37.95 มีอายุระหว่าง 31 - 39 ปี ร้อยละ 26.87 มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี ร้อยละ 19.68 และมีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 15.51 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 32.41 ระดับการศึกษามัธยมตอนต้นร้อยละ 31.86 ระดับการศึกษามัธยมตอนปลาย ร้อยละ 16.90 ระดับการศึกษาอนุปริญญา/ปวส./ปวท. ร้อยละ 80.03 ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 5.54 และระดับปริญญาโทขึ้นไปร้อยละ 5.26 อาชีพที่ทำ ในปัจจุบันทำนา/ ทำสวน/ทำไร่ ร้อยละ 37.95 อาชีพอิสระร้อยละ 22.16 อาชีพรับจ้างทั่วไปร้อยละ 15.80 วางงานร้อยละ 14.40 อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 7.20 และบริษัทเอกชนร้อยละ 2.49 มีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 49.21 มีรายได้ ต่อปี 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 31.10 มีรายได้ต่อปี 20,001 - 30,000 บาท ร้อยละ 10.53 มีรายได้ต่อปี 30,001-40,000 บาท ร้อยละ 4.43 มีรายได้สูงกว่า 40,001-50,000 บาท ร้อยละ 1.67 มีรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 1.95 และไม่ระบุว่า มีรายได้ ร้อยละ 1.11

จะเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนมากเป็นเพศหญิง และเป็นผู้สูงวัยที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ส่วนมากมีการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ระดับประถมศึกษา รองลงมาคือ มัธยมศึกษาศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ตามฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นงานหนักที่ต้องใช้แรงงานและเป็นอาชีพหลักที่หารายได้เลี้ยงครอบครัว ส่งผลทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดการว่างงานหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต

คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงมีรายได้ต่ปีน้อย ส่งผลทำให้ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนไม่เพียงพอและเกิดปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในอนาคค

2.2 สภาพปัญหาและความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคต

ผู้วิจัยได้สรุปสภาพปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคต โดยแยกตามภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ประกอบด้วย

- 1) ด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา
- 2) ด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน
- 3) ด้านอาหารและผักพื้นบ้าน
- 4) ด้านประดิษฐ์กรรม
- 5) ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน
- 6) ด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

2.2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการระดับความต้องการ (X̄)	แปลผล
	มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)	ไม่มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)		
1. พิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น	31.21	68.79	1.66	น้อย
2. การทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา	33.85	66.15	1.78	น้อย
3. การจัดงานประเพณีของท้องถิ่น	-	100.00	1.99	น้อย
4. การทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์	18.81	81.18	1.35	น้อยที่สุด
รวม	-	-	1.70	น้อย

จากตารางที่ 4.3 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาพบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญา

ท้องถิ่น การจัดงานประเพณีท้องถิ่นมีระดับความต้องการน้อยค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.99 การทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนามีระดับความต้องการน้อยค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.78 พิธีกรรมความเชื่อท้องถิ่นมีระดับความต้องการน้อยค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.66 และการทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์มีระดับความต้องการน้อยที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 1.35 จากข้อมูลข้างต้น

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาในภาพรวมระดับน้อย เนื่องจากในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมรวดเร็ว และเทคโนโลยีทันสมัยมากขึ้น จึงส่งผลทำให้ประชาชนไม่ค่อยสนใจการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นด้านนี้ เพราะคิดว่าเรียนรู้แล้วนำไปประกอบอาชีพไม่ได้

2.2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการ ระดับความ ต้องการ (\bar{X})	แปลผล
	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. พิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น	26.76	73.24	1.68	น้อย
2. การทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา	24.85	74.15	1.46	น้อยที่สุด
3. การจัดงานประเพณีของท้องถิ่น	23.58	76.42	1.61	น้อย
4. การทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์	26.80	73.20	1.62	น้อย
รวม	-	-	1.59	น้อย

จากตารางที่ 4.4 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน พบว่าสภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา และมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการร้องเพลงพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยค่าเฉลี่ย 1.68 การละเล่นกีฬาพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.62 การเล่นดนตรีพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.61 และการฟ้อนนำมีความต้องการระดับน้อยที่สุดค่าเฉลี่ย 1.46

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนมากมีความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้านในภาพรวมน้อย ซึ่งอาจเกิดจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว และรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา มาก ซึ่งการอนุรักษ์ ศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นอาจถูกกลืนไป เพราะต้องมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตามความต้องการของคน ในยุคปัจจุบัน ถึงจะสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้

2.2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและผักพื้นบ้าน

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของประชาชนด้าน ด้านอาหารและผักพื้นบ้าน

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการ ระดับความ ต้องการ (\bar{X})	แปลผล
	มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)	ไม่มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)		
1. การเพาะเห็ด	14.28	85.71	1.86	น้อย
2. การเลี้ยงปลา	20.44	79.56	1.73	น้อย
3. การเลี้ยงจิ้งหรีด	10.44	89.56	1.57	น้อย
4. การเลี้ยงกบ	12.50	87.50	1.55	น้อย
5. การเลี้ยงไก่บ้าน	22.82	77.18	1.81	น้อย
6. การเลี้ยงเป็ด	-	100.00	1.60	น้อย
7. การปลูกพืชผักสวนครัว	18.54	81.46	2.11	น้อย
8. การแปรรูปอาหารพื้นบ้าน	17.65	82.35	1.77	น้อย
รวม	-	-	1.75	น้อย

จากตารางที่ 4.5 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและผักพื้นบ้าน พบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา และมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นการปลูกพืชผักสวนครัวมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 2.11 การเพาะเห็ดมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.86 การเลี้ยงไก่บ้านมีความต้องการระดับน้อยค่าเฉลี่ย 1.81

การแปรรูปอาหารพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.77 การเลี้ยงปลามีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.73 การเลี้ยงเป็ดมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.60 การเลี้ยงจิ้งหรีดมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.57 และการเลี้ยงกบมีระดับความต้องการน้อย ที่ค่าเฉลี่ย 1.55 เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องการด้านอาหารและผักพื้นบ้านในภาพรวมน้อยทุกรายการ เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำเพื่อการบริโภคเท่านั้น ไม่น่าจะทำให้มีงานทำมีรายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนี้

2.2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประติษฐ์กรรม

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของประชาชนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประติษฐ์กรรม

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการระดับความต้องการ	แปลผล
	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การจักสานจากไม้ไผ่	18.95	81.05	1.68	น้อย
2. การจักสานจากก้านมะพร้าว	20.44	79.56	1.46	น้อยที่สุด
3. การทอเสื่อจากต้นกก/ฝื่อ/อื่นๆ	5.12	94.88	1.66	น้อย
4. การทอผ้าพื้นบ้าน	25.66	74.34	1.75	น้อย
5. การทำดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้	15.68	84.32	1.55	น้อย
รวม	-	-	1.62	น้อย

จากตารางที่ 4.6 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน ในการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประติษฐ์กรรม พบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.75 การจักสานจากไม้ไผ่มีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.68 การทอเสื่อจากต้นกก/ฝื่อ/อื่นๆ มีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.66 การทำดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้มีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.55 และการจักสานจากก้านมะพร้าวมีความต้องการระดับน้อยที่สุดค่าเฉลี่ย 1.46

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประดิษฐ์กรรมในภาพรวมน้อย เนื่องจากเป็นงานที่ละเอียดต้องใช้ความอดทนในการสร้างสรรค์ผลงานและต้องใช้เวลาในการผลิตต่อชิ้น รวมถึงยังไม่เข้าใจการสร้างตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต ประกอบกับวัสดุในท้องถิ่นลดลงเนื่องจากถูกทำลาย จึงไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนในการนำสิ่งของในชุมชนและวัสดุเหลือใช้ภายในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์สูงสุด

2.2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของประชาชนด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการ ระดับความ ต้องการ (\bar{X})	แปลผล
	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การปลูกสมุนไพร	19.35	80.65	2.68	ปานกลาง
2. การสกัดสมุนไพรทำยาพื้นบ้าน	20.44	79.56	1.87	น้อย
รวม	-	-	2.28	น้อย

จากตารางที่ 4.7 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน ในการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา และมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รายชื่อการปลูกสมุนไพรมีความต้องการระดับปานกลางที่ค่าเฉลี่ย 2.68 และการสกัดสมุนไพรทำยาพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.87

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การปลูกสมุนไพรประชาชนมีความต้องการระดับปานกลาง เนื่องจากปัจจุบันประชาชนให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพของตนเอง การกินสมุนไพรเป็นยาเพื่อป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บจึงเป็นทางเลือกที่ทางหนึ่งด้วย จึงควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน เช่น การบรรจุไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษา การทำแปลงสาธิต การทดลองปลูกจริง การจัดทำคู่มือสมุนไพรภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนการสกัดสมุนไพรทำยาพื้นบ้านมีความต้องการน้อย เพราะประชาชนคิดว่าการเรียนรู้ต้องใช้เวลา และ

มีกระบวนการสกัดยาสมุนไพรหลายขั้นตอนในการทำยาแต่ละชนิด ประกอบกับปัจจุบันทางการแพทย์เจริญก้าวหน้า การใช้ยาสมุนไพรจึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

2.2.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของประชาชนด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการ ระดับความ ต้องการ (\bar{X})	แปลผล
	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ	24.05	75.95	3.30	ปานกลาง
2. การปลูกพืชปลอดสารพิษ	21.33	78.67	2.28	น้อย
รวม	-	-	2.79	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.8 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ พบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ มีความต้องการระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 3.30 การปลูกพืชปลอดสารพิษมีความต้องการระดับน้อยค่าเฉลี่ย 2.28

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยรวมระดับปานกลาง จึงควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ รองลงมาคือ การปลูกพืชปลอดสารพิษ เพราะปัจจุบันประชาชนนิยมใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพงและใช้อย่างต่อเนื่องจนทำให้ดินเสื่อมสภาพ จึงจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณการใช้ปุ๋ยมากขึ้นทุกปี ส่งผลให้ประชาชนขาดทุนจากการทำนา ทำสวน ทำไร่ ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของประชาชนในท้องถิ่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อใช้เองและการปลูกพืชปลอดสารพิษ เพื่อการบริโภคและการจำหน่ายเพิ่มรายได้ จึงเป็นทางออกที่ดีสำหรับเกษตรกรในการลดต้นทุน การผลิตและสามารถสร้างเป็นรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืนอีกด้วย

2.2.7 การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบ

อาชีพของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนต้องการให้หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนและประสานงานในการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนและร้อยละการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการ ระดับความ ต้องการ (\bar{X})	แปลผล
	มีปัญหา	ไม่มีปัญหา		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. ถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว	12.34	87.66	3.63	มาก
2. จัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้โดยรัฐ	14.06	85.94	1.88	น้อย
3. จัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้โดย เอกชน	8.56	91.44	1.72	น้อย
4. จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้โดย ภาครัฐ	12.04	87.96	1.86	น้อย
5. จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้โดย เอกชน	8.74	91.26	1.69	น้อย
6. จัดแสดงผลงานและสาธิตโดยภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเองอย่างต่อเนื่อง	12.92	87.08	2.09	น้อย
รวม	-	-	2.14	น้อย

จากตารางที่ 4.9 ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและต้องการความรู้โดยการถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวมีความต้องการระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 3.63 จัดแสดงผลงานและสาธิต โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเองอย่างต่อเนื่องมีความต้องการระดับน้อยที่สุดค่าเฉลี่ย 2.09 จัดฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้โดยภาครัฐมีความต้องการรวมระดับน้อยที่สุดค่าเฉลี่ย 1.88 จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาครัฐมีความต้องการรวมระดับน้อยที่สุดค่าเฉลี่ย 1.86 จัดฝึกอบรมการถ่ายทอดความรู้

สนับสนุนโดยภาคเอกชนมีความต้องการรวมระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.72 และจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาคเอกชนมีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.69

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่าประชาชนต้องการความรู้โดยการถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวมีความต้องการระดับมาก จึงเห็นควรส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยใช้วิธีแบบตัวต่อตัว ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การบอกเล่า การบรรยาย การสาธิต การทดลองปฏิบัติจริง เป็นต้น

2.3 สถานที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการด้านสถานที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการระดับความต้องการ	แปลผล
	มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)	ไม่มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)		
1. พื้นที่สาธารณะในชุมชน	17.95	82.05	3.73	มาก
2. ที่อยู่อาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง	14.93	85.07	2.40	น้อย
3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	17.02	82.98	2.01	น้อย
รวม	-	-	2.71	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.10 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนด้านสถานที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและมีความต้องการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 3.73 รองลงมาคือ ใช้ที่อยู่อาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นเองในการถ่ายทอดความรู้มีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 2.40 และมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 2.01

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่า ประชาชนต้องการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนเพื่อใช้รับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับมาก จึงเห็นควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนประชาชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะ เช่น ศาลาประชาคม หมู่บ้าน สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น

2.4 การบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการด้านการบริหารจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการระดับความต้องการ (X̄)	แปลผล
	มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)	ไม่มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)		
1. โดยมีการสนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ	13.82	87.18	3.18	ปานกลาง
2. มีการสนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์จากเอกชน	15.42	84.58	1.80	น้อย
3. มีสถานที่สาธารณะเพื่อจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	17.39	82.61	2.80	ปานกลาง
4. จัดตั้งร้านค้าในระบบสหกรณ์เพื่อจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น	19.27	80.73	2.10	น้อย
รวม	-	-	2.47	น้อย

จากตารางที่ 4.11 การศึกษาข้อมูลการบริหารจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา และมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการสนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐมีความต้องการระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 3.18 รองลงมาคือ มีสถานที่สาธารณะเพื่อจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความต้องการระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 2.80 การจัดตั้งร้านค้าในระบบสหกรณ์ เพื่อจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความต้องการระดับน้อยค่าเฉลี่ย 2.10 และมีการสนับสนุนด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์จากภาคเอกชน มีความต้องการระดับน้อยที่ค่าเฉลี่ย 1.80

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่า ประชาชนต้องการการสนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ และต้องการมีสถานที่สาธารณะเพื่อจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความต้องการระดับปานกลาง จึงเห็นควรให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริม

วางแผนการตลาดและประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจัดการพื้นที่สาธารณะจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5 ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.12 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพปัญหาและความต้องการด้านค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการ	สภาพปัญหา		ความต้องการระดับความต้องการ (X̄)	แปลผล
	มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)	ไม่มีปัญหา จำนวน (ร้อยละ)		
1. ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ	19.27	80.73	3.96	มาก
2. ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชน	16.09	83.91	2.06	น้อย
3. ได้รับการสนับสนุนเป็นเงินบริจาค ผู้มาเยี่ยมชม	16.40	83.60	1.87	น้อย
4. ได้รับการสนับสนุนเป็นวัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้	13.76	86.24	1.88	น้อย
5. การร่วมทุนของประชาชนในชุมชนเอง	18.97	81.03	1.95	น้อย
รวม	-	-	2.34	น้อย

จากตารางที่ 4.12 การศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการด้านค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า สภาพปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา และมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐมีความต้องการระดับมากค่าเฉลี่ย 3.96 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชนมีความต้องการระดับน้อยค่าเฉลี่ย 2.06 การร่วมทุนของประชาชน ในชุมชนเองมีความต้องการระดับน้อยค่าเฉลี่ย 1.95 ได้รับการสนับสนุนเป็นวัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และได้รับการสนับสนุนเป็นเงินบริจาค ผู้มาเยี่ยมชมมีความต้องการระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.87 - 1.88 จะเห็นได้ว่า ประชาชนต้องการงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐค่าเฉลี่ยระดับมาก ดังนั้น ภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบภูมิปัญญาท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายรวมถึงทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

สรุปสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในการรับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนมีปัญหาความยากจนและว่างงานในวัยแรงงาน เด็กและเยาวชนติดยาเสพติด วิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่น่าสนใจ สื่อในการให้ความรู้ไม่เพียงพอและเข้าถึงอินเทอร์เน็ตยาก ยังไม่เข้าใจการจัดการความรู้ การอนุรักษ์สืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและขาดการต่อยอดความรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนสถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ยังไม่เหมาะสมรวมถึงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร ขาดแหล่งเงินทุน ขาดการส่งเสริมการตลาด และไม่เข้าใจการบันทึกเพื่อลดค่าใช้จ่ายบัญชีครัวเรือน ซึ่งประชาชนต้องการรับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. ประชาชนมีความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน คือ การปลูกพืชสมุนไพร และด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คือ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างรายได้และเป็นการลดต้นทุนการผลิตเกษตรกรรม
2. ประชาชนต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว ได้แก่ การบอกเล่า การบรรยาย การสาธิต การทดลองปฏิบัติจริง เป็นต้น
3. ประชาชนต้องการใช้พื้นที่สาธารณะภายในชุมชน เพื่อใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน หรือที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
4. การบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนต้องการรับการสนับสนุนส่งเสริมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ และต้องการสถานที่สาธารณะเพื่อจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ประชาชนต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ เพื่อใช้ในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. ประชาชนต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการพัฒนาศักยภาพให้มีผลงานเด่นชัดมากขึ้นและสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. ประชาชนต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันบริหารจัดการความรู้ เช่น ส่งเสริมให้จัดหลักสูตรความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน

สถานศึกษา รวมถึงส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดความรู้อย่างต่อเนื่องสืบไป

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะจากด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อเสนอแนะจากด้านประชาชนที่อาศัยในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่แตกต่างกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ควรพัฒนาศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่แต่ละด้านให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดสัมมนาภูมิปัญญาท้องถิ่นสัญจร การมอบรางวัลภูมิความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ควรให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ประสานงาน ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับคนในชุมชน โดยการให้ความรู้เรื่องการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ
3. ควรจัดตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือจัดตั้งสหกรณ์จำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้บริหารจัดการโดยชุมชนเอง
4. ควรจัดแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำตำบล การจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และที่น่าสนใจ ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา
5. ส่งเสริมให้จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ตลอดเวลา
6. ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมด้านการตลาด โดยให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการสร้างตลาดทั้งในชุมชนและนอกชุมชน
7. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว ให้มีมาตรฐานตรงตามความต้องการของประชาชนทั่วไป
8. ควรใช้พื้นที่สาธารณะในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ศูนย์ส่งเสริม การเรียนรู้ประจำตำบล ศาลาประชาคมประจำหมู่บ้าน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น เพราะการใช้พื้นที่สาธารณะจะมีความสะดวกทั้งผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้รับ และผู้เข้าเยี่ยมชม

9. ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ฯลฯ ควรสนับสนุนด้านงบประมาณ การจัดหาแหล่งเงินทุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและจัดหาทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

10. ควรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้มีการร่วมลงทุนภายในชุมชน โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระตุ้นให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ภายในชุมชนตนเอง

แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาข้อมูล ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านประชาชนเพื่อใช้สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 และนำผลที่ได้มาสร้างเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้

1. ด้านบุคคล บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำการส่งเสริมประชาชนให้ตระหนักเห็นคุณค่าในตัวบุคคล และประโยชน์ที่คนในชุมชนจะได้รับจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น โครงการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเวทีสัมมนาระหว่าง ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมอบรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เป็นต้น

2. ด้านงบประมาณ ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการถ่ายทอดความรู้ เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการเตรียมนำเสนอผลงาน การเตรียมอาคารสถานที่ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ควรให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการจัดทำสื่อ เช่น คู่มือ วารสาร แผ่นพับและสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

4. ด้านสถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากต้องการใช้สถานที่สาธารณะ ศาลาประชาคมของหมู่บ้านเป็นจุดสาธิต ทดลองปฏิบัติ และแสดงผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นความเชื่อส่วนบุคคลและมีความเสี่ยง สถานที่ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ คือ บ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

5. ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนต้องการมากคือ การถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว เช่น การบอกเล่า การบรรยาย การทดลองปฏิบัติ การสาธิต รองลงมาคือ การฝึกอบรม

โดยภาครัฐและภาคเอกชน การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดแสดงผลงานและสาธิต โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การจดบันทึกไว้อย่างเป็นระบบเพื่อต่อการสืบค้นหรือการนำเสนอผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อส่วนบุคคล วิธีการถ่ายทอดความรู้ ที่ดีที่สุดคือ แบบตัวต่อตัวเท่านั้น

6. ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กระตุ้นความสนใจเข้าใจง่ายสำหรับทุกเพศ ทุกวัย สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

ตารางที่ 4.13 สรุปแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปเป็นแนวทางได้ดังนี้

แนวทาง	กิจกรรมที่ต้องการ	วิธีการที่ต้องการ	ผู้จัด	สถานที่
1. ด้านบุคคล	1. การพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. จัดฝึกอบรมให้ความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. พัฒนาการจังหวัด	1. ศาลาประชาคมหมู่บ้าน
	2. การสร้างสรรค์ผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. การจัดสัมมนาภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. พัฒนาการอำเภอ	2. เทศบาล/อบต.
	3. การสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3. การมอบรางวัลให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3. นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น	3. เทศบาล/อบต.
2. ด้านงบประมาณ	1. การหาแหล่งเงินทุนเพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้	1. ขอรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ-เทศบาล-อบต.	1. นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น	1. เทศบาล/อบต./ศาลาประชาคมหมู่บ้าน
	2. การส่งเสริมการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. ขอรับการส่งเสริมและให้ความรู้จากหน่วยงานรัฐ-เทศบาล/อบต.	2. นักพัฒนาการอำเภอ	2. เทศบาล/อบต./ศาลาประชาคมหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

แนวทาง	กิจกรรม ที่ต้องการ	วิธีการ ที่ต้องการ	ผู้จัด	สถานที่
	3. การร่วมลงทุนของ ประชาชน	3. จัดประชุมหา ข้อตกลงร่วมทุนของ ประชาชน	3. นักพัฒนา การอำเภอ/ นักพัฒนา ชุมชน	3. เทศบาล/อบต. /ศาลาประชาคม หมู่บ้าน
3. ด้านสื่อ และการ ประชา สัมพันธ์	1. การทำสื่อและคู่มือ ภูมิภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การจัดตั้งศูนย์ เรียนรู้ของท้องถิ่น 3. การเผยแพร่ทาง อินเทอร์เน็ต,วิทยุ ชุมชน	1. การจัดทำสื่อ หรือคู่มือภูมิปัญญา ท้องถิ่น 2. จัดศูนย์เรียนรู้ ประจำท้องถิ่น 3. การเผยแพร่ทาง อินเทอร์เน็ตหรือทำ เว็บไซต์	1. นักพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น 2. พัฒนาการ อำเภอ 3. นักประชา สัมพันธ์ จังหวัด	1. เทศบาล/อบต. 2. ศาลาประชาคม หมู่บ้าน 3. จัดทำเว็บไซต์, วิทยุชุมชน
4. ด้าน สถานที่	1. การจัดพื้นที่ใช้ใน การถ่ายทอดความรู้ 2. หาโครงสร้างและ สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกให้เอื้อต่อการ เรียนรู้ 3. บ้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น	1. หาพื้นที่สาธารณะ เพื่อถ่ายทอดความรู้ 2. จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม การเรียนรู้และจัดหา วัสดุอุปกรณ์ 3. ปรับปรุงบ้านและ ภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับ การเรียนรู้	1. นักพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น 2. นักพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น 3. นักพัฒนา ชุมชนและ ผู้นำชุมชน	1.ศาลาประชาคม หมู่บ้าน 2. เทศบาล/อบต. 3. เทศบาล/อบต.
5. ด้านวิธีการ ถ่ายทอด ความรู้ของ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	1. การถ่ายทอดแบบ ตัวต่อตัว	1. การบอกเล่า การบรรยาย การสาธิต การทดลองปฏิบัติ	1. นักบริหาร งานการศึกษา ท้องถิ่น	1. ศาลาประชาคม หมู่บ้าน

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

แนวทาง	กิจกรรม ที่ต้องการ	วิธีการ ที่ต้องการ	ผู้จัด	สถานที่
	2. การจัดฝึกอบรม โดยภาครัฐและเอกชน	2. จัดฝึกอบรมการ ถ่ายทอดความรู้ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	2. พัฒนาการ จังหวัด	2. เทศบาล/อบต.
	3. การจัดตั้งกลุ่ม ส่งเสริมการเรียนรู้โดย ภาครัฐและเอกชน	3. จัดตั้งศูนย์การ เรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	3. นักพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น /ผู้นำชุมชน	3. ศาลาประชาคม หมู่บ้าน
	4. การจัดแสดงผลงาน และสาธิตโดยภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4. จัดหาเวทีแสดงและ สาธิตผลงานให้กับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	4. พัฒนาการ อำเภอ	4. ศาลากลาง จังหวัด
	5. การถ่ายทอดผ่าน สื่อสิ่งพิมพ์ รายการ สารคดี และ อินเทอร์เน็ต	5. จัดทำคู่มือความรู้ เสนอผ่านโทรทัศน์ และจัดทำเว็บไซต์	5. นักพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น	5. เทศบาล/อบต.
6. ด้าน การบริหาร จัดการความรู้	1. การสนับสนุนด้าน การตลาดและการ ประชาสัมพันธ์จาก ภาครัฐและเอกชน	1. ขอรับการส่งเสริม สนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน	1. นักพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น	1. ศาลาประชาคม หมู่บ้าน
	2. การจัดหาสถานที่ เพื่อจำหน่ายสินค้าภูมิ ปัญญาท้องถิ่น +	2. ประชุมประชาคม หมู่บ้านเพื่อหาสถานที่ ร่วมกัน	2. นักบริหาร งานการศึกษา ท้องถิ่น/ผู้นำ ชุมชน	2. เทศบาล /อบต.
	3. จัดตั้งร้านค้าระบบ สหกรณ์จำหน่าย สินค้าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	3. จัดประชุมเพื่อขอ ความร่วมมือจากคน ในชุมชน	3. ประชา สัมพันธ์ จังหวัด	3. ศาลา ประชาคม หมู่บ้าน
	4. การสืบทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. การขอความร่วมมือ มือจากสถานศึกษา	4. ผู้บริหาร สถานศึกษา	4. สถานศึกษา

ผลการประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 ได้ประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมจัดลำดับความสำคัญให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณารับรองแนวทางทั้ง 5 ท่าน และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่าน การถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวจะเกิดผลโดยตรงกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ การบอกเล่า การบรรยาย การทดลองปฏิบัติ การสาธิต รองลงมาคือ การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้ประจำท้องถิ่น การจัดทำคู่มือความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำแผ่นพับ การทำวารสาร เป็นต้น

2. ด้านบุคคล ผู้ทรงคุณวุฒิรับรอง จำนวน 4 ท่าน และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นควรได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกด้าน และการสร้างขวัญกำลังใจ เช่น โครงการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสดงผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น การมอบรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เป็นต้น

3. ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณารับรองแนวทาง จำนวน 4 ท่าน และให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนการผลิตสื่อ เช่น จัดทำคู่มือความรู้ วารสาร แผ่นพับ จัดทำเว็บไซต์เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทางอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน พร้อมให้ข้อเสนอแนะว่าควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ประจำท้องถิ่น ควรให้มีการบรรจุความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรสถานศึกษา และส่งเสริมให้จัดการเรียนการสอนจนปฏิบัติให้เกิดประโยชน์เป็นรูปธรรม

5. ด้านสถานที่ ผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พร้อมให้ข้อเสนอแนะว่า ควรใช้สถานที่สาธารณะประโยชน์ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน สำนักงานเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพราะเป็นพื้นที่สาธารณะจะทำให้มีความสะดวกในการเรียนรู้ทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในชุมชน และผู้มาศึกษาดูงาน

6. ด้านงบประมาณ ผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 จำนวน 3 ท่าน โดยให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ส่งเสริมในการจัดหาแหล่ง

เงินทุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงค่าใช้จ่ายในการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพของประชาชนด้วย

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมด จำนวน 12 คน
2. ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิทั้งหมด จำนวน 361 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 12 คน โดยเลือกแบบเจาะจงพิจารณาจากจำนวนของภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่มากที่สุด จำนวน 8 อำเภอ
2. ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 361 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551, 48-49) และเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 อำเภอ เพื่อใช้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอบ้านเขว้า อำเภอแก้งคร้อ อำเภอจัตุรัส อำเภอกอนสวรรค์ และอำเภอเนินสง่า

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 4 ชุด ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ ใช้สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ส่วนบุคคลของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลงานเด่นที่ปรากฏ สํารวจสภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อหาแนวทางส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ และข้อเสนอแนะอื่นๆ

2. แบบสำรวจ ใช้สำหรับประชาชน โดยแจกแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของประชาชน เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการประกอบอาชีพของประชาชนในอนาคต โดยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

3. แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพิจารณาจากผลการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชน โดยตั้งเป็นข้อคำถามในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 จำนวน 8 ท่าน เพื่อนำผลที่ได้มากำหนดเป็นแนวทางทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

4. แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยเสนอแนวทางที่ได้ต่อผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นรายบุคคล ครอบคลุม และแจกแบบสำรวจให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่จริงในชุมชนที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป หลังจากนั้นนำสรุปผลการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อมูลประชาชน เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 เพื่อสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ หลังจากนั้นนำแนวทางที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 เพื่อประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิพร้อมจัดเรียงลำดับความสำคัญ ซึ่งแต่ละแนวทางต้องผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ขึ้นไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และทำการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์(ภูมิปัญญาท้องถิ่น) สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนผลงานเด่นที่ปรากฏ สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม

การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิและข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสำรวจของประชาชน สภาพปัญหาและความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนข้อเสนอแนะและแนวทาง การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน และนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3. ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจทั้งหมด จัดทำประเด็นการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 จำนวน 8 ท่าน เพื่อพิจารณาและขอความคิดเห็น พร้อมข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยนำข้อมูลที่ได้อามาสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

4. ผู้วิจัยได้นำแนวทางทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมจัดลำดับความสำคัญ

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชน สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 91.67 มีอายุ 61 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 91.67 มี การศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 50 อาชีพปัจจุบันคือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ร้อยละ 50 และมีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 50 ส่วนข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 69.25 มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 37.95 มี การศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 32.41 มัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 31.86 อาชีพที่ทำในปัจจุบัน คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ร้อยละ 37.95 และมีรายได้ต่อปีน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 49.21

สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และ สภาพปัญหาและความต้องการความรู้เพื่อประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคต

สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและพื้นที่อยู่อาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน ที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนงบประมาณ สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ยังไม่เหมาะสม ขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นที่รู้จักอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ยังไม่มีเวทีแสดงผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดการส่งเสริมการตลาดและพื้นที่สาธารณะจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องการให้บรรจุความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรสถานศึกษาและฝึกปฏิบัติจริง และควรมีห้องปฏิบัติการรัฐและเอกชนส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ และการส่งเสริมด้านการตลาด เพื่อแสดงผลงานและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้ลูกหลานได้สืบทอดอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำความรู้ไปต่อยอดเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้

สภาพปัญหาและความต้องการความรู้เพื่อประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคต

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการรับความรู้แต่ประการใด มีความเกรงใจมากกว่า เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพทำงานหนักและมีเวลาว่างน้อย แล้วยังต้องมาแบ่งปันหรือถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นเมื่อว่างจากการทำงาน ส่วนความต้องการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน แยกออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา พบว่าประชาชนมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น การทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของแต่ละท้องถิ่น และการจัดงานประเพณีของท้องถิ่นมีความต้องการระดับน้อย ส่วนการทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าเป็นเรื่องลึกลับมีระดับความต้องการน้อยที่สุด เนื่องจากประชาชนท้องถิ่นด้านนี้ นำไปประกอบอาชีพได้ยากเพราะเป็นความเชื่อส่วนบุคคล

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน พบว่าประชาชน มีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการร้องเพลงพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อย รองลงมาคือ การละเล่นกีฬาพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อย และการเล่นดนตรีพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อย ส่วนการฟ้อนรำมีความต้องการระดับน้อยสุด เนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทุกด้านอย่างรวดเร็ว ประชาชนรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามาก ส่งผล

ให้ศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน ต้องมีการปรับประยุกต์ให้ทันตามยุคตามสมัยจึงจะมีงานมีรายได้ออกจากการแสดง

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและผักพื้นบ้าน พบว่า ประชาชนมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับความต้องการน้อยทั้งหมด ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัว การเพาะเห็ด การการเลี้ยงไก่บ้าน การแปรรูปอาหารพื้นบ้าน การเลี้ยงปลา การเลี้ยงจิ้งหรีดและการเลี้ยงกบ จะเห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องการน้อย เนื่องจากยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงสัตว์ แปรรูปอาหารและผักพื้นบ้าน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประดิษฐ์กรรม พบว่า ประชาชนมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การทอผ้าพื้นบ้าน การจักสานจากไม้ไผ่ การทอเสื่อจากต้นกก/ฝื่อ/อื่นๆ การทำดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้มีความต้องการระดับน้อย รองลงมาคือ การจักสานจากก้านมะพร้าวมีความต้องการระดับน้อยที่สุด เพราะวัสดุในท้องถิ่นบางชนิดหมดไป ประกอบกับไม้ปลูกเพิ่มเติมเพื่อทดแทนไว้

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน พบว่า ประชาชนมีระดับความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การปลูกสมุนไพรมีความต้องการระดับปานกลาง รองลงมาคือ การสกัดสมุนไพรทำยาพื้นบ้านมีความต้องการระดับน้อย จะเห็นได้ว่า ประชาชนเห็นความสำคัญด้านสุขภาพของตนเองและคนในชุมชน การปลูกสมุนไพรสามารถสร้างงานสร้างรายได้ และบริโภคเพื่อป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บได้อีกด้วย ส่วนการสกัดสมุนไพรทำยามีขั้นตอนที่ละเอียด จึงได้รับความสนใจจากประชาชนน้อย

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ พบว่า ประชาชนต้องการทำปุ๋ยหมักชีวภาพมีความต้องการระดับปานกลาง รองลงมาคือ การปลูกพืชปลอดสารพิษมีความต้องการระดับน้อย จะเห็นได้ว่า ประชาชนลงทุนในการทำนา ทำสวน ทำไร่ โดยใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากจะส่งผลให้ดินเสื่อมสภาพ จึงทำให้ต้องเพิ่มปริมาณปุ๋ยทุกปี ประกอบกับราคาปุ๋ยมีราคาสูงจึงทำให้ประชาชนขาดทุนจากพืชผลทางการเกษตร ดังนั้น จึงมีความต้องการทำปุ๋ยหมักชีวภาพใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิต สามารถจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและคนในชุมชน

ส่วนที่ 2 การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน

1. การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวระดับมากได้แก่ การบอกเล่า การบรรยาย การสาธิต การทดลองปฏิบัติจริง

รองลงมาคือ การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ประจำท้องถิ่น การจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดตั้งสหกรณ์เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา ควรถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวที่บ้านของภูมิปัญญาจะมีความเหมาะสมมากกว่า ควรให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้ประสานงานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับประชาชน ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ สนับสนุนงบประมาณ การบริหารจัดการความรู้ และการจัดตั้งศูนย์สาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

2. การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาต่อการพัฒนาความรู้แต่ประการใด ซึ่งพิจารณาแยกเป็นรายชื่อ ดังนี้

2.1 วิธีการถ่ายทอดความรู้ ประชาชนต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวมีความต้องระดับมาก จึงเห็นควรส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว เช่น การบอกเล่า การบรรยาย การสาธิต และการลงมือปฏิบัติจริงรองลงมา คือ จัดแสดงผลงานและสาธิตโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเองอย่างต่อเนื่อง จัดฝึกอบรมการถ่ายทอดความรู้โดยภาครัฐ จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาครัฐ การจัดฝึกอบรมการถ่ายทอดความรู้สนับสนุนโดยภาคเอกชน และจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาคเอกชน ตามลำดับ

2.2 สถานที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนต้องการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนมีความต้องการระดับมาก ได้แก่ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน เทศบาล อบต. รองลงมา คือ บ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นและต้องการมีสิ่งอำนวยความสะดวก

2.3 การบริหารจัดการความรู้ ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุน ด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์และจัดหาสถานที่สาธารณะเพื่อจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น รองลงมาคือ จัดตั้งสหกรณ์เพื่อจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์จากภาคเอกชน

2.4 ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานรัฐควรสนับสนุนงบประมาณมีความต้องการระดับมาก จึงควรรหาแหล่งเงินทุนเพื่อขอรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมาคือ งบประมาณจากภาคเอกชน การร่วมทุนของประชาชนในชุมชนเอง การขอรับการสนับสนุนเป็นวัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และเงินบริจาคจากผู้มาเยี่ยมชม

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านประชาชน พบว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นรูปธรรม หน่วยงานราชการควรจัดสถานที่สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่น่าสนใจ และประสานงานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับคนในชุมชน เนื่องจากเกิดความเกรงใจกันจึงต้องมีคนกลางที่ให้ความรู้ความและความเข้าใจ เหตุผลในการหาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน และควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยให้ตระหนักว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และคนในชุมชน ให้มีความเข้มแข็งรักใคร่สามัคคีจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผลการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 1 เพื่อสร้างเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้

1. ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ และสามารถทำได้หลากหลายวิธี ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว การถ่ายทอดความรู้วิธีนี้จะได้ผลโดยตรงกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ (1) การบอกเล่า คือ การพูดคุยระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับประชาชนผู้สนใจเรียนรู้ ผู้เรียนอาจเก็บข้อมูลความรู้โดยการจดบันทึกกันลืม (2) การบรรยาย คือ การอธิบายวิธีการที่ละเอียดทุกขั้นตอน ถ้าผู้ฟังมีจำนวนไม่มากจะได้ผลดี (3) การสาธิต คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงวิธีการปฏิบัติอย่างคร่าวๆ เพียงบางขั้นตอนเท่านั้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นวิธีดำเนินงานขั้นตอนต่างๆของภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) การทดลองปฏิบัติจริง คือ การลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนทุกอย่างตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นเป็นผลงานสมบูรณ์ รองลงมาคือ การถ่ายทอดความรู้แบบกลุ่ม เช่น การจัดฝึกอบรมโดยภาครัฐและภาคเอกชน การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้ประจำตำบล การจัดแสดงผลงานและการสาธิตโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การจัดทำวารสาร การทำแผ่นพับ จัดทำคู่มือความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจดบันทึกไว้อย่างเป็นระบบเพื่อง่ายต่อการสืบค้นหรือการนำเสนอผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านบุคคล ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ตระหนักเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงประโยชน์ที่คนในชุมชนจะได้รับจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เห็นประจักษ์ต่อสายตาประชาชน การจัดเวทีสัมมนาระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกัน การมอบรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน

3. ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ควรให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการจัดทำสื่อเพื่อการศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดทำวารสาร การจัดทำแผ่นพับ การจัดทำคู่มือความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เช่น วิทยุชุมชน รายการสารคดี อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4. ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวบรวมความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจดบันทึก การจัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่น บรรจุในหลักสูตรของสถานศึกษา จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ประจำท้องถิ่น และส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ตลอดเวลา

5. ด้านสถานที่ ควรใช้พื้นที่สถานที่สาธารณะในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน เพื่อทำการสาธิต ทดลองปฏิบัติจริง การจัดฝึกอบรมและให้ความรู้และแสดงผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นความเชื่อส่วนบุคคลสถานที่ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้คือ บ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

6. ด้านงบประมาณ ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนในการจัดหาแหล่งเงินทุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการถ่ายทอดความรู้ เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการเตรียมนำเสนอผลงาน การเตรียมอาคารสถานที่ที่เหมาะสม และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านสถานที่ สำหรับการจัดโครงการหรือกิจกรรมตามแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ควรจัดในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน รongลงมาคือ สำนักงานเทศบาล และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนรวมของคนในชุมชน ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ สถานที่ถ่ายทอดความรู้ควรเป็นบ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านผู้จัด โครงการหรือกิจกรรมตามแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ควรมีผู้รับผิดชอบในการจัดโครงการหรือกิจกรรมดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้จัดควรเป็น พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น นักบริหารงานการศึกษาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ซึ่งผู้จัดกิจกรรมต้องมีความรู้ความสามารถในการแสวงหาวิธีการเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ ที่เหมาะสม และสามารถกระตุ้นให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนได้ โดยการใช้วิธีการที่หลากหลาย ซึ่งต้องพิจารณาประกอบกับความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่าน ได้แก่ การบอกเล่า การบรรยาย การสาธิต การทดลองปฏิบัติจริง

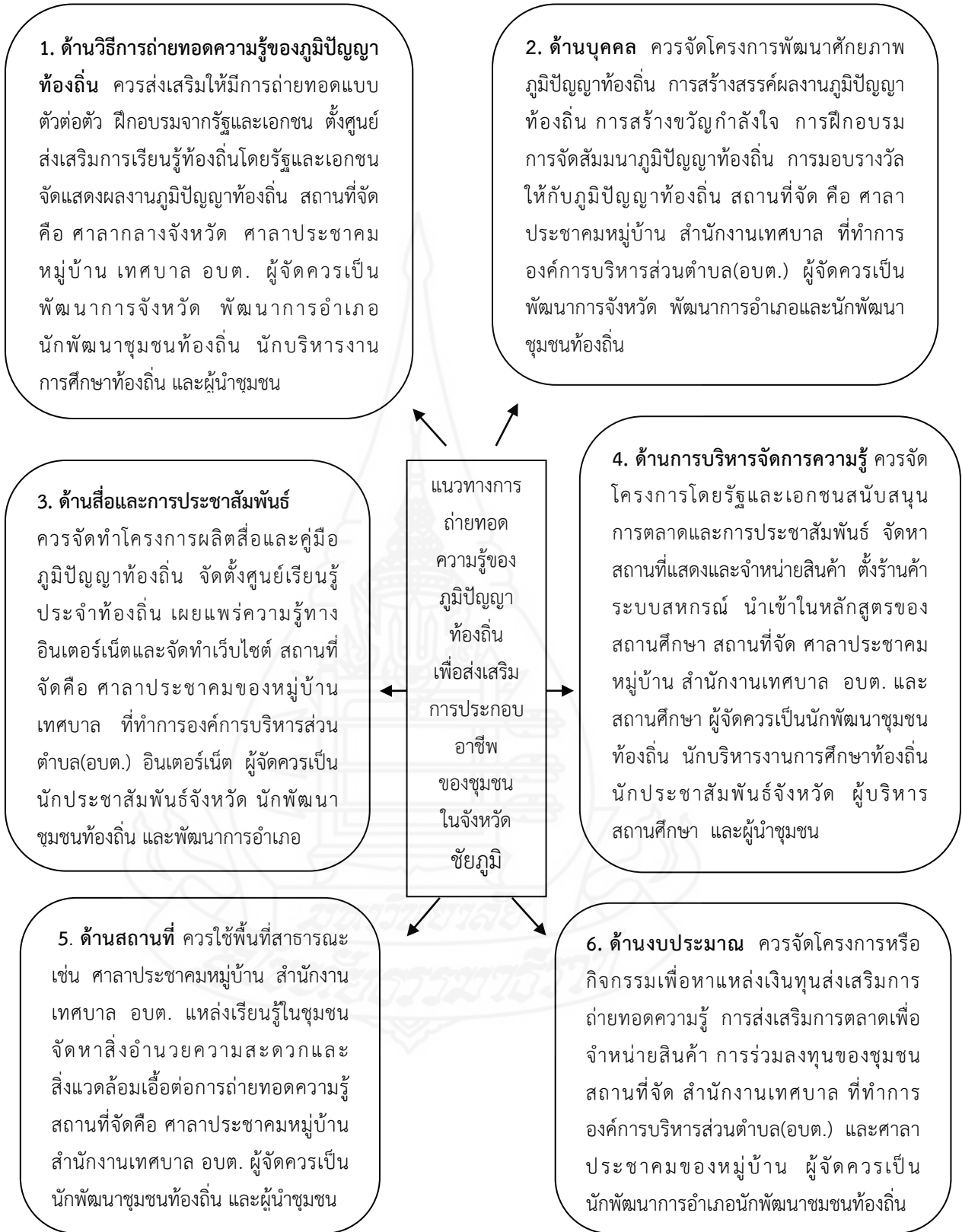
2. ด้านบุคคลหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้จัดควรเป็น พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งผู้จัดกิจกรรมต้องเข้าใจหลักการถ่ายทอดความรู้และมีความรู้ความสามารถในการกระตุ้นให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนได้ รวมถึงการสร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ผู้จัดควรเป็น นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น พัฒนาการอำเภอ นักบริหารงานการศึกษาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ผู้จัดกิจกรรมต้องเข้าใจหลักการผลิตสื่อ เช่น การจัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่น วารสาร แผ่นพับ และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานผ่านช่องทางต่างๆ เช่น สถานีวิทยุ รายการสารคดีทางโทรทัศน์ จัดทำเว็บไซต์ เป็นต้น

4. ด้านการบริหารจัดการความรู้ ผู้จัดควรเป็น นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่นนักบริหารงานการศึกษาท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้นำชุมชน ผู้จัดกิจกรรมต้องเข้าใจหลักการบริหารจัดการความรู้ การอนุรักษ์ การสืบทอดความรู้ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงการส่งเสริมการตลาด การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประจำท้องถิ่น และควรบรรจุความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรของสถานศึกษา

5. ด้านสถานที่ ผู้จัดควรเป็น นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ซึ่งผู้จัดต้องทราบข้อมูลพื้นที่สาธารณะ อาคารสถานที่สาธารณะและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ส่วนรวมได้อย่างเหมาะสม โดยการจัดประชุมประชาคมปรึกษาหารือเพื่อขอความเห็นชอบจากประชาชน และขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอใช้พื้นที่สาธารณะต่อไป

6. ด้านงบประมาณ ผู้จัดควรเป็น พัฒนาการอำเภอ นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งผู้จัดต้องทราบข้อมูลการจัดหาแหล่งเงินทุน วิธีการที่จะได้เงินงบประมาณมาช่วยในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การขอรับสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนเพื่อนำมาลงทุน และการร่วมลงทุนจากคนในชุมชนเอง

ภาพที่ 5.1 สรุปแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผลการประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผลการประเมินและรับรองแนวทางทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ที่ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มที่ 2 พร้อมจัดลำดับความสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการประเมินและรับรองแนวทางจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งห้าคน และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละคน วิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแยกได้ดังนี้

1.1 การถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว วิธีนี้จะทำให้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชนจะได้รับความรู้โดยตรงและเข้าใจที่สุด สามารถทำได้หลายวิธีตามความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าถนัดวิธีการใด เช่น การบอกเล่า การบรรยาย การสาธิต การทดลอง ปฏิบัติจริง เป็นต้น

1.2 การถ่ายทอดความรู้แบบเป็นกลุ่ม วิธีนี้ผู้เข้าศึกษาเรียนรู้มีจำนวนมากส่งผลทำให้การถ่ายทอดความรู้อาจไม่ทั่วถึงครบทุกคน สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้ประจำท้องถิ่น การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมประจำตำบล การแสดงผลงานสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

2. ด้านบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกด้าน เช่น ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา การสร้างขวัญกำลังใจ เช่น โครงการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสดงผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น การมอบรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เป็นต้น

3. ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ควรให้หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการผลิตสื่อ เช่น จัดทำวารสาร จัดทำแผ่นพับ และคู่มือความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ และส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทางอย่างต่อเนื่อง เช่น บอกเล่าปากต่อปาก ทางสถานีวิทยุ รายการสารคดีทางทีวี อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4. ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการจัดทำคู่มือความรู้ จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ประจำท้องถิ่น จัดทำเว็บไซต์รวบรวมผลงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาบรรจุความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอนและปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม และ

ควรส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการอนุรักษ์ สืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

5. ด้านสถานที่ ควรใช้สถานที่สาธารณะ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน สำนักงานเทศบาล และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อใช้ในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นพื้นที่สาธารณะทำให้มีความสะดวกในการเรียนรู้ทั้งผู้มาศึกษาความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชนที่มาเยี่ยมชมผลงาน

6. ด้านงบประมาณ ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าเครื่องมือเครื่องใช้ประกอบการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชน

2. อภิปรายผล

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นบุคคลที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับคนในชุมชน โดยการส่งมอบความรู้และประสบการณ์มายาวนาน ควรได้รับการยกย่องและขยายผลความรู้ให้มีการสืบทอดไปเรื่อยๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ และสืบทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีความสามัคคี สามารถพึ่งพาตนเองได้ถึงแม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่การดำเนินงานยังไม่ครอบคลุมและยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน และจะใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อมีเวลาว่างเท่านั้น จึงทำให้คนในชุมชนมองข้ามความสำคัญไป ดังนั้น ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ทราบสภาพปัญหาและเข้าใจความต้องการภายในของชุมชนเป็นอย่างดี จึงควรสนับสนุนทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณเพื่อการดำเนินงานให้เป็นรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้น ผลจากการวิจัย

เรื่อง แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิ ประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล มีดังนี้

2.1 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.1.1 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษาเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากอายุ 61 ปี ขึ้นไป มีการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และมีรายได้ต่อปีน้อย ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น จะสังเกตได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้สูงวัย ซึ่งส่งผลในการถ่ายทอดความรู้ และมีเวลาว่างน้อย เนื่องจากประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ สภาพปัญหาที่พบ ได้แก่ ขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีงบประมาณใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เหมาะสม ซึ่งหมายความรวมถึงตัวอาคารและบ้านพักภูมิปัญญา ขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักอย่างต่อเนื่อง ยังไม่มีเวทีแสดงผลงานให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนด้านการตลาด และพื้นที่สาธารณะเพื่อจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้มีการบรรจุความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างชัดเจน ที่สำคัญสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนจนปฏิบัติได้จริง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ควรสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรเพื่อช่วยในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับองค์กรภาคเอกชนควรส่งเสริมสนับสนุนด้านการตลาด เช่น สนับสนุนพื้นที่การแสดงสินค้าและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความต้องการแสดงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้ลูกหลานได้สืบทอดอย่างต่อเนื่อง และเพื่อนำความรู้ไปต่อยอดเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชน เพื่อจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามัคคีและเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้

สอดคล้องกับอภิชาติ ใจอารีย์ (2555) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์ ซึ่งวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การปรับตัวและการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตจนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคมที่อาศัยอยู่ มีความสอดคล้องกับอนเนก นาคะบุตร (2536, หน้า 82-83) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น การสืบสานอย่างต่อเนื่องโดยสมาชิกของชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้หลายรูปลักษณะ ผ่านประเพณี พิธีกรรม ตัวบุคคลและการปฏิบัติซ้ำ และมีความสอดคล้องกับกมลนันทน์ ศรีจ้อย (2533) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์องค์ความรู้

ภูมิปัญญาผ้าทอบ้านเนินขามสู่การเรียนรู้สู่การเรียนรู้ พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผ้าทอบ้านเนินขาม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 จนถึงชั้นปีที่ 6

2.1.2 สภาพปัญหาและความต้องการประกอบอาชีพของประชาชนในอนาคต

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนส่วนมากไม่มีปัญหาในการรับการถ่ายทอดความรู้แต่อย่างใด แต่เนื่องจากคนในชุมชนมีอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ และเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเวลาว่างน้อยจึงทำให้เกิดความเกรงใจกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถูกมองข้ามไป จากความรู้สึกลึกซึ้งของเด็ก เยาวชน และประชาชน หน่วยงานภาครัฐจึงควรเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ประชาชนให้ความสนใจเห็นความสำคัญเรื่องสุขภาพของตนเอง โดยสนใจการปลูกสมุนไพรและการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำอาชีพเกษตรกรรมนิยมใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง ส่งผลให้ขาดทุนและมีสารตกค้างในพืชเกษตรมากขึ้น จึงควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้นำไปประกอบอาชีพได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางด้านประชาชนไม่ได้รับความสนใจน้อย เพราะคิดว่าภูมิปัญญาบางรายการไม่สามารถนำไปสร้างเป็นอาชีพและสร้างรายได้จริง

มีความสอดคล้องกับ ธนากร สังเขป (2552, น.551) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญผ่านกระบวนการขัดเกลา และมีการสืบทอดกันมาเป็นเวลานานกลายเป็นรากฐานของวิถีชีวิตของคนในสังคมแต่ละท้องถิ่น ทักษะความเชื่อ และพฤติกรรม ประสบการณ์จริงของบุคคล การสังเกต การติดตาม การลงมือปฏิบัติ การลองผิดลองถูก การวิเคราะห์ การแก้ไขจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อปรับใช้กับชีวิต และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านปรัชญา ความเชื่อ ศิลปะ ด้านภาษา และวรรณกรรม ด้านโภชนาการและสิ่งแวดล้อม ด้านการป้องกันและรักษาโรค ด้านการเมืองและการจัดการ มีความสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, น. 8-9) ได้สรุปภูมิปัญญาไทยมี 9 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ และสอดคล้องกับประกอบ ใจมั่น (2539:84) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ช่วยสร้างความสมดุล คนกับธรรมชาติแวดล้อม ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอก เป็นประโยชน์ต่อ

การทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อที่จะได้กำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

2.2 แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากมีอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เมื่อมีเวลาว่างจะทำอาชีพเสริมจากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตนถนัด ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของประชาชน โดยใช้แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนในชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

2.2.1 ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัว เช่น การบอกเล่า การบรรยาย การทดลองปฏิบัติจริง การสาธิต เป็นต้น รองลงมาคือ การฝึกอบรมโดยภาครัฐและภาคเอกชน การจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้ประจำท้องถิ่น การจัดแสดงผลงานและการสาธิต โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การทำแผ่นพับ การทำคู่มือความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจดบันทึก ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นความเชื่อเฉพาะบุคคล วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมควรเป็นแบบตัวต่อตัว การสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการสะสมความรู้ และประสบการณ์อันยาวนานโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ลักษณะต่างๆ และเลือกสรรนำมาประพุดิปฏิบัติ ปรับปรุง พัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเองและคน ในสังคมแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

มีความสอดคล้องกับประภัสสร แสนไชย (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือของชุมชนบ้านดอนหลวง จังหวัดลำพูน พบว่าเดิมเป็นการถ่ายทอดการเรียนรู้จากเด็กผ่านการเป็นลูกมือ การสังเกต การทดลองทำด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ภายในครอบครัวทั้งทางตรง และทางอ้อมในลักษณะการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และได้มีการพัฒนาผลิต เพื่อการค้า จึงเกิดการรวมกลุ่มการทอผ้าภายในชุมชน มีการถ่ายทอดระหว่างสมาชิกในกลุ่มปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือ เดิมทอผ้าเพื่อใช้งานเท่านั้นปัจจุบันทอเพื่อการจำหน่ายหารายได้เสริม โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการตลาด และการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือสามารถเป็นที่นิยมของตลาด สอดคล้องกับปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นเมืองเชียงใหม่ในการทำตุ้งล้านนาด้วยวิธีการฉลุลายกระดาศมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นเมืองเชียงใหม่ในการทำตุ้งล้านนาด้วยวิธีการฉลุลายกระดาศ การถ่ายทอดเกิดจากการได้คลุกคลีใน

สิ่งแวดล้อมทางศิลปะ จนคุ้นเคย เกิดการซึมซับสามารถฝึกฝนค้นคว้าได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับสุมาลี สังข์ศรี (2550) ได้กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่นิยมใช้กันอยู่ทุกภูมิภาค ได้แก่ บอกล่า บรรยาย สาธิต ปฏิบัติจริง เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ การแสดงพื้นบ้าน เป็นสื่อ และวิธีถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สอดคล้องกับวาริ ถาวรรุ่งกิจ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท ผลการวิจัย พบว่า เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่ผ่านเครือข่ายสังคมภายในชุมชน และภายนอกชุมชน เป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีความสอดคล้องกับสามารถ จันทร์สุรย์ (2536) ซึ่งได้จำแนกวิธีการถ่ายทอดความรู้ไว้ 2 ประเภท คือ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก กิจกรรมที่ถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อนสนุกสนานและดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำตามตัวอย่าง มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งควรทำและไม่ควรทำ และวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่เช่น วิธีการบอกล่าโดยตรง ผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ และเนื้อหาหรือคำร้องบันเทิง

2.2.2 ด้านบุคคล บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) วัฒนธรรมจังหวัด ฯลฯ ให้ทำการส่งเสริมให้เด็กเยาวชน และประชาชนได้ตระหนักเห็นคุณค่าในตัวบุคคล และประโยชน์ที่คนในชุมชนจะได้รับจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เห็นประจักษ์ต่อสายตาประชาชน การจัดเวทีสัมมนาระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยกัน การมอบรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ

มีความสอดคล้องกับจันทร์ทิรา เจียรณีย์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยการผดุงครรภ์และการใช้สมุนไพรของหมอฟันบ้าน: กรณีศึกษาหมอฟันบ้านรอบเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อสำรวจหมอฟันบ้านรอบเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุงจังหวัดสกลนคร การศึกษาวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา มีการจำแนกหมอฟันประเภทต่างๆ ได้แก่ หมอทรง หมอสูตร (พราหมณ์) หมอเป่าหรือหมอจุด หมอตำแย หมอจ้ำ หมอสัก หมอยาสมุนไพร หมอสมุนไพร และสอดคล้องกับภัทรพร ภาชนะนาค (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกก การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเป็นการทอเพื่อใช้ ในครัวเรือน หรือเป็นของฝากงานบุญประเพณีของ

ชุมชน ปัจจุบันเป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความ รักสามัคคีและช่วยเหลือกันมากยิ่งขึ้น การสืบทอดความรู้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากรุ่นสู่รุ่น

2.2.3 ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่งเสริมการจัดทำสื่อ เช่น จัดพิมพ์คู่มือความรู้ของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่กระชับอ่านแล้วเข้าใจง่ายมีภาพน่าสนใจ การจัดทำวารสาร การจัดทำแผ่นพับ และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จัดเก็บข้อมูลข่าวสาร ทางอินเทอร์เน็ตหรือจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ผลงานความคืบหน้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีความเหมาะสม กับภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละด้าน เพื่อเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนให้รู้จักภูมิปัญญา ท้องถิ่นในชุมชนตนเอง สามารถศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกสถานที่ตลอดเวลา ควรให้ หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ประสานงานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับชุมชน

มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม พุทธศักราช 2559 ได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของภาครัฐและการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาสังคมและชุมชนให้ดำเนินการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้รู้คุณค่าและมีการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พ.ศ. 2557 ได้ กำหนดอำนาจหน้าที่และภารกิจด้านการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรม อนุรักษ์ พื้นฟู และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญา ท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมไทยเพื่อการเรียนรู้ สร้างความภาคภูมิใจใน ประวัติศาสตร์และความเป็นไทย สร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับประชาชน ระดับชาติ ระดับ ภูมิภาคและระดับนานาชาติ ตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทย และมีความ สอดคล้องกับสิริพันธ์ รุ่งวิชานวิวัฒน์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง สารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทางการแพทย์แผนไทย: กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า องค์ความรู้ของหมอ พื้นบ้านที่ส่วนใหญ่ได้จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษ โรคที่รักษาส่วนใหญ่เป็นโรคเกี่ยวกับระบบ ทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินปัสสาวะ โรคผิวหนังและโรคอื่นๆ หมอ พื้นบ้านส่วนใหญ่จะเป็นหมอที่รักษาโรคเจ็บป่วยธรรมดาทั่วไป

2.2.4 ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องส่งเสริมการเก็บรวบรวมความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจดบันทึก การจัดทำคู่มือ ความรู้ และควรให้มีการบรรจุความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียน

การสอน จนสามารถปฏิบัติได้จริง จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำตำบล จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และรวบรวมข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจสามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ตลอดเวลา

มีความสอดคล้องกับ นันทวุฒิ ป็องขันท์ (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การจัดการองค์ความรู้ ได้รับมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นไปสู่รุ่นเป็นความรู้จากประสบการณ์ ความชำนาญ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในวิถีชีวิตประจำวันผ่านการลองผิดลองถูกและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ขยายผลยกระดับความรู้ใหม่ๆ จากหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนมาปฏิบัติ ส่งผลให้กระบวนการผลิตมีคุณภาพมากขึ้น การจัดการความรู้ดังกล่าวยังไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใดสอดคล้องกับอภิชาติ ใจอารีย์ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ความรู้ใหม่ผสมผสานระหว่าง ภูมิปัญญาเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐสะท้อนให้เห็นความรู้ความสามารถของชุมชน และความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่นจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่น การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่สืบทอดต่อกันมา มีความสอดคล้องกับเพชรรา มุกขุนทด (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือ ของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ: บ้านชะบะระวัง อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษา เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า การจัดการความรู้ อุปสรรคการจัดการความรู้ และแนวทางการส่งเสริม การนำเสนอการจัดการความรู้ของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือบ้านชะบะระวัง พบว่า จำเป็นต้องหาผู้จัดการเข้ามาให้ความช่วยเหลือ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลลำเพือก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอครบุรี และมีความสอดคล้องกับประภากร แก้ววรรณ พฤษมงคล จุลพล นาวา วงษ์พรหมและชไมพร ชัยวินิตย์ (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นปลาร้าข้ามปี บ้านหนองบัวน้อย ตำบลสระปลา จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้การทำปลาร้าข้ามปีของชุมชน เริ่มจากครอบครัวผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมเมื่อเกิดความชำนาญจะเป็นผู้สอนในรุ่นต่อไป การเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาร้าข้ามปี มีการเรียนรู้หลายรูปแบบโดยใช้วิธีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาความรู้เดิม สู่องค์ความรู้ใหม่ การถ่ายทอดความรู้ผ่านสถาบันครอบครัวค่อยเป็นค่อยไป จากบุคคลสู่บุคคล จากบุคคลสู่กลุ่มโดยใช้วิธีการบรรยาย สาธิต และการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2.2.5 ด้านสถานที่ ควรใช้พื้นที่สาธารณะ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน สำนักงานเทศบาล และที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นประจำตำบล เพื่อความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ทั้งด้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง และด้านประชาชนที่สนใจ ซึ่งสามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องเกรงใจ และกำหนดเวลาให้บริการที่ชัดเจน เช่น วันจันทร์ - วันศุกร์ เปิดบริการเวลา 08.30 - 16.30 น. และหากมีความประสงค์เข้าเยี่ยมชมศึกษาเรียนรู้ในวันหยุดราชการหรือวันนักขัตฤกษ์ ให้ติดต่อสอบถามเพื่อนัดหมายกับภูมิปัญญาท้องถิ่นล่วงหน้า ส่วนด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เป็นความเชื่อเฉพาะบุคคลและมีความเสี่ยง สถานที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ด้านนี้ควรเป็นบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง มีความสอดคล้องกับจินตนา จันเรือน ปณตนนท์ เกียรประภากุล และยุทธนา เกียรประภากุล (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ควรส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมของกลุ่มรวมถึงการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำวิถีชีวิตของชุมชน อาชีพของชุมชน มาเป็นส่วนหนึ่ง ของการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานวิถีชีวิตและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน โดยพัฒนาจิตสำนึกให้เยาวชนมีส่วนร่วมพัฒนาธุรกิจชุมชนนำไปสู่การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

2.2.6 ด้านงบประมาณ ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพของประชาชน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการถ่ายทอดความรู้ เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการเตรียมนำเสนอผลงาน การเตรียมอาคารสถานที่ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สนับสนุนส่งเสริมด้านการตลาดการจัดตั้งเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดตั้งสหกรณ์จำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นบริหารจัดการโดยชุมชนเอง รวมถึงการกระตุ้นจากบุคคลสำคัญและผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตัวแทนชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น และควรส่งเสริมให้ร่วมลงทุนโดยประชาชนเอง

มีความสอดคล้องกับประไพศรี รูปดี (2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมการทำผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรีบ้านม่วง หมู่ที่ 2 ตำบลพรสวรรค์ อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นในเรื่อง การจัดการองค์ความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่ความรู้และการใช้ความรู้ ส่วนแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เน้นการส่งเสริมกิจกรรมโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และส่วนราชการอำเภอให้การสนับสนุนงบประมาณและด้านการตลาด และมีความสอดคล้องกับขวัญกมล กลิ่นศรีสุข (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาหัตถกรรมในครัวเรือนชนบทสู่ระบบการค้าเชิงพาณิชย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาที่สำคัญคือ ด้านผลิต ด้านการตลาด และรายได้ของ

ครัวเรือนชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรมใช้แรงงานจากครอบครัว การออกแบบสินค้าจากบรรพบุรุษและตามพ่อค้าสั่ง ความต้องการซื้อมีตลอดทั้งปี การตลาดต่างประเทศมีอยู่น้อย ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตและการตลาด ควรมีแหล่งเงินทุนเพื่อการผลิต ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มในการจำหน่ายสินค้า จัดตั้งศูนย์กลางการตลาดตั้งคณะกรรมการตัวแทนขายโดยมีภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุน

2.3 ผลการประเมินแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผลการประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำจัดลำดับตามความสำคัญ ได้ดังนี้

2.3.1 ด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สืบทอดมายาวนานมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนแต่ละชุมชน วิธีการถ่ายทอดความรู้ย่อมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของบุคคลนั้น และความต้องการของประชาชนที่สนใจ ว่าควรมีการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา ด้านศิลปะ เพลง และการละเล่นพื้นบ้าน ด้านอาหารและผักพื้นบ้าน ด้านประดิษฐ์กรรม ด้านสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน และด้านการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม เช่น แบบตัวต่อตัว โดยการบอกเล่าหรือบรรยาย การจัดแสดงผลงาน การสาธิตและการฝึกทดลองปฏิบัติจริง จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำท้องถิ่น เป็นต้น มีความสอดคล้องกับเอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, น. 46-48) ได้ศึกษาวิเคราะห์และประมวลผลเอกลักษณ์การเรียนรู้ของชาวบ้านที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอด การพัฒนา ภูมิปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ ลองผิด ลองถูก การลงมือกระทำจริง การถ่ายทอดความรู้แก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิต วิธีการการสื่อสารปากเปล่า และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การเรียนรู้โดยพิธีกรรม การยึดศาสนาเป็นหลัก การแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและครูพักลักจำ

2.3.2 ด้านบุคคล ควรเพิ่มศักยภาพให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการพัฒนาผลงานให้มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและการสร้างขวัญกำลังใจให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดความรู้ ดังคำกล่าวที่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติและดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนได้ มีความสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2553) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรรโลง

ชีวิต และวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ภูมิปัญญา จึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนอีกด้วย

2.3.3 ด้านสื่อและการประชาสัมพันธ์ ควรมีการส่งเสริมให้ผลิตสื่อ เช่น คู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำวารสาร การทำแผ่นพับ สื่อควรมีเนื้อหากระชับเรียนรู้ได้ง่าย ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ผลงานความคืบหน้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่ผลงานให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง การประชาสัมพันธ์ควรมีหลากหลายช่องทางในการเผยแพร่ความรู้ เช่น การบอกเล่าปากต่อปาก รายการวิทยุชุมชน สารคดีทางโทรทัศน์ ละครสั้น อินเทอร์เน็ต เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกสถานที่ตลอดเวลา มีความสอดคล้องกับสามารถ จันทร์สุรย์ (2534, น.50-51) ได้แบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ๆ ได้ 2 รูปแบบ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในอดีตได้จารึกเขียนไว้ในใบลาน หรือสมุดข่อยที่ชาวบ้านเรียกว่า บุคดำ บุคขาว ส่วนในปัจจุบันมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่นๆ

2.3.4 ด้านการบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรให้หน่วยงานรัฐภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนร่วมกันบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การรวบรวมความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนตนเอง นำมาจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อความสะดวกต่อการเรียนรู้สำหรับทุกเพศ ทุกวัย และเพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้เข้าใจง่าย คนในชุมชนที่สนใจสามารถเรียนรู้ตามความสมัครใจ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำตำบล จัดตั้งสหกรณ์จำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้โดยบรรจุผลงานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจัดการเรียนการสอนให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มีความสอดคล้องกับกนกพร นิมพลี (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ผลจากการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนด

ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ่านการคิดและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกมีความรู้และทักษะในการผลิตมากขึ้น การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่องการจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จ เกิดจากเงื่อนไขที่สำคัญ คือ ความรู้ด้านการจัดการความรู้ วัฒนธรรมองค์การภาวะผู้นำ โครงสร้างพื้นฐาน ข้อค้นพบ ที่สำคัญของงานวิจัย คือ “การพึ่งตนเอง” ของวิสาหกิจชุมชน มีการพึ่งพากันเองภายในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม การมีผู้นำที่เข้มแข็งมีความสามัคคี การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและการมีใจรักในด้านการจักสาน และมีความสอดคล้องกับวาริ ถาวรรุ่งกิจ (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง เครื่องมือการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท พบว่า เครื่องมือการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่ผ่านเครือข่ายสังคมภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ทักษะอาชีพ และประสบการณ์การประกอบอาชีพที่เกษตรกรสนใจและเลือกทำ เครื่องมือที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้แก่ เครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพ และผู้นำชุมชน เครื่องมือภายนอก ได้แก่ กลุ่มบุคคล องค์กร สถาบันหรือหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีบทบาทการถ่ายทอดความรู้และทักษะการประกอบอาชีพ

2.3.5 ด้านสถานที่ ควรจัดให้มีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้พื้นที่สาธารณะ เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต.) หรือจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ทั้งตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นเองและประชาชนที่ที่สนใจ แต่ภูมิปัญญาบางประเภทที่มีความลึกลับเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา สถานที่ที่เหมาะสมที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ควรเป็นบ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับจินตนา จันเรื่อน ปณตนนท์ เกียรประภากุลและยุทธนา เกียรประภากุล (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกควรส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม รวมถึงการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำวิถีชีวิตของชุมชนและอาชีพของชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อสืบสานวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน เน้นการพัฒนาจิตสำนึกให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนนำไปสู่การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน

2.3.6 ด้านงบประมาณ ควรให้หน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของประชาชน ได้แก่ เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีภารกิจ

และอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น รวมถึงการจัดการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีงานทำมีรายได้ สอดคล้องกับประเพณี ภูมิปัญญา (2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นงาน หัตถกรรมการทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มสตรี บ้านม่วง หมู่ที่ 2 ตำบลพรสวรรค์ อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า แนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เน้นการส่งเสริมกิจกรรมโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และส่วนราชการอำเภอให้การสนับสนุนงบประมาณและด้านการตลาด

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ได้พบแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ เมื่อพิจารณาประกอบกับความต้องการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ควรนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดความรู้พัฒนาสู่อาชีพ โดยการใช้เวลาว่างจากการทำนา ทำสวน ทำไร่ และควรมีหน่วยงานของภาครัฐ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยประสานงานการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำตำบล จัดให้มีพื้นที่แสดงผลงานและจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำสื่อ เช่น จัดทำคู่มือ วารสาร แผ่นพับ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป เช่น สถานีวิทยุ อินเทอร์เน็ต การบอกเล่าปากต่อปาก รวมถึงงบประมาณเพื่อในการดำเนินโครงการหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ส่วนภาคเอกชนควรสนับสนุนด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และด้านการตลาด เช่น ปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ นำไปปรับใช้ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของในชุมชนตนเองได้

3.1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนได้

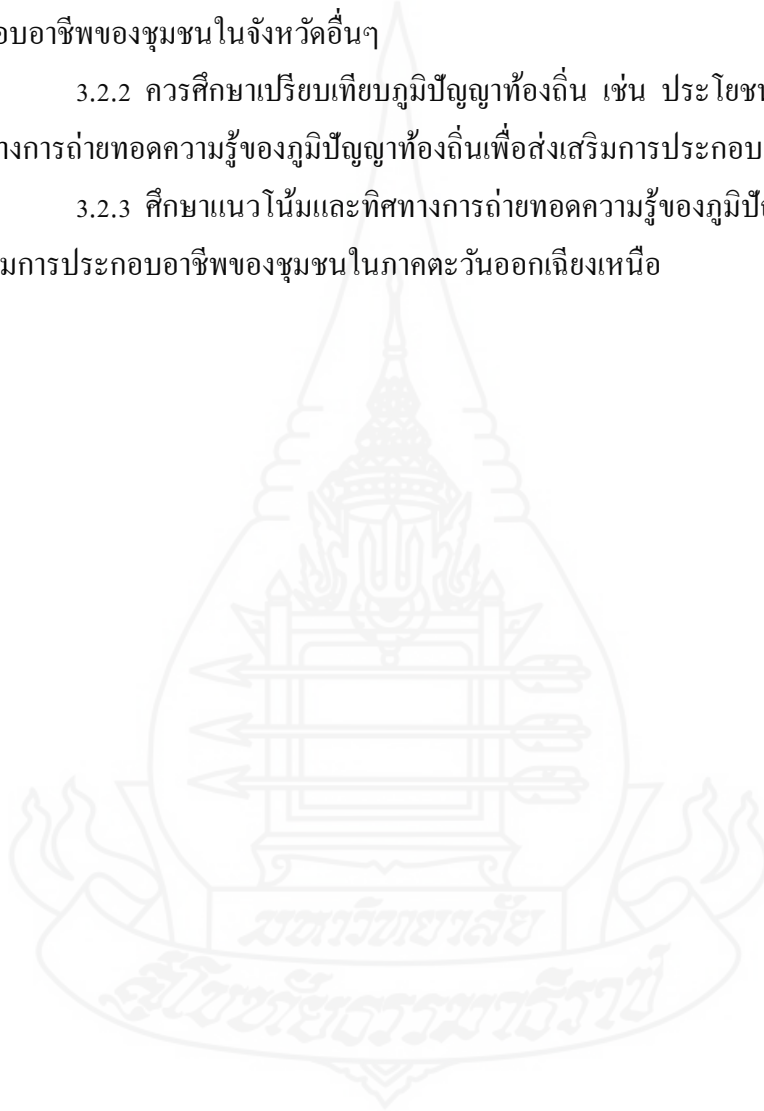
3.1.3 เด็ก เยาวชน และประชาชนที่ต้องการเรียนรู้และมีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน สามารถศึกษาเรียนรู้ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนตนเองและภูมิปัญญาท้องถิ่นใกล้เคียงได้

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดอื่นๆ

3.2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพในชนบท

3.2.3 ศึกษาแนวโน้มและทิศทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา.
- กมลนัทธ์ ศรีจ้อย. (2533). การสังเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอบ้านเนินขามสู่การเรียนรู้. ค้นข้อมูลวันที่ 20 กรกฎาคม 2559 เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/.../35651> - Translate this page.
- กรมวิชาการ กองวิจัยทางการศึกษา. (2539). *ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2553). *สถิติการเกษตรของประเทศไทยปี 2552*. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข. (2542). การศึกษาเพื่อพัฒนาหัตถกรรมในครัวเรือนชนบทสู่ระบบการค้าเชิงพาณิชย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*.
- จินตนา จันเรือง, นางปณตนนท์ เกียรติประภากุล, นายยุทธนา เกียรติประภากุล. (2556). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านม่อนเขาแก้วตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง*. ศูนย์วิจัย: วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง.
- จันทร์ทิรา เจียรณชัย. (2556). รายงานการวิจัยการศึกษาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การผดุงครรภ์แผนไทยและการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้าน : กรณีศึกษาหมอพื้นบ้านรอบเขตพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดสกลนคร.
- ชวน เพชรแก้ว. (2547). การยกระดับและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน. *สารภาษาไทย*. 2,3 (มกราคม-มีนาคม): 14-23.
- ธนากร สังเขป. (2552). *เอกสารคำสอนรายวิชาวิถีไทย เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น*. ม.ป.ท.
- นโยบายรัฐบาลคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ.(คสช.) แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) <http://www.moe.go.th/websm/2014/sep/195.html>.
- นันทสาร ลีสลับ และคณะ. (2542). *ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- นันทวุฒิ ป็องขันธุ์. (2557). *การจัดการภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ*. วิทยาลัยการปกครอง: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิคม ชมภูหลง. (2542). การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง). มหาสารคาม: หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร. *ทิศทางไทย*, 1(5), 1-10.
- ประเทภูมิปัญญาท้องถิ่น. (2559). สืบค้นข้อมูล 15 กันยายน 2559 เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) <http://social-simetwit.weebly.com>.
- ปฐม นิคมานนท์. (2539). *การค้นหาคำรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ประไพศรี รุปลี. (2556). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมการทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ของกลุ่มสตรีบ้านม่วง หมู่ 2 ตำบลพรสวรรค์ อำเภอนาจะหลวย. ใน *วารสารศรีวนาลัยวิจัย* 2 (4) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ประกอบ ใจมั่น. (2539). *การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2542). และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2).
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกทางวัฒนธรรม. (2559). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133*. ตอนที่ 19 ก 1 มีนาคม 2559 เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) www.culture.go.th/culture_th/download/1.pdf.
- มณีนภา ชูติบุตร. (2538). แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน. *หมู่บ้าน*. 7 (87): 5.
- ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2537). *การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการศึกษานอกระบบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- รุ่ง แก้วคง. (2543). *ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2559 เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) <http://poompunya.com/index.php/km/2016-11-03-09-24-57/2-uncategorised/4-2016-11-03-10-04-31>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12* (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน*. เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2559 <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/themes.html>.
- สำนักงานพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2559). *สารสนเทศการพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ*.
- สำนักพัฒนาเกษตรกรรมส่งเสริมการเกษตร. (2555). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. บันทึกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปีที่ 110.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร*. ใน *การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- _____. (2536). *วิธีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- อภิชาติ ไจอารีย์. (2555). *รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี*. ใน *วารสารการเมืองการปกครอง*. 4(2).
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญา 4 ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2546). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการความรู้*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อเนก นาคะบุตร. (2536). *ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา: ในคนกับดิน น้ำ ป่า จุดเปลี่ยนแห่งความคิด*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2543). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้*. ค้นข้อมูลวันที่ 15 กรกฎาคม 2559 เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) <http://poompunya.com/index.php/km/2-uncategorised/5-2016-11-03-10-06-04>.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2550). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้*. ใน *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.* 2(3).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- ประภัสสร แสนไชย. (2554). *กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือของชุมชนบ้านคอนหลวง จังหวัดลำพูน*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วารี ถาวรรุ่งกิจ. (2548). *เครือข่ายการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนชนบท*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาพร แก้ววรรณ, พฤษมงคล จุลพล, นาวา วงพรม, และชไมพร ชัยวินิตย์. (2549). *การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นปลาร้าข้ามปี บ้านหนองบัวน้อย ตำบลสระปลา จังหวัดอุดรธานี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เพชร มัทขุนทด. (2554). *การจัดการความรู้เรื่องผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ้าฝ้ายมัดหมี่ทอมือ:บ้านชัยระวิง อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยาลัยการปกครอง, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุกัลยา ดวงอุปมา และภัทรพร ภาระนาถ. (2556). *การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกก*. ใน *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. 1(3):195-203.
- สิริพันธ์ รุ่งวิชานีวัฒน์. (2550). *สารสนเทศที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านทางการแพทย์แผนไทย: กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี*. ปัตตานี: กองทุนวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 2550.
- ปรีวิทย์ ไวทยาชีวะ. (2551). *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นเมืองเชียงใหม่ในการทำตุ๊กตาด้านนาด้วยวิธีการกลุ่ลยกระดาษ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Jie Sam Foek, Herman. (2003). *งานศิลปะของกลุ่มนิโกร*. (อ้างถึงใน อุษณีย์ เสือดี, 2549). ค้นคืนข้อมูลวันที่ 15 กรกฎาคม 2559 เข้าถึงได้จาก (ออนไลน์) kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/9753/6/Chapter2.pdf.
- Stowe Dong. (2006). *The Wisdom of the Hands. Encounter*. Vol.19 Issue 4(winter):11.
- De Barcza. Gladys Mary Arice. (1989). *Art Heritage in Contemporary Fijian Culture*. University of Georgie.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

1. อาจารย์ ดร. ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ

วุฒิการศึกษา	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถานที่ทำงาน	อาจารย์สอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์สอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

2. ดร. เกษม ทาขามป้อม

วุฒิการศึกษา	พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงาน	ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองชัยภูมิ

3. นางยุพา ปาลพันธุ์

วุฒิการศึกษา	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) วิชาเอกบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านด่อน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

4. นางสาวพันทิพย์ภา นาวีเศษ

วุฒิการศึกษา	คุรุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านศาลาสามัคคี อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

5. นางขวัญพนม สถิตชัย

วุฒิการศึกษา	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่มเพื่อสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

1. นางจุรีรัตน์	นาวิเศษ	ครูศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. นายวินัย	สิงห์กุล	นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น อำเภอบ้านเขว้า
3. นายประเสริฐ	ปุมพิมาย	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสายตะคลอง
4. นายบุญปลุก	พรมแพง	ผู้ใหญ่บ้านบ้านเขว้า หมู่ที่ 1
5. นายทินกร	เสนชัย	ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองแถม หมู่ที่ 16
6. นายชาติ	จารมาต	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและผักพื้นบ้าน
7. พระอธิการประจวบ	ชวนบุญโณ	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประดิษฐ์กรรม
8. นายทวี	จARNัย	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดำเนินชีวิตตาม
สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินและรับรองผลแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

1. นางวิมาลา	รักพรม	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชัยภูมิ
2. นางสาวสมร	พรวนสูงเนิน	ครูชำนาญการพิเศษ (สอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น)
3. นางวันทนา	ปิ่นมณี	ประธานกลุ่มสตรีตำบลบ้านเขว้า
4. นางกองจัน	จ้านงบุญ	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประดิษฐ์กรรม
5. นายพงษ์เทพ	สมจิตร	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพลง และการละเล่น
พื้นบ้าน

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

1.2 ประวัติส่วนตัว

ชื่อ.....นามสกุล.....สกุลเดิม

เชื้อชาติ..... สัญชาติ เลขประจำตัวประชาชน

เกิดวันที่..... เดือน..... พ.ศ.อายุ.....ปี

ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) บ้านเลขที่.....บ้าน.....หมู่ที่.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้)

บ้านเลขที่.....บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์บ้าน..... โทรศัพท์มือถือ

E-mail..... เว็บไซต์ <http://www.>

สถานที่ทำงาน/กลุ่ม

เลขที่..... บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

1.3 ประวัติครอบครัว

ชื่อ/นามสกุล บิดา.....อาชีพบิดา.....

ชื่อ/นามสกุล มารดา.....อาชีพมารดา.....

เป็นบุตรคนที่..... ในจำนวนพี่น้อง.....คน

สามี/ภรรยา ชื่อ/นามสกุล (นามสกุลเดิม).....

มีบุตรชาย.....คน บุตรหญิง.....คน รวมทั้งหมด.....คน

2. ผลงาน

2.1 การเรียนรู้จากชีวิตในวัยเด็กจนกระทั่งได้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญ ในงานที่ทำ หรือประกอบอาชีพ

.....

2.2 ประสบการณ์การทำงานด้านที่เชี่ยวชาญ เฉพาะเรื่องเฉพาะทาง (ระบุความรู้ความสามารถในการทำงานที่เป็นอาชีพรายได้ หรือ งานช่วยเหลือสังคม/ชุมชน ตามที่เสนอ ในข้อ 2.1) เรื่อง.....

.....

2.3 การถ่ายทอดความรู้ เรื่อง.....
 ให้กับ.....
 (รูปแบบ) ด้วยวิธี.....จำนวน.....ครั้ง/ปี
 ผู้รับการถ่ายทอดได้นำความรู้ไปใช้ จำนวน.....คน / กลุ่ม
 ได้แก่

2.4 ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญอื่นๆ
 ได้แก่

.....

3. ผลงานที่ปรากฏ

3.1 ผลงานที่มีความเชี่ยวชาญเป็นประโยชน์กับสังคมในการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชน/สังคม ได้แก่

3.1.1 เรื่อง.....

.....

3.1.2 เรื่อง.....

.....

3.2.3 เรื่อง.....

.....

3.2 ผลงานที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ระบุจุดเด่นของผลงานที่แตกต่างจากผลงานของผู้อื่น)

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนา การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.1 สภาพปัญหาและความต้องถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม

การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในปัจจุบันอย่างไร

.....
.....

2.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพของชุมชนเป็นอย่างไร

.....
.....

2.1.3 ความต้องการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนอย่างไร

.....
.....

2.2 การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

2.2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวให้กับคนในชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

2.2.2 การจัดฝึกอบรมโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานของภาครัฐสนับสนุน

.....
.....

2.2.3 จัดฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนในชุมชนโดยหน่วยงานของภาคเอกชนสนับสนุน

.....
.....

..

2.2.4 จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยหน่วยงานภาครัฐ

.....
.....

2.2.5 จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยหน่วยงานภาคเอกชน

.....
.....

2.2.6 การจัดแสดงผลงานและสาธิตโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเองอย่างต่อเนื่อง

.....
.....

2.3 สถานที่เพื่อดำเนินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- () พื้นที่สาธารณะในชุมชน () สถานที่ว่างเปล่าของราชการ
- () ที่อยู่อาศัยของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง
- () มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 การบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4.1 ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ผลงาน

.....
.....

2.4.2 สถานที่เพื่อจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....
.....

2.4.3 การจัดตั้งร้านค้าชุมชนในระบบสหกรณ์เพื่อจำหน่ายสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....
.....

2.5 ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ได้รับเงินงบประมาณการดำเนินการด้านค่าใช้จ่ายและทรัพยากรในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งใดบ้าง

- () สนับสนุนจากภาครัฐ
- () สนับสนุนภาคเอกชน
- () เงินบริจาคจากผู้ศึกษาคุณานหรือนุคคลทั่วไป
- () การรับบริจาควัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้
- () เงินจากการร่วมลงทุนของคนในชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

3.1 สภาพปัญหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในปัจจุบัน และความต้องการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ชุมชนนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ

.....
.....

3.2 แนวทางการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพของชุมชน

.....
.....

3.3 สถานที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะดวกและเหมาะสม

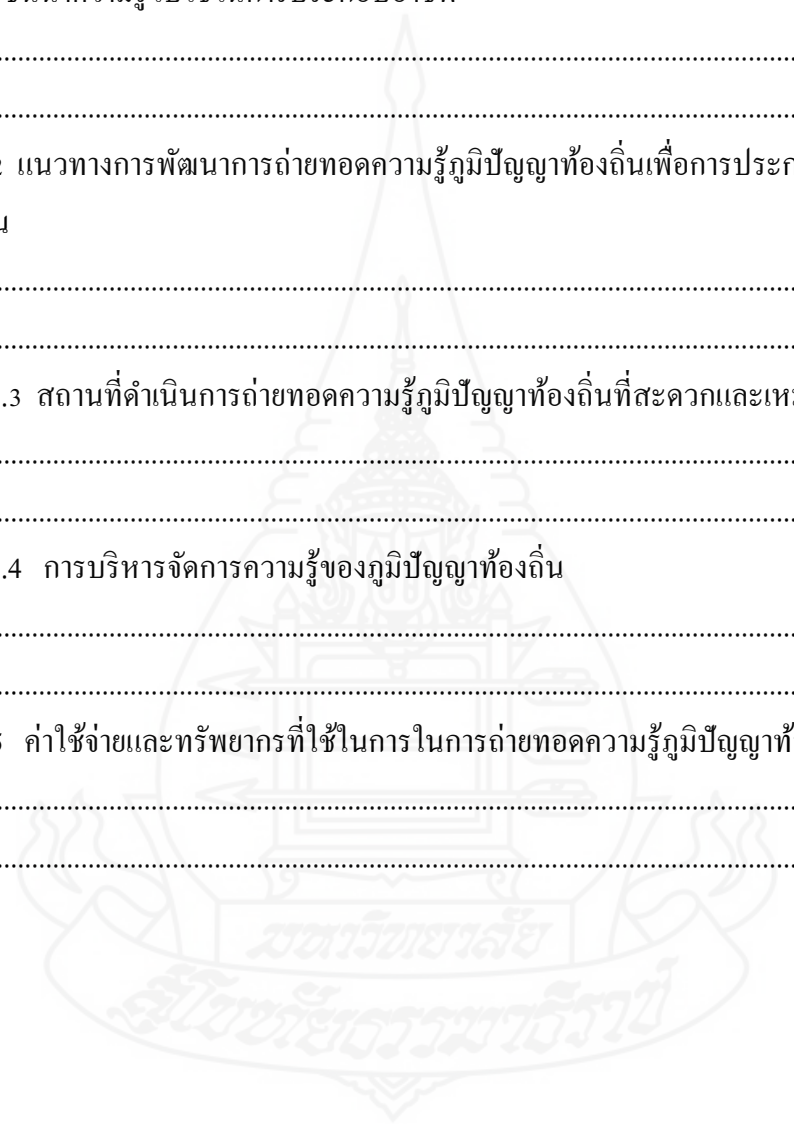
.....
.....

3.4 การบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....
.....

3.5 ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....
.....

ขอบคุณท่านที่กรุณาให้ข้อมูล

ภาคผนวก ค
แบบสำรวจเพื่อการวิจัย

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้
เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง โปรดระบุความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับท่าน เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของท่านและชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ (ทำเครื่องหมาย ✓ ตรงระดับที่ต้องการ)

สภาพปัญหา		ความต้องการ/ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น		
1	หมายถึง มีปัญหา	5	หมายถึง	ต้องการมากที่สุด
0	หมายถึง ไม่มีปัญหา	4	หมายถึง	ต้องการมาก
		3	หมายถึง	ต้องการปานกลาง
		2	หมายถึง	ต้องการน้อย
		1	หมายถึง	ต้องการน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน

3.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในปัจจุบันและความต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้เพื่อประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคต

.....

.....

3.2 การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพของชุมชน

.....

.....

3.3 สถานที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

3.4 การบริหารจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

3.5 ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ในการในการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

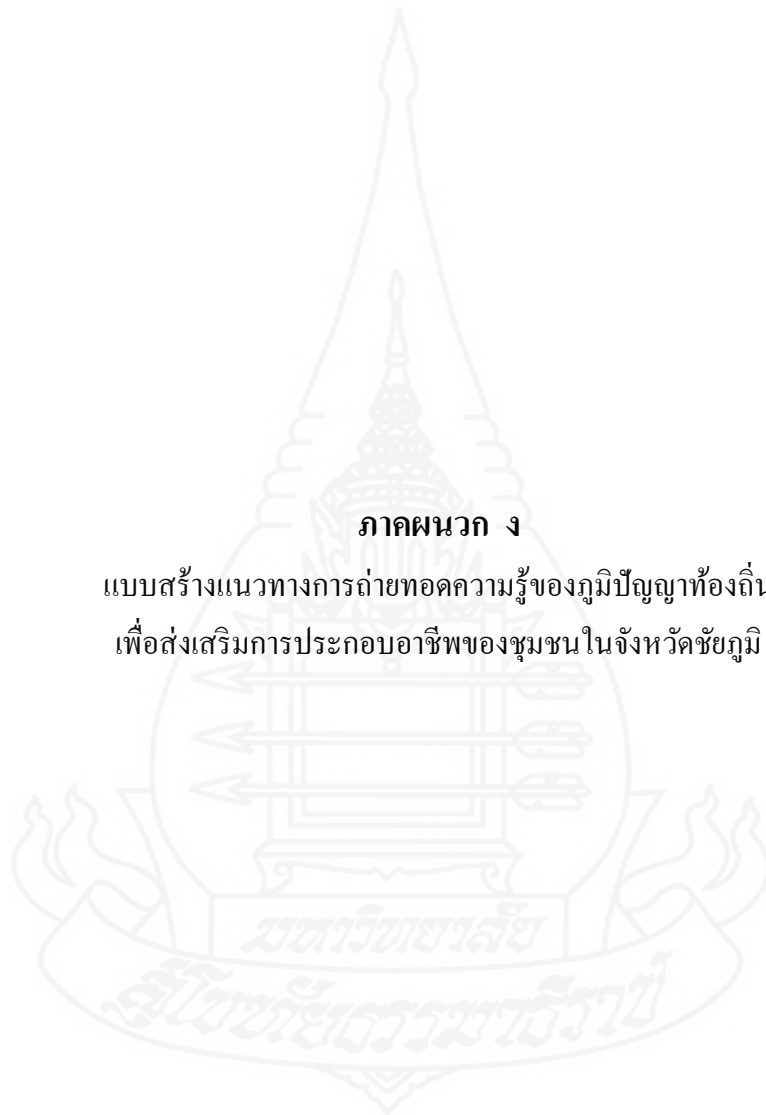
.....

ขอบคุณท่านที่กรุณาให้ข้อมูล

ภาคผนวก ง

แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง แบบสร้างแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ จัดทำขึ้นเพื่อแสดงการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาผลการวิจัยที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านประชาชน ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านประชาชนเป็นอย่างไร
2. ผลงาน/ผลงานเด่นที่ปรากฏของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอะไรบ้าง
3. สภาพปัญหาและความต้องการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างไร
4. สภาพปัญหาและความต้องการประกอบอาชีพของประชาชนเป็นอย่างไร
5. การพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ ของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร

6. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิมีอะไรบ้าง

จากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิสอนทนากลุ่มหาข้อสรุปเพื่อนำไปสร้างเป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ ของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่

แนวทางที่ 1.....

.....

แนวทางที่ 2.....

.....

แนวทางที่ 3.....

.....

.....

แนวทางที่ 4.....

.....

.....

แนวทางที่ 5.....

.....

.....

แนวทางที่ 6.....

.....

.....

แนวทางที่ 7.....

.....

.....

แนวทางที่ 8.....

.....

.....

แนวทางที่ 9.....

.....

.....

แนวทางที่ 10.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

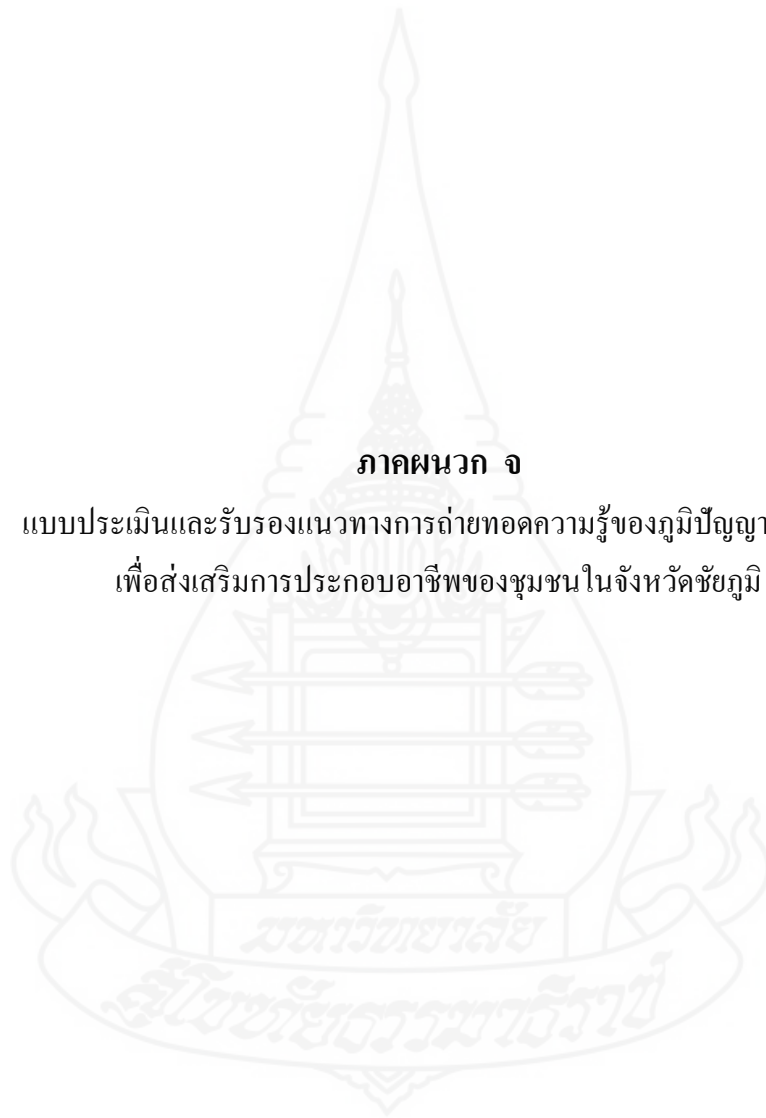
ลงชื่อ.....ผู้ทรงคุณวุฒิ

(.....)

ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน

ภาคผนวก จ

แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

**แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ**

คำชี้แจง แบบประเมินและรับรองแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาว่ามีความถูกต้องเหมาะสม สามารถนำผลการประเมินและรับรองแนวทางไปประกอบการรายงานผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

แนวทางที่ 1

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 2

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 3

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 4

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 5

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 6

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 7

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 8

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 9

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

แนวทางที่ 10

รับรอง

ไม่รับรอง

ข้อเสนอแนะ.....

ลงชื่อ.....ผู้ทรงคุณวุฒิ
(.....)

ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวปนัดดา สัพโส
วัน เดือน ปีเกิด	13 มิถุนายน 2520
สถานที่เกิด	อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเทศบาลตำบลทุ่งทอง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
ตำแหน่ง	นักบริหารงานการศึกษา หัวหน้าฝ่ายบริหารการศึกษา สังกัดสำนักปลัด เทศบาลตำบลทุ่งทอง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

